

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Соціально-гуманітарний факультет**  
**Кафедра романо-германської філології та перекладу**  
**Кафедра іноземних мов**



**МАТЕРІАЛИ**

**III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції**

**«Актуальні питання інтернаціоналізації  
вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий  
та психолого-педагогічний аспекти»**

**24-25 березня 2022 року**

**Біла Церква – 2022**

**УДК 378.018.556(477):80:34:159.9**

Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 24-25 березня 2022 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 138 с.

**Редакційна колегія:**

**Олена Шуст**, д-р екон. наук;  
**Сергій Мерзлов**, д-р с.-г. наук;  
**Ольга Варченко**, д-р екон. наук;  
**Інна Ковальчук**, канд. юр. наук;  
**Bozsay Réka**, PhD;  
**Péter Csátár**, PhD;  
**Олена Цвид-Гром**, канд. філол. наук;  
**Вікторія Ігнатенко**, канд. пед. наук;  
**Marzena Sobczak-Michalowska**, prof. ;  
**Magdalena Bergmann**, dr. ;  
**Marek Bogusz**;  
**Kashuba Svitlana**, prof. ;  
**Thomas Gronier**;  
**Олена Олешко**, канд. с.-г. наук.

Збірник містить матеріали учасників Міжнародної науково-практичної онлайнконференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти», що присвячені висвітленню широкого кола питань, які стосуються інтернаціоналізації вищої освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність фактів, цитат, посилань на літературні джерела та вживання власних імен.

Ел. адреса: <http://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/27>

**©БНАУ 2022**

## ЗМІСТ

### *Секція 1. Сучасні вектори розвитку перекладацької діяльності в умовах інтернаціоналізації вищої освіти*

<b>Mykhailenko O.O.</b> Types of Translation Quality Assessment in Teaching Translation Editing.....	6
<b>Ігнатенко В.Д.</b> Ринок перекладацьких послуг в умовах сьогодення.....	8
<b>Цвид-Гром О.П.</b> Лексико-генетичне наповнення та особливості перекладу римських імен.....	10
<b>Тарасюк А.М.</b> Stylistic Peculiarities of Compound Sentences in J. Austen's prose and Their Rendering in Ukrainian Translations.....	12
<b>Зінінська А.П., Пилипенко І.О.</b> Переклад та локалізація: виклики сучасності.....	15
<b>Береговенко Н.С.</b> Особливості перекладу та семантичні відмінності параметричних прикметників, що входять до мікрополя на позначення великої / малої висоти (на матеріалі фільмів каналу BBC The Blue Planet та Life).....	18
<b>Велика К.І.</b> Переклад образності у науково-технічних текстах сільськогосподарського призначення.....	21
<b>Чернищук Ю.І.</b> Ефективність застосування інтернет-блогів при вивченні іноземних мов в умовах інтернаціоналізації.....	25
<b>Синельникова І.С., Данілова А. П.</b> Переклад англійських економічних абривійованих термінів.....	27
<b>Гетьман Т.Є.</b> The Agricultural Discourse Terminology Translation Peculiarities.....	30

### *Секція 2. Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов і культур в умовах міжнародної академічної мобільності: педагогічні та психологічні аспекти*

<b>Réka Bozzay</b> Challenges in Translation Classes during the Lockdown (2020 and 2021) in Hungary.....	34
<b>Гармаш О. М.</b> Особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови для майбутніх вчителів немовних спеціальностей.....	38
<b>Бойко Г.А.</b> Мовленнєві вміння для формування англомовної компетентності в професійно орієнтованому монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій.....	40
<b>Столбецька С.Б.</b> Формування життєвої компетентності при підготовці перекладачів у галузі сільського господарства.....	42
<b>Волинець І. М.</b> Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів...	44
<b>Демченко Н.С.</b> Вивчення неологізмів при підготовці студентів-економістів.....	47
<b>Резнік В.Г.</b> Mehrsprachigkeit als didaktischer ansatz zum fremdsprachenlernen in der europäischen union.....	49
<b>Данілова Ю.І., Джава Н.А.</b> Інноваційні форми організації навчання іноземної мови.....	51
<b>Вуколова К.В.</b> Медитація як ефективний засіб викладання іноземних мов.....	54
<b>Ковальчук А. О.</b> Семантичні особливості фразеологізмів ченюй із концептом <i>життя</i> у процесі вивчення сучасної китайської мови.....	57
<b>Дем'яненко О.О., Чернобров Ю.А.</b> Проблема розвитку критичного мислення студентів-перекладачів під час вивчення літератури англії та США: контрольньо-оцінювальний етап.....	59

<b>Карпенко С.Д.</b> Міждисциплінарні зв'язки у казкознавстві та психології.....	<b>63</b>
<b>Рейда О.А.</b> Важливість і значення складових емоційного інтелекту для здобувачів вищої освіти.....	<b>66</b>
<b>Боньковський О.А.</b> До питання тенденцій у інтернаціоналізації вищої освіти	<b>69</b>
<b>Мельник Л.М., Грек І.М., Дужа І.М.</b> Національна культура у процесі формування особистості.....	<b>71</b>
<b>Носенко М.М.</b> Untersuchung der Sprachmanipulationsstrategien in rechtsextremistischen Reden.....	<b>73</b>
<b>Gronier T.</b> La chanson « Göttingen » comme modele de depassement d'un conflit.....	<b>76</b>
<b>Марчук В.В.</b> Формування ціннісних орієнтацій особистості у процесі її розвитку.....	<b>79</b>
<b>Грек І.М.</b> Формування критичного мислення у процесі вивчення навчальної дисципліни «Філософія» .....	<b>81</b>

### *Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної у контексті інтернаціоналізації вищої освіти*

<b>Товт І.С.</b> Проблеми навчання рідної мови – однієї з найважливіших людських цінностей.....	<b>83</b>
<b>Тимчук І.М., Погоріла С.Г.</b> Формування елементів soft skills у студентів оп «право» на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.....	<b>86</b>

### *Секція 4. Проблеми правового регулювання питань інтернаціоналізації вищої освіти в Україні*

<b>Ковальчук І.В.</b> Правове регулювання взаємного визнання освіти та кваліфікацій у європейському союзі.....	<b>90</b>
<b>Терещук М.М.</b> Інтернаціоналізація як напрямок розвитку вищої освіти в Україні.....	<b>91</b>
<b>Настіна О.І.</b> Міжнародні орієнтири інтернаціоналізації вищої юридичної освіти в Україні.....	<b>95</b>
<b>Єфремова І.І., Ломакіна І.Ю.</b> Правові засади залучення іноземних науково-педагогічних працівників як шлях до інтернаціоналізації вищої освіти в Україні.....	<b>97</b>
<b>Малишко І.В.</b> Інформаційна безпека як основа національної безпеки.....	<b>100</b>
<b>Пахомова А.О.</b> Щодо питання судового захисту права на освіту: цивільно-процесуальний аспект.....	<b>102</b>
<b>Сімакова С.І.</b> Реалізація права на освіту засудженими в місцях позбавлення волі.....	<b>104</b>
<b>Росавіцький О.О.</b> Історико-правовий аналіз розвитку системи освіти.....	<b>106</b>

### *Секція 5. Дистанційна освіта: виклики сьогодення*

<b>Симоненко Н.О.</b> Пріоритетні напрямки організації дистанційного навчання у медичних ЗВО України.....	<b>108</b>
<b>Сидоренко Ю.В.</b> Вплив дистанційного навчання на самооцінку особистості.....	<b>110</b>

<b>Leblond A., Hayette A., Tsarenko T., Gracia J.-Cl.</b> Veterinary and Agronomic International Training for an Innovative Pedagogy (Vai <sup>2</sup> P) formation-action pour les enseignants des cursus vétérinaires et agronomiques: “Roadmap to a Successful Pedagogic Resource”.....	<b>115</b>
<b>Клочко А.О.</b> Підготовка викладача закладу вищої освіти до використання технологій дистанційного навчання у професійній діяльності.....	<b>120</b>
<b>Колісник М. Ю.</b> International Virtual Learning Environment in Ukraine.....	<b>122</b>
<b>Тарасюк А.М., Вакалюк Н. І.</b> Modeling Technology Stages of Educational Computer Task in the Process of Distance Learning of a Foreign Language.....	<b>124</b>
<b>Хомчук О. П.</b> Психологічні умови ефективності дистанційного навчання.....	<b>126</b>

***Секція 6. Актуальні питання протидії окупації України  
в умовах війни із російським агресором***

<b>Сокиринська О.А.</b> Аналіз правового статусу окупованих територій за нормами міжнародного гуманітарного права.....	<b>129</b>
<b>Макарчук В.В.</b> Особливості кваліфікації деяких злочинів вчинених з використанням умов воєнного стану в Україні.....	<b>133</b>
<b>Аргат Я.П.</b> Гібридна війна росії проти України.....	<b>136</b>
<b>Мельник О.Г.</b> Посилення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану.....	<b>138</b>

**Секція 1.**  
**Сучасні вектори розвитку перекладацької діяльності**  
**в умовах інтернаціоналізації вищої освіти**

**UDC 81'25**

**МΥКНАІЛЕНКО О.О.**, PhD in Linguistics, Associate Professor, Chair of Romance and Germanic languages and Translation Studies,  
*Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine*

**TYPES OF TRANSLATION QUALITY ASSESSMENT**  
**IN TEACHING TRANSLATION EDITING**

This paper focuses on some of the basic concepts of translation quality evaluation. There have been reviewed the types of quality assessment activities in terms of teaching the course of translation editing.

**Keywords:** translation quality, quality evaluation, student translations, types of quality assessment.

The goals of teaching the academic subject *Translation Editing* are broadening students' theoretical knowledge in Translation Studies, training them as editors of translated texts, and teaching the procedure of assessing the quality of the translated text.

The issue of quality is crucial for everyone involved in translation. We agree with S.Colina's view that both translators and students are anyway engaged in quality evaluation and self-assessment. Hence, we should draw special attention to self-evaluation as an extra educational tool that must initially be part of the translation process, but not an after-translation activity [1, p. 220]. This paper reviews basic techniques used in teaching translation editing to help students improve the procedure of translation quality evaluation.

As for translation quality assessment, we need to know clearly the *object* (what?) and the *purpose* (what for?) of evaluation. Translation quality is not associated with the evaluation of target-language products, the object of evaluation is not always a product – it can also be a process [1, p. 222]. Thus, the issue of quality concerns both translation as a process and as a result.

As S.Colina states, the two most frequent objects of evaluation are *student translations* and *professional translations*. Student translations are defined as those produced for learning purposes, within an educational context. Professional translations are those produced outside the educational context for publication or for public consumption [1, p. 222].

Texts translated by students are generally assessed in terms of translator competence within an educational context. Here, evaluation can be *formative* or *summative*. *Formative* evaluation is aimed at providing feedback in class, and students can use their mistakes and the teacher's feedback to improve their quality assessment skills, which is essential in translation editing [1, p. 222]. Formative assessment involves questioning, group discussions, peer evaluation, students' presentations, projects, etc. If and when applied correctly, formative assessment can help students better understand the subject-matter and help teachers coordinate their teaching strategies [2, p. 124].

As authors state [1, 2], summative evaluation is not aimed at getting feedback and is thus less frequent in translator training programs. Summative assessment measures up students' learning at the end of a course. It focuses on students' after course results, not on assessing students' performance gradually through the process of teaching. It is used in the final exams, when students demonstrate the level of proficiency they have reached.

According to the S.Shiyab [2, p. 125], some of the basic types of student translation assessment used in the classroom are objective assessment, subjective assessment, interactive assessment, practice exams, participation, among others.

*Objective assessment* identifies students' levels of translation skills, their interest and aptitude to work. However, this type is not widely used by teachers of translation, as it does not measure whether students have acquired skills to be good translators and/or interpreters. Objective assessment involves multiple choice questions, true and false, and short answers [2, p. 125].

In *subjective assessment*, teachers can set short or long essay exams measuring students' grasp and understanding of translation concepts. Subjective assessment may include definition of translation terms, matching exercises, short answers, fill in the blanks, etc. [2, p. 125].

*Interactive assessment* is applied in the classroom more frequently. It involves translating short texts in class, revising the translation, text coherence and cohesion, highlighting text ambiguities and ill-structured sentences. Interactive assessment can stimulate students by allowing them to think on their own, to monitor their own progress and development [2, p. 125].

*Practice exams* involve homework assignments, practice exercises, simulating real exams. Students of translation find practice exercises useful, as they give them an idea about real exams [2, p. 125].

In *peer review assessment*, students are asked to review each other's work, to grade their classmates' translations and make positive or negative comments on the translation. This approach does not only allow students to learn from other students' work, but also to boost their self-confidence [2, p. 126].

*Class participation* involves answering reflective questions about a certain lesson or homework assignment, taking part in a weekly class discussion, and exchanging views

about students' projects and presentations. Class participation facilitates students' engagement in classroom arguments and discussions and helps them improve their communication skills [2, p. 126].

These types of translation quality evaluation activities have proved efficient in terms of the course of translation editing.

#### References

1. Colina, S. Fundamentals of Translation. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 338 p.
2. Shiyab, M.S. Translation: Concepts and Critical Issues. Antwerp-Apeldoorn: Garant, 2017. 220 p.

**УДК 378.147:81'25-051**

**ІГНАТЕНКО В.Д.**, к. пед. наук, доцент, завідувач кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **РИНОК ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

Тези присвячені проблемі сучасного перекладознавства, які полягають у визначенні місця людини у перекладацькому процесі. Сучасні умови для перекладацького ринку вимагають від перекладача удосконалювати свої уміння користуватися системами автоматизованого перекладу, машинним перекладом.

**Ключові слова:** системи автоматизованого перекладу, перекладацький ринок, машинний переклад, транскреція.

На сьогодні підготовка перекладачів у вищих закладах освіти України динамічно розвивається. Збільшення обсягу і диверсифікація вимог до перекладу як професійної діяльності призвели до зміни ринку перекладацьких послуг. Змінюються традиційні уявлення про перекладацьку діяльність, ускладнюється професійна модель перекладача, що, у свою чергу, вимагає модернізації самого процесу підготовки майбутніх перекладачів.

Сьогоднішня ситуація на перекладацькому ринку перекладацьких послуг характеризується наступними особливостями: велика кількість гравців на ринку, що породжує велику конкуренцію і вимагає високого професіоналізму від учасників ринку, по-друге, менше монополії на перекладацькому ринку сприяє активному його розвитку, зокрема можливість працювати фрілансером, при цьому, по-третє, учасникам ринку важко домовитися між собою, відсутня єдина платформа для уніфікації принципів перекладацької діяльності, що розюче відрізняє український перекладацький ринок від зарубіжного ринку.



Разом з тим з'являється більша кількість текстів спеціального характеру, переклад яких вимагає від перекладача ґрунтовних знань в певній предметній галузі. Сучасному перекладачеві-професіоналу, як правило, вузька спеціалізація недоступна, і йому доводиться мати справу з текстами найрізноманітнішої тематики. Навіть якщо він займається перекладом в здавалося б вузької області, скажімо, працює перекладачем на сільськогосподарському підприємстві, йому доводиться перекладати, крім інформації, що відноситься до сільського господарства, контракти з закордонними постачальниками, рекламні матеріали і т.д. Інакше кажучи, він буде займатися технічним, економічним, юридичним та іншими видами перекладу. Тематичне розмаїття перекладаються текстів супроводжується і їх стилістичним різноманіттям.

При цьому, аналітики єдині в своїй думці: кількість документів, що вимагають перекладу, виросте в найближчі десять років. Правда, думки з приводу конкретних обсягів розходяться. Різноманітність мов, викликане розширенням меж Євросоюзу, призведе, наприклад, не тільки до збільшення кількості перекладів таких документів, як протоколи або законопроекти всередині організацій Євросоюзу. Воно призведе також до посилення попиту на переклади завдяки торговельним компаніям і обробляють підприємствам, оскільки відповідно до постанови Євросоюзу (Директива 79/112 / ЄЕС) вся технічна документація повинна бути перекладена на національні мови.

Глобалізація і пов'язаний з нею зростання приведуть до колосального підйому в так званих секторах GILT (глобалізація, інтернаціоналізація, локалізація і трансакція). Європейський союз асоціацій перекладацьких компаній (EUATC) вважає, що на ринку перекладів в найближчі роки очікується щорічне зростання приблизно на 5%.

У такому контексті годі і говорити про те, наскільки зміниться роль і участь перекладача у міжмовній комунікації, яку важливу роль матиме переклад та як зміниться компетентність перекладача у конфронтації з великим обсягом та різноманіттям текстів для перекладу. Таким викликом у майбутньому зможе протистояти лише той перекладач, який зможе доповнити та включити у свою компетентність уміння володіти машинним або автоматизованими системами перекладу («кішки» або CAT-системи, тобто програми, які використовують технологію пам'яті перекладів (TM – translation memory)).

При цьому науково-технічний прогрес та надиктована сучасністю необхідність адаптовувати та переносити думки та ідеї з однієї культури в іншу сприяли виникненню так званого творчого перекладу або транскреації. Метью Стіббі (Matthew Stibbe) називає транскреацією повне відтворення поняття однієї мови засобами іншої. Зазвичай до цього виду перекладу вдаються, щоб просувати якусь ідею, продукт або послугу для іноземних аудиторій. Отже, мова має

відповідати запитам цих аудиторій. Мета транскреації — отримати ту саму реакцію кожною мовою, і звичайним перекладом цього не досягти.

Відтак роль людини у перекладацькому процесі ніколи повною мірою не буде замінена перекладацькими інформаційними технологіями, при цьому не варто ними нехтувати для полегшення роботи перекладача.

#### Список використаних джерел

1. Бондаренко, О., & Струк Т. (2014). Основні напрямки покращення підготовки перекладачів на базі ВНЗ. Зміст підготовки перекладачів та сучасні вимоги професії: наук.- практ. конф. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 7–14.
2. Дем'янов, В. (2019). Машинного перекладу не існує. Взято з <https://technolex.com/uk/articles/rage-againstthe-machine-translation.html>. Зінуківа, Н. В. (2014). Професійна підготовка перекладачів у сучасних умовах: вимоги ринку перекладацьких послуг. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, 2 (8), 42–47.
3. Катфорд, Дж. К. (2009). Лингвистическая теория перевода: Об одном аспекте прикладной лингвистики. Москва: ЛИБРОКОМ
4. Цверкун, Ю.Ю. (2021) Перевод или транскреация? Взято з <https://profpereklad.ua/perevod-ili-transkreacija/>
5. Ольховська, А. С. (2016). Аналіз сучасного перекладацького ринку як основа для побудови методики навчання перекладу. Молодь і ринок, 3 (43), 94-100.

**УДК 378.147: 81'243**

**ЦВИД-ГРОМ О.П.**, к. філол. н., доцент кафедри іноземних мов

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ЛЕКСИКО-ГЕНЕТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РИМСЬКИХ ІМЕН**

Антропоніміка латиномовних писемних джерел – значний пласт закодованої інформації про історію, культуру та ідеологію суспільства епохи доби античності. З'ясовано, що семантика антропонімів, як і інших власних назв, є специфічною. Важливим є первісна семантика антропонімів, тобто мотиви та принципи номінації. Власні імена, патроніми, прізвиська, що з часом трансформувалися у прізвища, служать джерелом інформації про суспільну, господарську та культурну діяльність того етносу, відображають мовні, лінгвогеографічні, історичні особливості.

**Ключові слова:** латинська мова, антропоніми, ономастика, семантика, преномен, номен, когномен, агномен.

Римські імена займають особливе місце в ономастичній палітрі латиномовних текстів, презентують мовно-культурний вимір ідентифікації осіб доби епохи Римської імперії. Антропонімікон виступає відображенням життєвого

досвіду окремого етносу, що дозволяє провести реконструкцію картини світу певного історичного періоду та глибше осягнути сучасність. У лінгвістичних студіях актуальним залишається питання комплексного дослідження антропонімів у латиномовних писемних пам'ятках, зокрема їх семантичний та лексикографічний вимір.

Оніми були предметом дослідження у працях філософів, літературознавців, географів, картографів ще з античних часів. За останні роки з'явилося чимало досліджень у галузі загальної ономастики (Є. С. Отін, В. Д. Познанська, О. В. Суперанська, М. М. Торчинський та ін.) та літературної ономастики (О. М. Алтухова, Л. О. Белей, М. В. Буєвська, Т. М. Вінтонів, Ю. О. Карпенко, Е. О. Кравченко, Е. Б. Магазаник, М. Р. Мельник та ін.

У вітчизняному та зарубіжному мовознавстві існують різні підходи до класифікації антропонімів. Класифікація, яку запропонував Майкл Кемпбел, передбачає поділ антропоніми на такі групи: 1) Given name / First name / Christian name / Praenomen (ім'я, дане під час хрещення; ім'я в Стародавньому Римі (архаїзм)) – ім'я, що присвоєне людині під час народження; 2) Middle name (друге ім'я) – в англomовному світі це друге ім'я, присвоєне людині під час народження; 3) Family name / Last name / Surname (прізвище) – ім'я, яке передається від одного роду до наступного; 4) Nomen (прізвище в Стародавньому Римі (архаїзм)) – ім'я, яке давало уявлення про рід у Стародавньому Римі; 5) Cognomen / Agnomen (родове прізвище в Стародавньому Римі) – частина імені в Стародавньому Римі, передавалося від батька до сина; 6) Nickname / Vуname (прізвище) – ім'я, яке заміщає справжнє ім'я людини. Воно більш відоме, може характеризувати/описувати людину, коротше, ніж звичайне ім'я людини; 7) Pet name / Diminutive (зменшувальна форма імені) – ім'я, яке використовується замість звичайного або повного імені, для того щоб висловити любов, ніжність або підкреслити близькість; 8) Patronum / Filiation (патронім або по батькові) – ім'я, похідне від імені батька, яке присвоюється дитині під час народження; 9) Matronym (матрон або матчество) – частина родового імені, яка присвоюється дитині на ім'я матері [1, с.84].

У значеннєвому аспекті О. В. Суперанська виділяє різні типи інформації, закладені в імені: мовну, мовленнєву, енциклопедичну [2, с. 169]. Зокрема, мовна інформація імені детально проаналізована в працях Ю. О. Карпенка, який виділяє п'ять складників такої інформації: 1) мовна належність імені або слова, від якого воно утворене; 2) словотвірна модель імені; 3) етимологічний сенс; 4) вибір твірної основи; 5) ситуація в момент створення імені [3].

У період формування Римської держави існувало тільки одне ім'я (наприклад, *Ромул*). Із збільшенням кількості населення з'явилося друге, родове ім'я. Так, кожен член сім'ї мав, щонайменше, два імені – *преномен* (лат. *praenomen*)

та родову форму імені патріарха, яка стала фіксованим та спадковим *номеном* (лат. *noмен*) – ім'я. З часом, для того, щоб ідентифікувати сім'ї одного роду був доданий *когномен* (лат. *cognomen*) – прізвисько, або спадкове сімейне прізвище. Зазвичай, патриції мали три імені (лат. *Tria Nomina*). Оскільки преномен, номен і когномен передавалися у спадок, то агномен ставав необхідністю (перші чотири сини успадковували ім'я батька). *Агномен* (лат. *agnomen*) – це особисте прізвисько в римських іменах. Наприклад, *Гай Юлій Цезар Калігула*: Гай – преномен (особисте ім'я), Юлій – номен (тобто з роду Юліїв), Цезар – когномен (з родини Цезарів), Калігула – особисте прізвисько [3].

Таким чином, антропоніміка має міждисциплінарний характер, оскільки вміщує в собі не тільки лінгвістичні парадигми, але й інтегрує навколо себе культурологію, історію, соціологію, психологію та ін. Антропоніми, що простежуються у латиномовних писемних пам'ятках, могли мати, щонайменше, два імені – преномен та спадковий номен. З часом, був доданий когномен – прізвисько, або спадкове сімейне прізвище. Така система найменувань (*Tria Nomina*) поступово входила у звичаєвість і датується кінцем V ст. до н.е. Антропонімікон виступає відображенням життєвого досвіду окремого етносу, що дозволяє провести реконструкцію картини світу певного історичного періоду та глибше осягнути сучасність.

#### Список використаних джерел

1. Michael Campbell. The theory of speech and language. Oxford, 1932. 386 p.
2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. М. : Наука, 1973. 366 с.
3. Карпенко Ю.О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв. *Мовознавство*, 1975. № 4. С. 46-51.

**UDC 811.161.2'25:821.111**

**ТАРАСІЮК А.М.**, старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **STYLISTIC PECULIARITIES OF COMPOUND SENTENCES IN J. AUSTEN'S PROSE AND THEIR RENDERING IN UKRAINIAN TRANSLATIONS**

This article has defined characteristic features of syntactic constructions in Jane Austen's prose and analyse ways of rendering them in Ukrainian translation taking into account divergent and convergent features of syntactic constructions in English and Ukrainian languages.

**Key words:** compound sentences, asyndeton, syntactical structure.

In comparison with complex-compound sentences, compound sentences are smaller in size and simpler and so they are written for different purposes. They are less panoramic in description and are most often used to characterize personages and their feelings. What remains the same – in comparison with complex-compound sentences - is the expressive quality of the construction, their “speaking” character:

(1) *Mr Elliot was **rational, discreet, polished**, but he was not open [J. A.; p.36].*

The meaning of the adjectives is echoed by the syntax. The three clear cut words combined asyndetically in the first sentence and the short simple second sentence add to the “rationality” and “discreetness” of Mr. Elliot.

The interpreter correctly reproduced the syntactical structure of the original – hence the correct intonation, correct emotions and correct style:

*Містер Еліот був **розсудливим, тактовним, вишуканим**, але не відвертим [Т. III.; с.199].*

In another example the feelings of one of the character seem to be best expressed by the following compound sentence:

(2) *She was **ashamed** of herself, **quite ashamed** of being so nervous, so overcome by such a trifle; but so it was, and it required a long application of solitude and reflection to recover her [J. A.; p.18].*

Inside this compound sentence one can observe that the heroine is ashamed of herself, she has pangs of conscience and her overwhelming emotions are best expressed by the repetitions. Shame and nervousness are growing with the repetition of each clause. The second sentence is “much calmer”, so is the syntax. In the translation the intonations of the first part are levelled:

*Їй було **соромно** за себе, **соромно**, що така дрібниця могла їй вкрай засмутити й збентежити, завдати їй такого болю; але все було саме так, нічого вже тут не вдієш, і лише після тривалих роздумів на самоті вона змогла заспокоїтись [Т. III.; с.101].*

The second repetition is translated without the intensifier *quite*. In the second sentence «*все було саме так*» seems to be redundant.

As an alternative we offer the following translation:

*Їй було **соромно** за себе, дуже **соромно**, що така дрібниця могла їй **так** засмутити, **так** роздратувати, завдати їй **такого** болю; але нічого вже тут не вдієш, і лише тривалі роздуми на самоті допомогли їй заспокоїтись.*

Jane Austin uses asyndeton in compound sentences in order to describe the frequent action and create a certain rhythmical arrangement, usually making the narrative measured, energetic, and tense.

(3) *I think you are very likely to suffer the most of the two; your feelings are less reconciled to the change than mine [J. A.; p.28].*

*Як на мене, вам буде важче – ви не звикли до змін [Т. Ш.; с.153].*

In example (3) author uses asyndeton to create a rhythmical effect. Translator also uses asyndeton but translates sentence as simple.

(4) *Her eye half met Captain Wentworth's, **a bow, a curtsey passed**; she heard his voice; he talked to Mary, **said** all that was right, **said** something to the Miss Musgroves, enough to mark an easy footing; **the room seemed full, full of persons and voices**, but a few minutes ended it [J. A.; p.13].*

*Енн намагалася не дивитись на капітана Вентворта; **він уклонився, вона присіла**; вона почула його голос; **він** говорив з Мері й **сказав** усе, що належить у таких випадках; **він** щось **сказав** панночкам Мазгроув, що виявляло невимушеність відносин; **кімната здавалася повною, повною людей і голосів**, але через декілька хвилин це припинилось [Т. Ш.; с.74].*

In example (4) J. Austen uses parenthetical clauses “**a bow, a curtsey passed**” to make sentence more energetic and translator reproduces this in Ukrainian with a helping of antithesis «**він уклонився, вона присіла**». Author uses anaphora at the beginning of the each new clause to make narration rhythmical and translator also presents this stylistic device in the target text. Moreover Jane Austen uses syntactical tautology “**the room seemed full, full of persons and voices**” to lay stress on the noise which was in the room. Translator renders syntactic tautology in Ukrainian also «**кімната здавалася повною, повною людей і голосів**».

Thus Jane Austin uses compound sentences where there are a lot of stylistic devices and expressive meanings, and she does this with a special purpose to describe feelings of her characters. Moreover J. Austin uses asyndeton in compound sentences in order to describe the frequent action and create a certain rhythmical arrangement, usually making the narrative measured, energetic, and tense. Translator Tatiana Shevchenko uses different translational techniques to present Jane Austin's style.

#### References

1. Джейн Остин Гідність і гонор / Джейн Остин, переклад з англійського Т. Некряч – К.: Країна мрій, 2011 – 368с.
2. Джейн Остин Доводи розсудку / Джейн Остин, переклад з англійського Т. О. Шевченко – Харків: Фоліо, 2009. – 318с.
3. Jane Austen *Pride and Prejudice* / Jane Austen – СПб.: КАРО, 2010. – 480с.
4. Jane Austen *Persuasion* / Jane Austen – Електронний ресурс <http://litru.ru/>

УДК 81`25

**ЗІЗІНСЬКА А.П.** асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

**ПИЛИПЕНКО І.О.** асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет*

## **ПЕРЕКЛАД ТА ЛОКАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

У статті розглядаються основні відмінності між перекладом та локалізацією. Окреслені сучасні аспекти процесів перекладу та локалізації тексту. Розглянуто аспекти передачі онлайн контенту та доцільність використання того чи іншого процесу

**Ключові слова:** локалізація, переклад, текст, веб-сайт, мова

Перш ніж зануритися в будь-який процес перекладу або локалізації, потрібно зрозуміти різницю між цими двома термінами. Хоча на перший погляд вони тісно пов'язані, переклад і локалізація мають деякі ключові відмінності між, які варто розрізняти. Для того щоб конкурувати у все більш глобальній економіці, важливо, щоб бренди використовували послуги перекладу та локалізації належним чином і в своїх інтересах.

Термін переклад, також відомий як *tl8n* (або *#x18*), відноситься до процесу зміни тексту з однієї мови на іншу для досягнення еквівалентного значення. Це дозволяє загальному змісту тексту залишатися ідентичним, але в той же час вираженим на мові, відмінній від вихідного тексту.

Переклад це не дослівне перетворення. Але його мета полягає в тому, щоб зберегти початкове значення як за допомогою словникового запасу, так і за допомогою ідіоматичного вибору. Перекладач передасть ваш контент на цільову мову, дотримуючись правил синтаксису і граматики. Оскільки перекладачі прагнуть зберегти повне початкове значення тексту, переклад – це процес, який часто використовується для важливої документації, де життєво важливо, щоб початкове значення залишалось незмінним. Локалізація, з іншого боку, поєднує лінгвістичну еквівалентність з культурними умовами.

Локалізація, яка також називається *# 110n*, спрямована на те, щоб зробити текст як лінгвістично, так і культурно точним залежно від регіону, в якому він буде поширюватися. Процес локалізації визнає, що прямого перекладу недостатньо для встановлення контакту з аудиторією.

Локалізація також використовується, коли вам не потрібно перекладати текст на іншу мову, але необхідно враховувати культурні відмінності. Американська і британська англійська є прекрасним прикладом цього. У той час як

американський або британський носій англійської мови зможе зрозуміти будь-який тип тексту, між регіонами, в яких говорять на цих двох мовах, існують серйозні культурні відмінності. Наприклад, американці використовують термін “bathroom / restroom” ("ванна кімната" або "туалет"), в той час як британці використовують термін “loo” ("туалет"), коли мова йде про те ж саме.

Переклад веб-сайту-це процес зміни оригінальної версії веб-контенту на вихідній мові, такої як текст, мультимедіа, електронні книги або додатки, на іншу цільову мову.

Для вашого веб-сайту це означає, що проєкт перекладу змінить вже наявний вміст на вашому сайті лише для точних пропозицій іншою мовою. Перекладений контент повинен відображати стиль і тон вашого вихідного контенту, зберігаючи при цьому контекст.

Локалізація веб-сайту – це більш спеціалізований процес адаптації вашого веб-контенту і додатків для використання в певному регіоні. Зміни контенту та інших елементів сайту виходять за рамки перекладу, щоб відповідати культурним уподобанням клієнта на їх рідній мові.

Проєкт локалізації матиме більш глибокий вплив на ваш веб-сайт. Він може змінити тон вашого вмісту та деякі ідіоми або вирази, щоб врахувати культурні відмінності. Візуальні елементи, такі як клавіатура чи кнопки, також можуть потребувати зміни або розширення, щоб відповідати різним довжинам слів і фраз на інших мовах. Можливо, навіть будуть внесені деякі технологічні зміни, щоб полегшити навігацію по сайту для іноземних відвідувачів.

Підводячи підсумок, можна сказати, що локалізація гарантує використання культурно-конотативних термінів, оскільки локалізація орієнтована не тільки на прямий переклад. Існує кілька основних проблемних областей в процесі локалізації:

- Вирази
- Ідіоми
- Вокабуляр
- Культурні відмінності
- Імперська та метрична система вимірювання
- Одиниці валюти
- Формати дат

Основна відмінність між перекладом і локалізацією полягає в тому, що локалізація робить процес на крок далі, враховуючи культурні відмінності. Локалізація може допомогти задовольнити культурні очікування, що може бути особливо важливим для забезпечення успіху [//розважального контенту](#), [//продукту](#) або [//рекламної кампанії](#) на новому ринку.



Послуги прямого перекладу найчастіше використовуються для дуже серйозних текстів, де вкрай важливо зберегти первісний зміст, наприклад, в медичному тексті. Обидва процеси відіграють важливу роль у розширенні охоплення мови, але знання того, як використовувати кожен процес у своїх інтересах, є ключовим.

При перекладі часто виникають проблеми з чіткістю та ясністю, якщо оригінальна мова залишається в примітивному, дослівному стані. Це може статися, Наприклад, коли [машинний переклад не супроводжується професійним циклом редагування](#). Однак, навіть якщо висококваліфікований лінгвіст перекладає вихідну мову веб-сайту, перекладу все одно може не вистачати рівня культурних і технічних нюансів, необхідних для ефективною відповідності новому ринку.

Отже, якість і ефективність глобального веб-сайту залежать не тільки від процесу перекладу. Щоб забезпечити якісне обслуговування клієнтів, провідні світові бренди використовують стратегію локалізації для адаптації своїх онлайн-активів до регіональної специфіки. Таким чином, ми можемо розуміти переклад веб-сайту як просту утиліту для подолання мовних бар'єрів. І навпаки, ми можемо розглядати локалізацію веб-сайту як спосіб, за допомогою якого ви уточнюєте своє повідомлення, щоб відповідати культурним, функціональним і мовним очікуванням ваших глобальних ринків.

#### **Список використаних джерел**

1. Esselink, B. A. (2000). Practical Guide to Localization. Amsterdam: John Benjamins.
2. Esselink, B. H. & Somers, L. (Ed.). (2003). Localisation and Translation. Computers and Translation: A Translator's Guide. Amsterdam: John Benjamins, P. 67–86.
3. O'Hagan M., Mangiron C. Games Localization (2013). Translating for the global digital entertainment industry. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 374 p.
4. Pym A. (2004). The moving text: localization, translation and distribution. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins, 223 p.
5. Yunker J. (2003). Beyond Borders. Web Globalization Strategies/John Yunker. Boston; Indianapolis; London ; New York ; San Francisco: New Riders, 552 p.

УДК 81'255.4'367.625=111=161.2

**БЕРЕГОВЕНКО Н.С.**, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА СЕМАНТИЧНІ ВІДМІННОСТІ ПАРАМЕТРИЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ, ЩО ВХОДЯТЬ ДО МІКРОПОЛЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОЇ / МАЛОЇ ВИСОТИ (НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМІВ КАНАЛУ ВВС THE BLUE PLANET ТА LIFE)**

Проаналізовано основні синонімічні та стилістичні особливості параметричних прикметників, що входять до мікрополя на позначення великої та малої висоти на матеріалі фільмів каналу ВВС The Blue Planet та Life. Окреслено основні концепти параметричних прикметників, які входять до мікрополя на позначення великої та малої висоти. Виявлені основні синонімічні ряди та семантичні зв'язки параметричних прикметників на позначення великої та малої висоти. Проаналізовано основні способи та прийоми перекладу параметричних прикметників, які входять до мікрополя великої та малої висоти.

**Ключові слова:** параметр, переклад, прикметник, семантика, синонім, мікрополе, фільм

Основними формами існування матерії є час, рух та простір. Параметричність є однією з фундаментальних якостей останнього. Люди різних національностей завжди усвідомлювали різницю у розмірах осіб та предметів і відчували потребу передати її у своєму мовленні. З'являлися відповідні лексичні одиниці, які були покликані якнайточніше пояснити розмір кого- або чого-небудь. Мовні одиниці зі значенням величини є, очевидно, однією з найдавніших лексичних груп будь-якої мови.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується посиленою увагою до системного аналізу та структурування лексичного складу мови, зокрема назв розміру. Незважаючи на значні досягнення вітчизняної та зарубіжної лінгвістики у вивченні параметричних прикметників та неослабний інтерес вчених до них, не розв'язаним й досі залишається ряд проблем. Так, проблема польової семантики прикметників з їх широким діапазоном лексичної сполучуваності належить до недостатньо вивчених, хоча вони досить багаті своєю семантикою і активно вступають в синонімічні та антонімічні зв'язки та відношення. Під поняттям "параметричні прикметники" ми розуміємо прикметники, які означають великий чи малий розмір предметів та об'єктів навколишнього світу. Перш ніж перейти до синонімічних особливостей прикметників, варто пояснити, що ж таке "мікрополе". Як уже зазначалося вище, прикметники розміру в англійській мові становлять відкрити лексичну мікросистему, основні принципи якої відповідають тому типу

лексичних парадигм, що в семасіології прийнято вважати дводомінантними лексико-семантичними групами, тобто такими, що складаються з двох підгруп чи мікрополів – прикметників на позначення великого та малого розміру [1, с. 15].

Мікрополе (за О. Бондарко) – мінімальний елемент макрополя, що є самостійним, у плані змісту й у плані вираження. Функціонально-семантичні мікрополя тісно пов'язані одне з одним й утворюють певну систему. Вони пов'язані одне з одним відношеннями тотожності й відмінності [1, с. 13]. Найчастотніші слова в мікрополі великої висоти – *high* та *tall*. **High** має спільногерманське коріння і в давньоанглійській мові засвідчений діалектними варіантами – *heh* (*Anglian*), *heah* (*W.Saxon*) “*of great height, lofty, tall, exalted*” [2, с. 21]. Досліджуваний прикметник може реалізувати низку значень: 1) великий за протяжністю зверху вниз (той, що перевищує середню висоту); 2) той, що знаходиться зверху; 3) велика кількість, рівень чогось; 4) високий стандарт якості; 5) той, що займає важливу (високу) позицію; 6) про рівень води [2, с. 22].

**Tall** (0,8%) вживався ще в давньоанглійській *getæl* “*prompt, active*”, згодом значення розширилося до “*brave, valiant, seemly, proper*” (с.1400), потім до “*attractive, handsome*” (mid-XVc.) і нарешті “*being of more than average height*”. Цей прикметник може реалізувати значення: 1) високий, коли йдеться про зріст людини, висоту дерева чи будівлі [3, с. 167]. Прикметник *tall* у переважній більшості випадків уживається з словами, що називають осіб, а *high* – з тими, що називають неживих істот. Винятки, звичайно, спостерігаються й тут. Так, *high* може вживатися з назвами осіб тоді, коли виступає у функції уточнювача, специфікатора напряму виміру, а не на позначення самої величини. На сьогодні, у *tall* дедалі більше розширюється сфера семантичної валентності, порівняно з попередніми періодами розвитку англійської мови, він значно частіше вживається з словами, що позначають неживі об'єкти – дерева, траву, рослини, будівлі. Для *high*, у свою чергу, вживання з назвами осіб – виняток. Проте лише *high* вживається зі словами на позначення відстані (протяжності). Також *tall* можна вважати закріпленим більше за конкретними позначеннями, а *high* – за абстрактними. Обидва прикметники можуть виступати у функції специфікатора (*How tall is he? How high is it?*). Подібність двох прикметників виявляється і у тому, що вони можуть позначати величину, інтенсивність, але тільки *high* вказує на інтенсивність явищ природи та прояву почуттів і може позначати соціальний стан [4, с. 354].

Центр мікрополя малої висоти представлений прикметниками *low* та *short* – відношення яких багато в чому нагадують відношення *tall* та *high*. Як і *tall*, слово *short* у переважній більшості випадків вживається на означення зросту осіб, при цьому не виключається можливість позначення висоти неживих істот. Прикметник *low*, подібно до *high*, вживається з назвами неживих істот та навіть на позначення інтенсивності явищ природи. Цим фактом обумовлюється те, що прикметники *tall*

та *short* вважаються антонімами, коли йдеться про осіб, а *high* та *low* – в решті випадків. Тобто, *short* позначає висоту предметів незалежно від їх семантичної категорії з переважним уживанням з групою іменників – назв осіб та має сему “довжина”, про яку говорилося вище. А *low* може позначати розташування на певній висоті, інтенсивність звуку та його висоту, інтенсивність природних явищ. Також *low* може позначати величину, коли сполучається зі словами типу: *price, temperature, wages*; подібно до *high*, він позначає соціальний стан, значення кількості [4, с.356].

Отже, хоча вказані прикметники є синонімами, *tall* вживається, коли йдеться про зріст людини, висоту дерев чи рослин. В свою чергу *high* вживається з неживими предметами та явищами. Помітною є висока питома вага сполучуваності *high* з словами на означення явищ природи типу: *high tide* (BP, VII, 36:48). Контекстуальними партнерами *tall* є здебільшого слова на означення висоти дерев та рослин: *tall tree* (Life, I, 37:11), *tall stems* (Life, IX, 15:13). Якщо *tall* відтворюється адекватно і без використання перекладацьких трансформацій, то при передачі *high* досить часто застосовується заміна слова однієї частини мови на слово іншої: адвербалізація (в українському варіанті) та номіналізація (в російському). Напр.:

(1a) *They must live their lives with all their senses at a high pitch* (Life, VII, 34:42).

(1б) *Впродовж усього їхнього життя органи чуття працюють безперестанку* (Життя, VII, 34:42).

(1в) *Его органы нюха всю жизнь работают на пределе* (Жизнь, VII, 34:42).

Інколи перекладач застосовує вербалізацію, як-от: *the tree was high* (Life, IX, 36:24) – “дерево викинуло хвилею” (Життя, IX, 36:24.), “дерево возвышалось” (Жизнь, IX, 36:24).

Отже, синоніми *high* та *tall* отримують при перекладі адекватне відтворення, хоча *tall* відтворюється без використання лексико-граматичних трансформацій, на відміну від *high*, при перекладі якого засвідчено використання таких трансформацій як: номіналізація, адвербалізація, вербалізація.

#### Список використаних джерел

1. Бондарко А. В. Понятия “семантическая категория”, “функционально-семантическое поле” и “категориальная ситуация” в аспекте сопоставительных исследований // Методы сопоставительного изучения языков. – М. : Наука, 1988. – С. 12 – 19.
2. Быстрова Л. В. Прилагательные со значением “сильный” и “слабый” в современном английском языке (Семантико-статистическое исследование) : автореф. дисс. на соиск. учён. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Л. В. Быстрова. – Киев, 1977. – 24 с.
3. Линник Т. Г. Параметричні прикметники і їх становлення. – К., Наукова думка, 1982. – 198 с.

4. Хавкіна О. М. Допоміжні мікрополя загального поля параметричності в українській мові // Вісник Прикарпатського національного ун-ту ім. В. Стефаника, ФІЛОЛОГІЯ. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 351 – 253.

#### Список джерел ілюстративного матеріалу

- ВВС : Блакитна планета (серії 1 - 8): Продюсер серії Алістер Фотергілл, продюсери Алістер Фотергілл, Енді Біатт, Марта Холмс, оператор Рік Розенталь, музика Джордж Фентон, ведучий Девід Аттенборо, 2001.
- ВВС : Голубая планета (серии 1 – 8) : Продюсер серии Алистер Фотергилл, продюсеры Алистер Фотергилл, Энди Биатт, Марта Холмс, оператор Рик Розенталь, музыка Джордж Фентон, ведущий Дэвид Аттенборо, 2001.
- ВВС : Життя (серії 1 – 10): Продюсер серії Марта Холмс, виконавчий продюсер Майкл Гантон, продюсери: Руперт Баррингтон, Адам Чепмен, Марта Холмс, Нейл Лукас, Патрік Морріс, Тед Оейкс, ведучий Девід Аттенборо, композитор Джордж Фентон 2009 .
- ВВС : Загадки природи : Жизнь (серии 1 – 10) : Продюсер серии Марта Холмс, исполнительный продюсер Майкл Гантон, продюсеры: Руперт Баррингтон, Адам Чэпмен, Марта Холмс, Нейл Лукас, Патрик Моррис, Тед Оэйкс, ведущий Дэвид Аттенборо, композитор Джордж Фентон, 2009.

**УДК 81'25:63**

**ВЕЛИКА К.І.**, асистент кафедри іноземних мов

*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

### **ПЕРЕКЛАД ОБРАЗНОСТІ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

Розглядається питання перекладу образності у науково-технічних текстах сільськогосподарського призначення. Визначаються найбільш вживані образні мовні одиниці, що характерні саме для науково-технічного стилю. Аналізуються методи перекладу образності для сільськогосподарських науково-технічних текстів із врахуванням сучасних поглядів когнітивної лінгвістики.

**Ключові слова:** образ, образні фрази, метафора, фразеологізм, перекладацький метод.

Переклад образних висловлювань вимагає певної уваги і зусиль. Існує ймовірність не розпізнати образність, прийнявши її за звичайне сполучення слів, або ж невірно визначити його значення. Як правило, образні вирази мають певне експресивне забарвлення, що не є характерним для науково-технічних текстів, але автор може використати образні засоби для дохідливості чи переконливості та доказовості.

Образність виражається за допомогою таких мовних одиниць як фразеологізми, метафори, ідіоми, крилаті вирази, приказки, прислів'я та ін.

Найпоширенішими образними висловлюваннями для науково-технічних текстів є метафори, фразеологізми та ідіоми.

Протягом довгого періоду виникали різні теорії що до інтерпретації образних висловлювань. Давньогрецькі вчені філософи розглядали експресивні образні фрази через семантику, пізніше мовознавці Ф. де Соссюра та В. Гумбольдта – через стилістику.

Поступово із вивченням образних висловлювань дослідження поширилися у сферу когнітивної лінгвістики і виникнення поняття концепту [4]. А. Баранов, Р. Гаскелл, М. Джонсон, Дж. Лакофф, Е. Маккормак зробили вагомий внесок у розвиток когнітивної лінгвістики як науки. Адже образні висловлювання містять певні поняття, що характерні і зрозумілі як для певної нації так і для конкретного автора. Тобто, образ це світосприйняття певних понять, якими живе або конкретна людина або ціла нація. Існує й велика кількість універсальних образів, які зрозумілі всьому людству.

Інтерпретуючи та адаптуючи такі фрази з образами, перекладачу потрібно враховувати аудиторію мови перекладу та стиль мовлення. Переклад образних висловлювань потребує еквівалентного відтворення, що і спричиняє неабиякі труднощі перекладу [6, с. 41].

Проблемою перекладу образних висловлювань займалися: Н. Читаліна, Л. Алексеева, В. Виноградов, С. Гусев, Г. Дядюра, В. Карабан, Н. Родзевич, Ж. Тимошенко, С. Воркачов, А. Вежбицька, Ю. Степанов, Т. Радзієвська, О. Кубрякова, Ю. Апресян, О. Минченков, Г. Єнчева, В. Старко, О.Єфименко, та ін.

В. Карабан значну увагу приділяв перекладу науково-технічної літератури. Відповідно до його праць, метафоричний термін перекладається метафоричним або неметафоричним словом в залежності від контексту та на підставі загального стилістичного аналізу всього тексту [3, с. 203].

Наприклад, *subterranean organs* – підземні органи, *black leg* – чорна ніжка хрестоцвітів, *sooty blotch of apple* – сажка яблуні, *white rust of cabbage* – біла іржа капусти, *rust of wheat* – іржа пшениці, або *black arm of cotton* – гоммоз бавовнику, *brown spot of maize* – фізодерма кукурудзи, *bitter rot of apple* – аскохітоз яблуні.

Якщо метафоричний термін є індивідуально-авторський – самостійно підбирається метафоричний еквівалент з тотожним образом мови перекладу, якщо загально вживаним – одним із зафіксованих відповідників метафори перекладацького словника як і інші слова [3, с. 203].

Проаналізувавши сучасні тенденції в перекладознавстві, можна виділити наступні способи інтерпретації метафори: дослівний переклад метафори (словосполучення повністю збігаються із оригіналом за формою та образом), перефразування метафори (пояснення метафори іншими словами із збереження образу), деметафоризацію (заміна образу звичайним терміном), заміну метафори

(часткова або повна заміна образу метафори, що зрозуміла аудиторії мови перекладу [1]).

Наприклад, *witches' brooms* – відьмині мітли, *leaf curl* – кучерявість листя, *vining plants* – повзучі рослини (дослівний переклад); *sooty fungus on the pear* – сажка груші (перекладування метафори); *spider plant care* – догляд за хлорофітом, *nodule-forming bacteria* – симбіотичні азотофіксуючі бактерії (деметафоризація); *water core of apple* – побуріння серцевини яблук (заміна метафори); *root nodules* – кореневі клубні, *spider plant* – хлорофітум чубатий (еквівалентна відповідність).

Схожі методи застосовують для перекладу фразеологізмів та ідіом.

На відміну від метафори фразеологізми складаються із більшої кількості мовних одиниць, які пов'язані між собою і сукупності утворюють єдине образне поняття [5].

Наприклад, *crop rotation is an important control measure, but because of the wind-borne nature of the conidia it can be depended upon only to delay the initial appearance of the disease* – сівозміна є важливим контролюючим заходом боротьби, але через летючість конідії може слугувати лише стримуючим механізмом для розвитку первинних проявів хвороби.

Англомовні фразеологізми можуть також мати декілька значень в залежності від контексту: *overwintering may take place in infected plant debris and on the tomato seeds and in potato tubers* – зимівля патогену може відбуватися на заражених рештках рослин, насінні томатів і на бульбах картоплі, або *it is raised there in the rich, loamy red clay soil nearly year round, with the bulk of the harvest taking place from December until June* – його вирощують на багатому, суглинисто-червоному ґрунті майже цілий рік, причому основна частина збору врожаю проводиться з грудня по червень; *yield results have a favorable outcome, as in this new idea of his is bound to bear fruit* – так як його нова ідея дає результати, отримуємо гарний прибуток від врожаю, або *non-resisting cultivar will be unable to bear fruit at all if this disease is left untreated* – нестійкі культури зовсім не зможуть плодоносити якщо не лікувати захворювання.

Н. Читаліна пропонує чотири методи перекладу фразеологізмів: еквівалентний або відносний еквівалентний, використання фразеологічного аналогу, калькування та описовий переклад [6, с.42].

Відповідно, під еквівалентним перекладом розуміється повне співпадіння словесної та образної форми: *alpha and omega* – альфа і омега, *more or less* – більш менш, *at first sight* – з першого погляду, *the golden rule* – золоте правило, *the key word* – ключове слово, *to cross the line* – перетнути межу, *in any case* – в будь-якому випадку.

Цей метод перекладу застосовується до таких фразеологічних одиниць, що мають спільні образні поняття для більшості європейських мов (мають грецьке чи

латинське походження і носять біблійно-міфологічний чи літературний характер) [2].

Відносні еквіваленти збігаються з оригіналом, але мають незначні відмінності у образності або структурі сталої фрази: *to have a thick skin* – бути товстошкірим, *to reap a rich harvest* – зібрати багатий врожай, *to go back to roots* – повертатися до джерел, **go with the flow** – плисти за течією, *to swarm like locusts* – роїтися як сарана, *to go into details* – вдаватися до подробиць, *to have its origin in* – вести початок, *to have a trained eye* – мати професійний погляд, *to reproduce by means of seeds* – розмножуватися за допомогою насіння.

Використання фразеологічного аналогу є потрібною мірою через відсутність повного або часткового еквіваленту у мові перекладу. У такому випадку потрібно знайти таку словесну форму, яка б мала такий самий сенс [6, с.42]. Цей фразеологізм може бути побудований і на іншому образі, але із схожим значенням: *a battle of the books* – учений диспут, *to bring up to date* – вводити в курс справи, *fair and square* – безпосередньо, *behind the times* – застарілий; *like clockwork* – без перебою.

Існує відносно невелика кількість англomовних фразеологічних одиниць, які б повністю співпадали за змістом і образом у мові перекладу [6, с.42].

При відсутності повного еквіваленту у мові перекладу, перекладач змушений вдаватися до словотворчості, створюючи новий фразеологізм, що максимально відповідає «природньому» [2].

За умови відсутності повного або часткового еквіваленту і при необхідності збереження образності оригіналу, використовують калькування. В такому випадку перекладачу потрібно знайти максимально дослівну образно-словесну форму, що сприймається природньо читачем у мові перекладу: *to have the last word* – мати останнє слово, *to acquire currency* – набувати поширення, *more years of age* – з більшою кількістю років, *to be completely lost on* – повністю занепадати, *brought together under one species* – об'єднані разом під одним видом.

Якщо англomовний фразеологізм немає відповідників у мові перекладу ні за образністю, ні за змістом, а калькування може призвести до непорозуміння – використовують описовий переклад. Відбувається розтлумачення фразеологічної одиниці [3, с. 203].

Наприклад, *you can't judge a book by its cover* – не варто приймати рішення на підставі тільки зовнішніх фактів, *it is easier for the layman to propose than for the scientist to accomplish* – на практиці простіше виконати ніж пояснити,

Проаналізувавши англomовні науково-технічні тексти у галузі сільського господарства, можна дійти висновку, що образні висловлювання не є поодинокими випадками. Навпаки, метафори та фразеологічні одиниці слугують експресивними методами у вираженні наукової думки, підсилюють аргументацію та доказовість



досліджень. Деякі метафори навіть стали частиною наукової термінології сільського господарства.

Переклад образних термінів та наукових фразеологічних одиниць вимагає точності у передачі образності та змісту. Адекватність перекладацького методу залежить від контексту, загального стилістичного аналізу всього тексту, аудиторії перекладу.

#### Список використаних джерел

1. Бідненко Л., Матковська Г. Метафора в англійськомовному науково-популярному тексті та стратегії її відтворення в перекладі українською мовою [http://www.aphn-journal.in.ua/archive/38\\_2021/part\\_1/16.pdf](http://www.aphn-journal.in.ua/archive/38_2021/part_1/16.pdf).
2. Блашків О., Ковальчук Л. Способи перекладу фразеологічних одиниць з англійської мови на українську <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10481/2/%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.pdf>.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
4. Пригодій О.С. Концепт у сучасній перекладацькій науці. [http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v40/part\\_3/21.pdf](http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v40/part_3/21.pdf).
5. Тимошенко Ж.І. Засоби перекладу ідіоматичних та образних виразів [http://confcontact.com/2014\\_04\\_25edu/59\\_Timoshenko.htm](http://confcontact.com/2014_04_25edu/59_Timoshenko.htm)
6. Читалина Н.А. Учитесь переводить. (Лексические проблемы перевода), М., «Международ. Отношения», 1975.

**УДК 81'243:004**

**ЧЕРНИЦУК Ю.І.**, викладач, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

#### **ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-БЛОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОЛІЗАЦІЇ**

У статті наводиться огляд робіт, присвячених дослідженню ефективності застосування інтернет-блогів під час навчання. Дано визначення інтернет-блогу. Наведено теоретичне обґрунтування та застосування інтернет-блогів в освітньому контексті. Розглянуто результати наукових досліджень про використанні інтернет-блогів та підвищення культурологічної компетенції студентів. Доведено ефективність застосування інтернет-блогів для розвитку навиків читання та говоріння іноземною мовою.

**Ключові слова:** блог, відеоблог, інтеграція, особистісно-орієнтований підхід, колаборативне навчання.

Інтернет-блоги стають все більш популярним інструментом обладнання при вивченні іноземних мов. Тим не менш, залишається досить багато запитань, що стосуються шляхів інтеграції використання блогів в навчальних програмах, а також результати наукових досліджень при застосуванні інтернет-блогів у навчанні. У цій статті ми розглянемо результати різноманітних досліджень про використання блогів у процесі навчання англійської мови. Для початку уточнимо значення терміна «блог» і позначимо теоретичні рамки цієї концепції у світлі конструктивістського підходу до навчання.

Блог - це сайт або онлайн-журнал, опублікований у всесвітній мережі Інтернет для обговорень або для інформаційних цілей, публікацій в якому розташовуються у зворотному хронологічному порядку [1]. Автори блогу можуть залишати коментарі та повідомлення [5]. У самому блозі можна розміщувати інтернет-посилання на інші ресурси або текстові публікації, що створюються окремими авторами, групами авторів або авторськими колективами. Блоги присвячуються до якоїсь конкретної теми або питанню. Вони дозволяють блогерам налагодити соціальні зв'язки зі своїми читачами [2], не обмежуватися часом та місцем створення публікацій [4], а читачам блогів висловити особисту думку про ті чи інші статті [6]. Основні тексти блогів часто доповнюються відеороликами, зображеннями та посиланнями на інші блоги. Самі блоги можуть складатися з відеоматеріалів (відеоблоги), аудіоматеріалів (аудіоблоги), фотографій (фотоблоги) та дуже коротких текстових публікацій (мікроблоги). Блоги, які використовуються в освітніх ресурсах, називаються освітніми блогами. Недивлячись на те, що спочатку блоги не були безпосередньо призначені для освітніх цілей, вони зацікавили викладачів іноземних мов і завдяки цьому створюються електронні журнали, навіть не маючи спеціальних знань з програмування. Прихильники конструктивістської теорії в освіті виступають за використання блогів у навчанні, оскільки блоги допомагають стимулювати взаємодію абітурієнтів, реалізувати принципи особистісно-орієнтованого підходу до навчання та ідею соціального навчання. Конструктивістський підхід робить акцент на когнітивному розвитку учня, а точніше на тому, яким чином на нього впливають соціум та культура. Оскільки блоги допомагають учням в ході конструювання знань, під яким розуміється процес конструювання сенсу на основі попереднього досвіду, вони служать викладачам і учням у якості цінного інструменту для спільного вироблення ідей. Саме під час інтернет-блога абітурієнти можуть приміняти свої мовні знання в різних ситуаціях, обговорювати своє бачення з іншими співрозмовниками, переносити свої знання з одного базового навика на інший. У даній статті ми наведемо приклади різних досліджень, таких як дослідження культурологічного

аспекту, використання блогів, застосування блогів при вивченні іноземних мов, а також як інструмент розвитку базових навичок, таких як говоріння та читання.

У дослідженні було виявлено та зроблено висновок, що використання інтернет-блогів сприятливо впливає на розвиток навичок прагматичного мислення [3]. Крім того, було зафіксовано, що взаємодія розвитку перекладацької діяльності збагачує процес навчання і дозволяє їм робити свій внесок у його організацію. Аналізуючи результати проекту під назвою Ning blog, в якому брали участь перекладачі-стажери, було виявлено, що саме інтернет-блоги мають значний вплив на ступінь залученості абітурієнтів в навчальний процес та на розвиток навичок критичного мислення. Даних, що свідчать про ефективність використання інтернет-блогів для розвитку навичок читання та розуміння прочитаного, існує багато. Таким чином, саме інтернет-блог, як сучасний засіб масової інформації має важливий вплив в перекладацькій діяльності розвитку нашого суспільстві.

#### Список використаних джерел

1. Ducate, L. C., & Lomicka, L. L. Adventures in the Blogosphere: From Blog Readers to Blog Writers. Computer Assisted Language Learning, 2008, 9–28.
2. Gaudeul A., & Peroni C. Reciprocal attention and norm of reciprocity in blogging networks. Economics Bulletin, 2010, 2230–2248.
3. Johnson, D. Teaching with authors' blogs: Connections, collaboration, creativity. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 2011, 172–180.
4. Lee, L. Blogging: Promoting learner autonomy and intercultural competence through study abroad. Language Learning & Technology, 2011, 87–109.
5. Mutum D. & Wang Q. “Consumer Generated Advertising in Blogs”. Handbook of Research on Digital Media and Advertising: User Generated Content Consumption. IGI Global. 2010, p. 248–261.
6. West K. C. Weblogs and literary response: Socially situated identities and hybrid social languages in English class blogs. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 2008, 345-598.

**УДК 811.111=161.2'373**

**СИНЕЛЬНИКОВА І.С.**, к. філол. н., ст. викл. кафедри іноземних мов

**ДАНІЛОВА А. П.**, асистент кафедри мовної підготовки

*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

#### **ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ АБРЕВІЙОВАНИХ ТЕРМІНІВ**

Акцентовано увагу на особливостях перекладу англійських абревійованих термінів економічної підмови. Окреслені способи утворення термінологічних скорочень та запропоновані способи їх перекладу.

**Ключові слова:** термін, абревіатура, скорочення, економічних текст, семантичне значення.

Функціонування галузевої термінології сприяє появі нових термінів для позначення новітніх явищ та процесів. Це відбувається за допомогою запозичень з інших мов чи використання старих слів для найменування нових економічних явищ або ж з'являються зовсім нові слова. Дуже часто для позначення таких явищ використовуються словосполучення або цілі фрази, які досить швидко скорочуються та з'являються у мові вже у абрєвійованому вигляді. Відмова від абрєвіації призвела б до зміни обсягу письмових та усних повідомлень або, навіть, до помилкового розуміння їх змісту. Це пов'язано, на сам перед з тим, що деякі скорочення настільки закріпилися умові, що їх повноцінних назв ніхто не пам'ятає [1, с. 107].

Скорочення або абрєвіація діляться на три типи: афєреза (початкове), синкопа (серединне) і апокопа (кінцеве). У англійській мові найпоширенішою вважається апокопа: admin. – administration – адміністрація, управління; Dir. – Director – директор; Corp. – Corporation – корпорація; acct. – account – рахунок; amt. – amount – сума, кількість, величина; Dept. – department – департамент, відділ; mkt. – market – ринок; Ltd. – limited – з обмеженою відповідальністю; gds. – goods – товари, вантаж; regd. – registered – зареєстрований [2, с. 78].

Розглядаючи економічну підмову, слід зазначити, що у англійських наукових статтях економічної тематики використовується велика кількість абрєвіатур: алфабетизми – абрєвіатури, складені з перших літер слів, що входять в словосполучення (LLC – limited liability company – компанія з обмеженою відповідальністю); акроніми – літерні абрєвіатури, які вимовляють по орфоепічних правилами, тобто як цілі слова (GAAP – Generally Accepted Accounting Principles – стандарти бухгалтерського обліку, що застосовуються в США та деяких інших країнах); складові абрєвіатури – абрєвіатури, утворені з поєднання початкових частин слів (Forex – Foreign Exchange – Міжнародний валютний ринок); абрєвіатури – усічення – абрєвіатури, утворені шляхом усічення складних слів (bal. – Balance – баланс, сальдо, рахунок в банку, зводити (закривати) рахунки); омоакроніми – акроніми, що мають повний або подібний смисловий корелят в англійській мові, тобто акроніми по своїй фонетичній структурі збігаються з загальноживаними словами (PORTAL («портал») – Private Offerings, Resales and Trading through automated linkages – приватні пропозиції, перепродажу і торгівля через автоматичний зв'язок; абрєвіатури, які мають кілька значень (ABC – 1) activity based costing – калькуляція собівартості за видом діяльності; 2) Audit Bureau of Circulation – Бюро аудиту накладів, що збирають інформацію про друковану продукцію в США) [3, с. 27]. Наведена класифікація різновидів скорочень не є повною та всеохоплюючою.

Якщо порівняти багатоконпонентні терміни у англійській економічній сфері з українською, можна побачити відмінності у семантичному значенні основних

компонентів. Отже, зрозуміло, що в англійській мові у великій кількості використовуються іменники, від яких утворюються нові терміни. Така тенденція спричиняє появу розбіжностей при перекладі економічних термінів з англійської на українську мову. Наприклад, при використанні слова-терміну «item»: термін «non-distributable items» – «статті, що не розподіляються», слід перекладати як «нерозподілений прибуток».

Розбіжності у семантичному значенні елементів багатокomпонентних термінів у мовах пояснюються різницею у номінації понять і, саме це, додатково ускладнює процес перекладу абревіатур. Співставлення англійських та українських економічних термінів, які використовуються у скороченому вигляді, свідчать про те, що у них відрізняються в першу чергу морфологічно-синтаксична структура та лексичний склад. Варто зазначити і той факт, що найчастіше у вихідній мові та мові перекладу включена різна кількість внутрішніх компонентів. Такі відмінності можуть виявляються у трьох формах: розбіжності в морфо-синтаксичній структурі; розбіжності в лексичному складі; розбіжності в лексико-граматичній структурі термінів.

Також при перекладі необхідно визначити склад мовних одиниць, головні чи опорні слова та їх порядок у реченні, і лише після цього аналізувати та досліджувати справжнє значення словосполучення.

Наведемо кілька прикладів: income statement account – рахунок прибутків і збитків; common stock capital accounts – рахунки обліку акціонерного капіталу по звичайним акціям; fully paid shares – повністю оплачені акції; employees profit sharing – участь робітників і службовців в прибутках; rest of the world account – рахунок закордонних операцій.

Як зазначає І.Корунець, в англійській мові виділяють такі способи перекладу абревіатур: переклад у вигляді повної форми слова чи словосполучення, яке включає це слово; транскрибування або транслітерування скорочень економічних термінів; заміна англійської абревіатури найбільш близьким за семантичним значенням перекладом; транскодування основної форми абревіатур [3, с.42].

Наведемо приклади найбільш відомих скорочень абревіатур: GDP (Gross Domestic Product) – валовий внутрішній продукт; ECB (European Central Bank) – Європейський центральний банк; VAT (value-added tax) – податок на додану вартість; XPI (export price index) – індекс вартості експорту, National Credit Union Administration (NCUA) – Національна асоціація кредитних спілок (НАКС) [4].

Однак, переклад деяких скорочень викликають певні труднощі, бо вони є омонімічними навіть у економічній підмові. Наприклад, відома абревіатура DD в економічних текстах може мати аж шість різних значень: damage done – завданий збиток; deep discount – глибокий дисконт; demand draft – перевідний вексель / тратта, терміновий по пред'явленню; direct debit – прямий дебет; dishonourable

discharge – відмова в акцепті або оплаті векселя; documentary draft – документований перевідний вексель/ тратта; тратта, що супроводжується товаророзпорядчими документами [4].

Таким чином, переклад абревіюваних термінів може викликати певні труднощі у роботі з англomовними текстами економічної тематики, тому вивчення фахової літератури та довідникової як мовою тексту-оригіналу так і мовою перекладу є обов'язковою умовою якісного перекладного продукту.

#### Список використаних джерел

1. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі аспекти сучасних англійських абревіацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 37. С. 107-110.
2. Бондаренко О. Особливості перекладу абревіатур, акронімів і скорочень. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2014. № 1. С. 76–83.
3. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник*. 5-те вид., виправ. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.
4. <https://www.imf.org/external/np/sta/tegppi/ch1.pdf>.

**УДК 811.11:8'25**

**ГЕТЬМАН Т. Є.**, здобувач, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

#### **THE AGRICULTURAL DISCOURSE TERMINOLOGY TRANSLATION PECULIARITIES**

Тези присвячені дослідженню специфіки перекладу аграрної термінології як суттєвої складової аграрного дискурсу. Особлива увага звертається на найпоширеніші прийоми та способи перекладу досліджуваних термінів. Переклад аграрних термінів потребує максимальної точності і повинен відповідати структурі, змісту та логічній послідовності оригіналу.

**Ключові слова:** дискурс, аграрна термінологія, транскодування, транслітерація, транскрибування, конкретизація, генералізація.

The progress of mankind, the development of science and technology involves active research in the field of terminological vocabulary. As it is known, translation of terminology is one of the most difficult problems in translation studies. There are many difficulties in translating highly specialized terminology, and translators are not always able to choose the appropriate translation technique. After all, adequate translation requires additional knowledge, in particular about the origin and features of the translation of the terms themselves.

Agrarian terms are an essential component of agrarian discourse. The specificity of the translation of terms lies in the following: the most important condition for achieving equivalence is the preservation of the substantive accuracy of the lexical units, ensuring the absolute identity of the concepts expressed in terms. When translating agricultural terminology, difficulties often arise due to the fact that in the linguistic aspect, terms, like other words of the language, are characterized by ambiguity. There are a large number of neologisms that have not yet been recorded in dictionaries. Such cases can create serious problems for the translator.

In view of this, the main condition for overcoming these difficulties is a detailed understanding and analysis of the phenomenon being described and its transmission in established terms in science. Therefore, in order to achieve the adequacy of translation of terms, it is necessary to know perfectly the field to which translation relates.

One of the most common and simplest methods of translating a term at the lexical level is the technique of transcoding (letter-by-letter or phonemic transmission of the original lexical unit using the alphabet of the target language). When translating by transliteration, we should not forget about the "false friends of the translator", whose transliteration method of translation leads to dramatic distortions of content. There are four types of transcoding:

- Transliteration (transfer of terms that are written by one graphic system, by means of another graphic system): biota – біота, cation – катіон, cistron – цистрон, cultivar – культивар.

- Transcription (transmission of the sound form of the source language element in the letters of the translation language): biome – біом, clone – клон, alkaloid – алкалоїд.

- Mixed transcoding (preferred use of transcription with transliteration elements): antibiotic – антибіотик, anticodon – антикодон, baculovirus – бакуловірус, anti-oncogene – анти-онкогон.

- Adaptive transcoding (when the word form in the source language is somewhat adapted to the phonetic and / or grammatical structure of the target language): conservation – консервація, cultivation – культивування, duplication – дуплікація, evolution – еволюція.

When translating neologisms, transcoding is usually accompanied by a descriptive translation, which is given in parentheses: maceral – мацерал (organic component of coal). When using this method of translation, the translator must make sure that the language of the translation does not correspond to the term being translated.

During the analysis and translation of agricultural terminology, a significant amount of vocabulary of Latin origin is traced, and thus belongs to the group of international vocabulary: bacteria - bacteria, diagnosis - diagnosis, agronomia - agronomy. There is also a common way of translating terms, such as tracing (literal or literal translation) - the method of translating new terms, when the equivalent of a simple

or (often) complex word (term) of the source language in the target language is usually selected first in the dictionary. For example: hydrological cycle – гідрологічний цикл; primary production – первинна продукція; ecological niche – екологічна ніша, genetic testing – генетичне тестування. In these examples, the Ukrainian equivalents of English terms are formed by selecting the first dictionary equivalent of each of the components. Tracing as a method of translation is more often traced during the translation of complex terms. It can also be applied to only one of the components of a compound word (term): endangered species – вимираючий вид, functional gene – функціональний ген. This technique can be used only when the thus formed translation equivalent does not violate the rules of use and compatibility of words in the Ukrainian language. Quite common among the terminology, in particular with regard to the agricultural sphere, is translation through the use of the genitive case. For example: hybridization of cells – гібридизація клітин, soil erosion – ерозія ґрунту, culture of cells – культура клітин.

Translation of terms is also possible by describing the meaning. Descriptive translation is a method of translating new lexical elements of the source language, when a simple term is replaced in the language of translation by a descriptive phrase that breaks the essence of the term. Example: oviparity – овіпарність, розмноження безембріонними яйцями, genome – геном, весь генетичний матеріал у хромосомі.

Other transformational techniques used in the translation of agricultural terms include: concretization and generalization. Concretization of meaning is a lexical transformation, as a result of which the term of broader semantics in the original is replaced by the term of narrower semantics. In the process of translating lexical elements, translation equivalents can be formed not only by narrowing the meaning of English words, but also by expanding the meaning. Such a lexical translation transformation, which is the opposite of concretization, is generalization.

In view of the above, we can conclude that the following translation techniques are most often used for the translation of the studied agricultural terminology: transcoding, tracing, descriptive translation, concretization, generalization. At the same time, in order to prevent difficulties that arise during the translation of agricultural terms, there is a need for more active work with special vocabulary, a thorough study of its ambiguity, synonymy, antonymy and the possibility of its translation. Thus, in order to adequately translate terminology in agricultural discourse, it is necessary to have a fairly high level of language training and a high level of awareness in the agricultural sector. The obtained results can contribute to further in-depth study of the specifics of the translation of industry terminology in different types of discourse.

#### **Список використаних джерел**

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцева. – М.: Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137.



2. Ван Дейк Т. А. К определению дискурса / Т. А. Ван Дейк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>
3. Канделаки Т. Л. Семантика и мотивированность терминов / Т. Л. Канделаки. – М.: Наука, 2001. – 168 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.
5. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник / А. Я. Коваленко. – Тернопіль: Вид-во Карпюка, 2001. – 284 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. В. Корунець. – К.: Нова Книга, 2000. – 448 с.
7. Раєвська Н.М. Англійська лексикологія / Н. М. Раєвська. – К.: Наука, 2001. – 234 с.
8. Хоменко С. А. Основы теории и практики научно-технического текста английского языка на русский / С. А. Хоменко. – Мн.: БНТУ, 2004. – 204 с.
9. Müßig-Trapp P. Internationales Studium: Modelle für die Zukunft / Peter Müßig-Trapp, Klaus Schnitzer // Das Hochschulwesen, 2006. – № 2. – S. 89–95.
10. Wierlacher A. Internationales Studium Modelle für die Zukunft / Alois Wierlacher. – München: Iudicium, 2002. – S. 151–193.

## Секція 2.

### Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов і культур в умовах міжнародної академічної мобільності: педагогічні та психологічні аспекти

**RÉKA BOZZAY**, PhD. Habil., Assistant Professor, Department of Dutch Studies  
*University of Debrecen (Hungary)*

#### **CHALLENGES IN TRANSLATION CLASSES DURING THE LOCKDOWN (2020 AND 2021) IN HUNGARY**

This paper aims to present the influence of Covid-measures of Hungarian government on education and the results of a survey among students of Dutch as a foreign language concerning their experience with remote study.

**Keywords.** lockdown, governmental measures, remote study, survey, Dutch as a foreign language

On the 11<sup>th</sup> of March 202 the Hungarian Government ordered a state of emergency in connection with protective measures against the coronavirus. The government ordered a ban on travellers from Italy, China, South Korea and Iran except for Hungarian citizens arriving from those locations who had to stay in isolation at home for two weeks after arrival. Indoor events with more than 100 people attending, while outdoor events with more than 500 attendees were banned. The government introduced a ban on university visits, but remote study options remained open as a protective measure in the fight against the coronavirus. This measure was taken partly because Hungarian universities had and still have a high number of foreign students, adding that out of Hungary's at that time known 13 coronavirus cases so far 9 were foreign nationals. According to the government schools remained open because at that time we thought the virus was not typically affecting children and closing primary schools could have involved having to repeat the whole school year. For higher education, the spring break was brought forward and started on the 16<sup>th</sup> of March.

Two days later, after the teachers' union repeatedly called for closures, the government agreed with it and from March 16<sup>th</sup> on schools continued education through digital channels, and no personal presence at schools was required.

There was accordance concerning the form of the new education among the politicians. Regarding a transition to digital teaching materials, one of the politicians of an opposition party proposed that channels of the public television should broadcast elementary school materials which then should be made available on the internet. Another politician from another opposition party proposed that public television channels should broadcast the teaching materials for 1-4<sup>th</sup> graders while 5-8<sup>th</sup> graders' and high

school students' materials should be available online. The government issued a recommendation to teachers and students, the exact practices were still being developed in most schools at the time when remote teaching had to start. Meanwhile several individual initiatives were launched in an attempt to help students study from home. School teachers had to continue teaching, but they had to use digital devices, either from their home or if they didn't have the necessary tools then they could enter educational institutions to teach from there online.

Although the government was planning "to build the infrastructure for digital education anyway", they did "not finish this work until March 2020; they had to start it sooner, so it was slow-going, but it was still much better to continue teaching with digital tools than to cease it completely", as the prime minister said.

The education action group of the government compiled a methodology recommendation on the Educational Authority's website. There were several applications developed either by the government or by private companies that could be used in online education. The transition to a digital curriculum could not happen over a weekend, only the administrative framework was laid down, with guides and guidelines for institutional leaders.

The Educational Authority (OH) published a recommendation for digital education on the 14<sup>th</sup> of March. It was a detailed list of instructions, but it collected and recommended the most notable digital contents and platforms that were already available for every student to use. The document also compiled a list of portals with digitally available study materials such as the learning content management system "Sulinet", the Hungarian Electronic Library, and the National Film Archive. The new generation of textbook packages used in most of the schools were also uploaded along with all sorts of additional study material, instructional videos, and more, all available for free of charge.

In the meantime many people started brainstorming to find the best solution for distance education. Actors launched their idea of an enthusiastic group of actors to record and make audiobooks of required readings available for teachers and students. Widely known Hungarian presentation software company Prezi also suggested their platform for remote studying. Additionally, many of the public television educational programs were broadcast on one of its channels (M5) every day from 8 am to 2:30 pm.

Contrary to primary and secondary education nor the government nor any education authority took care of the tertiary education. But we were lucky, because in contrast to schools which had a weekend to prepare their classes, we still had a whole week to figure out which platforms and methods could be used in our classes. Although universities were closed, certain forms of tertiary education still required students' presence for example in laboratory or medical practices. Students of the Faculty of Humanities were sent home and all our classes went online. Our university had already an e-learning platform operated by Moodle, but it was used above all for tests and exams of faculties

with huge number of students (Medical Faculty, Engineering, Pharmacy etc.). The technical background of live streaming classes not there yet. So, we spent a whole weekend with trying out new platforms which were unknown for us until then (there was maybe Skype the only one exception.) We spent the whole semester and the exam period online. Online live classes were not always manageable, but everyone found a way how to teach.

So when we had the 2<sup>nd</sup> lockdown on the 9<sup>th</sup> of November we were experts of all these platforms. The second wave of the infection was predictable, and we knew when it came, tertiary education would be the first to be banned. Our university invested in developing of the technical background of the e-learning system. Using it became compulsory for everyone. Teaching via Big Blue Button and Webex were and are compulsory options of online classes. Using audio and video connection is required.

I had in 2020 and in 2021 translation classes at BA and at MA levels. Because of the technical problems and because translation classes do not necessarily require student's presence I decided in 2020 to use the e-learning platform but without audio and video connection. At the beginning it collapsed because of the huge number of users trying to log in at the same time. That's why I decided to upload all the materials had to be translated on the e-learning platform and to give the students a deadline when the homework had to be uploaded. I corrected all the homeworks individually and upload the corrections in the online system and I added a list of common faults. Looking back, it was a huge amount of work for me, students not necessarily read my comments and they missed the interaction in the classes.

In the fall and spring term of 2020/2021 I used the same e-learning system, but this time audio and video connection was compulsory for everyone. It was better for me because I could see student's mimic and I could be sure that they were not having lunch while I was speaking. At the beginning of the classes students had an oral test and we corrected the homeworks and translated Hungarian sentences into Dutch. We could focus on grammatical and translation problems, and it offered more space for interaction.

In 2020 I had a translation class for 2<sup>nd</sup> grade BA, minor and teacher trainee students, it was a group of 15 students. Because Dutch is a language, students start learning at the university we always must focus on basic language skills even in the translation classes. Although communication is prioritized in now days language teaching methods, in the translation classes we must emphasize the importance of grammar, too. Not to mention that at the end of the year a complex language exam awaits the students where knowledge of grammar has a priority. So, we translated Dutch newspaper articles into Hungarian and we translated Hungarian grammar focused sentences into Dutch. I had the same class in 2021 too, but then I had 18 students there. I had in 2020 and 2021 two classes at MA level. One is Dutch-Hungarian translation, and other one is the other way round. We used here newspaper articles, we controlled in the classes the home-made

translations and practiced sight-reading translation. In 2020 I had a technical translation in social sciences, where we translated a chapter of a book titled Correct Netherlands? [Correct Dutch?] into Dutch.

I made a small survey of 10 questions among my students about their opinion about the online translation classes and the distance learning. Some of them attended my translation class in 2020, so I asked them to compare the two types of classes. In general, they prefer the method used in 2021, because they missed interaction in 2020. Students thought preparation for the online translation classes didn't require more time or energy of them. Most of them used online dictionaries which they didn't find reliable, but they didn't have printed dictionaries (there are printed Dutch-Hungarian, Hungarian-Dutch dictionaries, and there is an online version of it). They were in general satisfied with the classes and they thought they got enough attention. They were mostly satisfied with the oral tests but some of them thought it was stressful. They found using webex a good choice and they supported audio and video presence of them, too, but almost the half of them had problems with the internet connection at home. (Sometime 2-3 sisters and brothers had classes at the same time). Online classes had their advantages and disadvantages. Students didn't have to get up early and they didn't have to travel, could schedule their day better, but they had to sit the whole day behind the computer, and they missed each other's company.

Now we hope that we have the most difficult times behind us. Distance learning is not compulsory anymore, but still used if a teacher gets corona and would like to go on with his/her classes. An advantage of the lockdown is, that we developed new skills, we learnt how to deal with new digital technologies and are not afraid of using them. Digital solutions became now almost evident in our everyday life and nowadays we choose more frequently for hybrid exams and meetings.

#### **References**

1. Hungary Today: <https://hungarytoday.hu/hungary-schools-digital-distance-education/>

УДК 378. 14:37. 06

ГАРМАШ О. М., доктор філософії, старший викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна

## ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Досліджено проблему характеристики деяких особливостей формування іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності на прикладі майбутніх учителів немовних спеціальностей.

**Ключові слова:** професійно-орієнтована іноземна мова, майбутні учителі, компетентність, професійно-орієнтований підхід, професійне спілкування.

Значення іноземної мови в професійній діяльності фахівців різних галузей є беззаперечним фактом, що дає можливість бути конкурентним на ринку праці та вийти на міжнародний рівень наукових, професійних партнерських взаємовідносин. Вхідження України в Європейську співдружність, відкритість географічних кордонів, інтенсивний розвиток науки та техніки – все це детермінує вимоги до іншомовної підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Існуючий підхід до опанування іноземної мови лише загального вжитку (general English) через повторення та систематизацію шкільного курсу іноземної мови, не відповідає запитам суспільства. Зважаючи на це, розглянемо деякі ключові особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови для майбутніх учителів немовних спеціальностей.

Розпочнемо з практичної мети. Як і для спеціальностей, де іноземна мова є майбутньою професією (учителі іноземних мов, філологи), так і для вчителів немовних спеціальностей (напр., біології, історії, інформатики тощо), практична мета вивчення іноземної мови полягає в формуванні іншомовної комунікативної компетентності на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності у майбутньому. Проте, для останніх, вивчення іноземної мови, по-перше, передбачає реалізацію професійно-орієнтованого підходу в освітньому процесі, по-друге, вивчення іноземної мови для них не є самоціллю, а лише розширює, поглиблює фахову та предметну компетентності. Таким чином іноземна мова є засобом навчання.

Навчальний контент під час вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови майбутніми учителями немовних спеціальностей вимагає від викладача

ретельного відбору й розробки завдань через його спрямованість на мовленнєву діяльність й формування еталонів професійної мовленнєвої поведінки.

Комунікативні вміння відповідно до чотирьох видів мовленнєвої діяльності формуються з урахуванням як загальної лексики, граматики, так і відображають специфіку предметної спеціальності. Майбутні здобувачі повинні навчитись вести бесіду професійного характеру, обмінюватись думками, уміти сприймати та розуміти співрозмовника під час діалогічного мовлення, оволодіти всіма необхідними стратегіями читання текстів різних жанрів, у тому числі спеціальної літератури, навчитись реферувати тексти, писати листи іноземною мовою, а також здійснювати переклад з української мови на іноземну й навпаки.

Формування мовної компетентності (фонетичної, лексичної, граматичної) передбачає відбір мовних явищ (термінів, словосполучень, загальних правил скорочень, граматичних конструкцій) характерних для певної професії [1, с. 273].

Крім формування іншомовних мовної та мовленнєвої компетентностей необхідною умовою є й формування лінгвосоціокультурної компетентності. Краєзнавчі знання й розуміння культурних концептів країни, мова якої вивчається, сприяє значному полегшенню входження майбутнього фахівця в міжкультурний науковий й професійний простір.

З метою інтенсифікації процесу й підвищення рівня мотивації вчителів немовних спеціальностей до вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови широко застосовуються інтерактивні форми навчання, як професійно-орієнтовані ділові ігри, у процесі яких моделюється професійна діяльність й програються типові ситуації спілкування; диспути, наукові форуми, під час виступу на яких майбутні фахівці мають змогу підготовувати доповідь за цікавою для себе науковою проблематикою, відповісти на запитання опонентів, задати їм запитання, навчитись чітко й аргументовано викладати свої думки; проектна діяльність, де здобувачі отримують досвід по-перше самостійної пошукової роботи, по-друге – досвід роботи у команді над спільним результатом.

Таким чином, розглянувши деякі особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови для здобувачів немовних спеціальностей, можемо дійти висновків, що процес її викладання має свою специфіку. Кінцевою метою вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови є оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю на рівні, достатньому для ефективної професійної діяльності в майбутньому.

#### **Список використаних джерел**

1. Канюк О. Особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови для студентів нелінгвістичних спеціальностей. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 14. С. 270–274.

**БОЙКО Г.А.**, кандидат педагогічних наук, ст. викладач  
*Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна*

## **МОВЛЕННЄВІ ВМІННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Публікацію присвячено виокремленню мовленнєвих вмінь, потрібних для формування англомовної компетентності в професійно орієнтованому монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій.

**Ключові слова:** професійно орієнтоване монологічне мовлення, майбутні фахівці з харчових технологій мовленнєві вміння, монолог-повідомлення, монолог-опис.

Для виділення мовленнєвих вмінь для формування англомовної компетентності в професійно орієнтованого монологічного мовлення (ПОММ) необхідно враховувати функціональні типи монологічних висловлювань, найбільш актуальні для професійної діяльності майбутніх **фахівців** з харчових технологій. З цією метою нами було проведено анкетування серед фахівців даної спеціальності, яке показало, що у фаховій діяльності вищезначених спеціалістів перш за все реалізуються такі комунікативні наміри як повідомлення про свою продукцію та її опис.

Проаналізувавши ці дані, робимо висновок, що найбільш розповсюдженими типами монологу, які фахівці з харчових технологій використовують у процесі міжнародної комунікації в професійній сфері, є монолог-повідомлення і монолог-опис [1, с. 178].

Оскільки в Освітньо-професійній програмі «Харчові технології та інженерія» (2019) вимоги до ПОММ детально не прописані, у своєму дослідженні ми спираємось на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (ЗЄР). ЗЄР (2018) на рівні B2 для продукування монологу-повідомлення передбачають вміння надавати детальну інформацію і надавати поради щодо повного спектру питань, пов'язаних з його/її професією [4, с. 71].

Аналіз автентичних зразків ПОММ фахівців з харчових технологій дозволяє визначити, що на структурному рівні професійно орієнтований монолог-повідомлення містить вступ (формулювання предмету монологу, представлення свого підприємства), основну частину (професійно значущі факти, інноваційність продукції підприємства, її переваги), висновки [2].



Надамо уточнення цим вмінням відповідно до структури професійно спрямованого монологічного мовлення фахівців з харчових технологій. Отже, до умінь продукувати монолог-повідомлення відносяться:

- 1) вміння починати монологічне висловлювання, формулювати основну думку/предмет монологу-повідомлення;
- 2) уміння логічно викладати нову інформацію;
- 3) чітко й зрозуміло представляти своє підприємство/ продукцію свого підприємства;
- 4) підкреслювати інноваційність продукції свого підприємства;
- 5) докладно розповісти про переваги продукції свого підприємства над аналогічними товарами конкурентів;
- 6) систематизувати інформацію [3, с. 48].

Після аналізу вмінь професійно спрямованого монологу-повідомлення перейдемо до аналізу вмінь професійно спрямованого монологу-опису.

ЗЄР (2018) на рівні В2 для продукування монологу-опису передбачають вміння надавати чіткий детальний опис широкого спектра предметів, які відносяться до кола його/її інтересів [4, с. 70]. Аналізуючи автентичні зразки ПОММ фахівців з харчових технологій, доходимо висновку, що на структурному рівні професійно орієнтований монолог-опис складається зі вступу (представлення підприємства та/або його продукції), основної частини (опис професійно значущих предметів та явищ, їхніх ознак та якостей; опис інгредієнтів, з яких складається продукт; опис переваг продукції та технологічного процесу), висновків (систематизація інформації, коментарі) [2].

Надамо уточнення цим вмінням відповідно до структури професійно спрямованого монологічного мовлення фахівців з харчових технологій. Отже, до умінь продукувати монолог - опис відносяться:

- 1) представляти своє підприємство та/або його продукцію;
- 2) описувати професійно значущі предмети або явища, наведено їхні ознаки і якості;
- 3) докладно описувати, з яких інгредієнтів складається продукт;
- 4) чітко формулювати переваги продукції підприємства;
- 5) описувати технологічний процес виробництва продукту;
- 6) систематизувати інформацію, надавати коментарі [3, с. 49].

Таким чином, нами було визначено мовленнєві вміння, потрібні для формування англomовної компетентності в ПОММ у майбутніх фахівців з харчових технологій. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці системи вправ для формування цих вмінь.

## Список використаних джерел

1. Бойко Г. А. Цілі і зміст формування у майбутніх фахівців з харчових технологій англомовної компетентності в професійно орієнтованому монологічному мовленні. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2017. № 10 (74), С. 173–184.
2. Бойко Г. А. Функціональні типи монологів для формування англомовної компетентності у майбутніх фахівців з харчових технологій. Матеріали ІХ науково-практичної конференції “Perspectives of World Science and Education”. 2020. С. 322 – 325. Осака.
3. Бойко Г.А. Формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій у процесі самостійної роботи: дис. ... доктора філософії у галузі педагогіки за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2020. 253 с.
4. Common European Framework of References. Council of Europe. 2018.

**УДК 811.133.1'25:63**

**СТОЛБЕЦЬКА С.Б.** асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Дана публікація стосується проблематики викладання французької спеціалізованої мови для студентів аграрних університетів. Особлива увага звертається на необхідність формування у майбутніх перекладачів у галузі сільського господарства життєвої компетентності.

**Ключові слова:** життєва компетентність, спеціалізована іноземна мова, очікування студента, здійснення аграрних перекладів

Нинішня освітня система сформувалася ще в дев'ятнадцятому столітті. Вона вже не відповідає сучасним вимогам і тому потребує кардинальних змін. Зокрема це стосується викладання спеціалізованої іноземної мови. Професійне навчання тісно пов'язане з сучасною структурою дедалі більшої кількості компаній, що працюють на міжнародному ринку. Роботодавці стають все вимогливішими до кандидатів на посаду. Тому ринок освіти пропонує все більше і більше короткострокових курсів і освітніх програм он-лайн. Викладання іноземних мов у бізнесі повсюдно росте і є частиною конкретних методологічних перспектив.

А що ж відбувається в традиційних університетах, зокрема, аграрних закладах вищої освіти, де курс навчання розрахований на кілька років? Зважаючи на

потужний аграрний потенціал України, аграрна освіта нині набуває все більшої популярності. Абітурієнт, який обирає цей напрямок, робить гарну інвестицію у своє майбутнє й сподівається отримати знання, які гарантуватимуть йому успішну професійну практику. Здобувач вищої освіти має певні потреби та очікування на початку навчання, але може змінювати свою думку, свої плани на майбутнє, а відтак і свої життєві потреби, у процесі отримання знань. Адже через брак знань, практичного досвіду та розуміння обставин важко усвідомити, які знання будуть корисними для обраної професії. Студент не може відчутти потребу в тому, про існування чого він не знає і навіть не здогадується. Проте фахівець у процесі виконання своїх професійних обов'язків може натрапити на труднощі, про які не замислювався коли був студентом. Життєва потреба відчувається коли необхідно застосувати певні знання.

Наприклад, французький ветеринар приїздить до України аби поділитися своїм досвідом та продемонструвати процес кесаревого розтину у корови. За даних обставин базові знання з ветеринарної медицини стануть суттєвою допомогою у перекладі.

Університети успішно адаптуються до викликів сьогодення. Сучасні якісні заклади вищої освіти, навіть дистанційно, створюють умови для підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем комунікативної культури, здатних адаптуватися до стрімких глобальних змін, творчо розв'язувати нестандартні проблеми нестандартними способами. З'являються нові освітні програми, що передбачають вивчення спеціалізованої іноземної мови й здатні задовольнити життєві потреби майбутніх фахівців-аграріїв. Сучасні освітні програми сприяють розвитку життєвої компетентності, необхідної для роботи по професії й передбачають автономне, багатоцільове та перманентне навчання, здатне адаптуватися до глобалізованого та постійно мінливого ринку праці.

«Життєва компетентність - це знання, вміння, життєвий досвід особистості, її життєтворчі здатності, необхідні для розв'язання життєвих завдань і продуктивного здійснення життя як індивідуального життєвого проекту» [1].

При працевлаштуванні роботодавці аграрного сектора враховують такі характеристики фахівців, завдяки яким їх робота задовольнятиме дану компанію чи організацію. Тому дуже важливо, щоб викладачі готували студентів до здійснення різних аграрних перекладів, озброювали їх інструментами подолання ймовірних перешкод та були готовими коригувати свої програми відповідно до потреб цільової аудиторії.

З цією метою заняття з практичного курсу другої іноземної (французької) мови та перекладу ми збагачуємо текстами з аграрної тематики. Майбутні перекладачі у галузі сільського господарства працюють з великою кількістю

автентичних аграрних текстів. Завдання до них поєднують граматичну та термінологічну складові, що дає змогу студентам застосувати на практиці отримані раніше знання. Наприклад, студентові пропонується прочитати статтю та написати лист другу про те, про що він щойно дізнався. Студенти також роблять усний переклад та записують свій голос на диктофон аби згодом оцінити якість перекладу та врахувати виявлені недоліки голосу, вимови, темпу, інтонації. Гарні результати дає робота за методикою французької мови для аграріїв «Agricola», яка включає відео матеріали, граматичний довідник, технічний довідник та короткий розмовник. За бажанням здобувачі вищої освіти мають змогу проходити стажування у Франції. Все це допомагає підвищити готовність майбутніх перекладачів до здійснення аграрних перекладів.

Отже, викладання спеціалізованої іноземної мови повинно сприяти формуванню життєвої компетентності у майбутніх перекладачів-аграріїв, відповідати соціальним вимогам, враховувати потреби сучасного ринку праці та ринку перекладацьких послуг.

#### Список використаних джерел

1. Пузіков Д.О. Життєва компетентність особистості: поняття, структура, функції. – Режим доступу до статті: <http://ap.uu.edu.ua/article/98>

**УДК 378.147:81'27**

**ВОЛИНЕЦЬ І. М.** доцент, канд. пед. наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти

*КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж», м. Біла Церква, Україна*

### **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Аналізується комунікативна компетентність та основне коло вмінь, які вона охоплює; охарактеризовано такі поняття, як «мовленнєва компетентність» та «мовна компетенція»; важливість володіння відповідними мовними нормами та навичками, комунікативної культури як засобу й умови формування професійної особистості.

**Ключові слова:** комунікативна компетентність; мовленнєва компетентність; мовна компетентність; професіоналізм.

В інформаційному суспільстві фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції

тощо. Слово є одним із інструментів професійної діяльності лікарів, педагогів, правозахисників, менеджерів, журналістів та ін. Від багатства словникового запасу, рівня культури мови і техніки мовлення значною мірою залежать професійна майстерність, імідж та успіх особистості. Сучасна молодь повинна усвідомити визначну роль мови у житті людини, розуміти, що мовна майстерність є шляхом до професійного становлення та зростання, запорукою всебічної реалізації творчих здібностей особистості. А відтак, орієнтування сучасної вищої освіти на всебічний мовленнєвий розвиток студентів, удосконалення їхніх мовленнєвих навичок і вмінь правильно й виразно передавати думки, зміцнення зв'язку змісту навчання студентів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є запорукою розбудови й забезпечення ефективного освітнього процесу.

*Метою роботи* є аналіз поняття мовна/мовленнєва компетентність як однієї з ознак професіоналізму.

*Стан дослідження проблеми.* У процесі аналізу використані публікації Н. Хомського, Г. Онуфрієнко, Л. Мвцько, Г. Лещенко та ін.

Аналіз теоретичних джерел з проблеми запровадження компетентнісного підходу в освіті засвідчує, що вітчизняні і зарубіжні дослідники найчастіше застосовують два терміни: «компетентність» і «компетенція», які часто використовуються як синоніми та перекривають семантичне поле один одного. Фахову компетентність спеціаліста становить обізнаність у предметній галузі, сформованість інтелектуальних операцій і мовно-мовленнєва діяльність, яка є основою комунікативної компетентності. Професійна мовленнєва комунікація відбувається в межах сфери професійної взаємодії комунікантів і може протікати в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Форми, умови спілкування, багатоаспектність професійної діяльності людей визначають варіативність форм мовленнєвої комунікації.

Професійна комунікативна компетенція передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування. Тобто вона формується на основі комунікативної компетенції.

Комунікативна компетенція – сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата. Комунікативна компетенція передбачає володіння мовленнєвими уміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення природної комунікації.

Важливим складником комунікативної компетенції є мовна та мовленнєва компетенція.

Мовна компетенція – знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вміле використання їх у продукуванні висловлювань.

Мовна компетенція складається з лексичної, граматичної, семантичної, фонологічної, орфографічної, орфоепічної та пунктуаційної компетенцій.

Мовленнєва компетенція – загальне коло питань мовленнєвої діяльності, що передбачає наявність відповідних знань, умінь, досвіду, а мовленнєва компетентність – конкретна мовленнєва обізнаність особистості (індивіда), специфічна за родом діяльності.

Мовленнєва компетенція, спираючись на мовну компетенцію, включає систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, відтворювати та створювати усні й писемні монологічні й діалогічні висловлювання різних видів, типів, стилів і жанрів) і навичок користування усною і писемною літературною мовою, багатством її виражальних засобів залежно від мети висловлювання та сфери суспільного життя. Мовленнєва ж компетентність окреслює загальне коло комунікативних умінь і навичок та є однією з найважливіших передумов розумового розвитку людини, успішного засвоєння нею основ наук. Її завдання полягає в тому, щоб збагачувати словник фахівця, сформувані в нього вміння точно й правильно висловлювати свої думки ясно, просто, послідовно, логічно, виразно й переконливо, зрозуміло не тільки для нього самого, а й для інших.

На сучасному етапі при аналізі феномену мовленнєва компетентність за основу беруться досягнення таких наук як риторика, соціопсихолінгвістика, неориторика, етносоціопсихолінгвістика тощо, що дозволяє побачити у процесі мовленнєвої діяльності людини наявність мовно/мовленнєвих знань, умінь та навичок, на яких базується професійно-мовленнєва комунікація, власний повсякденний, соціальний, практично-технологічний, комунікативний, професійний досвід, інтелектуальні, художні й організаційні (лідерство, комунікабельність) здібності, моральні, етичні, релігійні та інші цінності.

Чинниками, які впливають на мовну і мовленнєву компетентність виступають: лексична компетенція – наявність певного запасу слів для обслуговування професійно-мовленнєвої та інших видів діяльності і спілкування; здатність до адекватного використання лексем, доречне вживання образних виразів (фігур і троп), приказок, прислів'їв, фразеологічних зворотів тощо.

Отже, знання мови автоматично не забезпечує мовцеві можливість повноцінного спілкування. Мовна компетенція, як і сформована на її основі компетенція мовленнєва, мають стати підґрунтям, фундаментом формування іншої важливої компетенції – комунікативної. Опанування комунікативної компетенції створить з мовця ще й комунікативну особистість. *Професійна мовнокомунікативна компетенція* особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій,

загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

#### Список використаних джерел

1. Ашиток Н. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки фахівців у вищій школі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2016. №3 (35). С. 5–9.
2. Залізник А. Мовленнєва компетентність як складова процесу професійної підготовки майбутнього вихователя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (Ч. 2). С. 164-170.
3. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: монографія. Житомир: ПП «Рута», 2010. 560 с.

**УДК 800.92:519.682**

**ДЕМЧЕНКО Н.С.**, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ВИВЧЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ**

Акцентовано увагу на важливості вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням. Розглянуто деякі стратегії викладання неологізмів для студентів економічних спеціальностей.

**Ключові слова:** професійно-орієнтоване навчання, економічна лексика, неологізми, словниковий склад, іноземна мова.

Іноземна мова нині є необхідною частиною будь-якої професійної сфери, зокрема і економіки. Особливо, іноземна мова потрібна фахівцям-економістам, оскільки вони вивчають не лише національну економіку, а й також міжнародну економіку та використовують її матеріали для практичного застосування. Ця інформація дозволяє розширити та поглибити знання, проводити порівняльний аналіз багатьох явищ, які вивчає економіка, почерпнути нову інформацію про економічну систему, торгівлю, фінансову систему, комерцію, ринок праці, тощо.

Нині завдяки діловим контактам, супутниковому телебаченню та комп'ютерним мережам з'явилися широкі можливості для спілкування із закордонними колегами і в результаті зростає потреба у фахівцях зі знанням не лише загальноживаної іноземної мови, а передбачає професійне володіння економічною мовою. Потрібно зазначити появу численної іноземної літератури з економіки – різні економічні журнали, публікації в інтернеті, газети, які містять автентичні статті мовою оригіналу. Тому, якщо студент-економіст не володіє

іноземною мовою, він не буде обізнаний про нові економічні системи та явища, що призведе до невисокого рівня професійної підготовки.

В наш час при навчанні студентів іноземної мови необхідно враховувати процес її постійної зміни та оновлення. Одним із найважливіших завдань розвитку мовлення під час вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є збагачення вокабуляру студентів новою лексикою.

Словниковий склад мови – найбільше реагує на зміни, що відбуваються у світі реалій. Словник збільшується за рахунок нових слів та нових значень, які утворюються різними способами. Необхідність називати нові предмети та явища, які відображають результати розвитку суспільства, зокрема економіки, і сприяє появі нових термінів [2]. Сучасна економічна термінологія – є однією з найширших і найскладніших у змістовному, понятійному відношенні систем термінів. У світі щороку з'являється понад 1000 нових економічних термінів.

Необхідно відзначити, що у сфері економіки зараз відбувається бурхливий процес експериментування, створюються нові системи, виникають нові економічні явища, які, відповідно, вимагають нових назв, у результаті виникають неологізми [1]. Неологізація мови є одним із актуальних способів поповнення та розширення лексичного складу будь-якої мови. Безумовно, мова економіки також зазнає суттєвих змін: частина слів зникає з вживання, але водночас відбувається й оновлення економічної лексики.

Проведене дослідження свідчить, що з економічних неологізмів нині найбільш частотними є терміни економічних явищ, торговельної діяльності, бізнес-шахрайств, нових професій та ринку праці в економічній сфері. Наприклад, anxiety consumerism, blue economy, shecession, spendemic, serial returner, flexism, slashie та багато інших [3]. Насамперед, це пов'язано з появою не існуючих раніше явищ, яким потрібно було надати певну назву. Звідси й необхідність ознайомлення студентів-економістів із сучасною економічною лексикою не тільки під час роботи з автентичними текстами на заняттях, у процесі самостійної роботи з актуальними економічними матеріалами, а також ведення коротких інформаційних лекцій з сучасної економічної термінології під час практичних занять.

У даний час при навчанні студентів англійської мови необхідно враховувати процес її постійної зміни та оновлення. Варто ознайомити студентів із поняттям неологізму, його основними видами, навести приклади вживання. Ця методика дозволить викликати у студентів додатковий інтерес до процесу вивчення мови. Розвиток англійської мови, свіжі ідеї, виражені новими словами, викличуть непідробний інтерес у сучасного студента. Також рекомендується ознайомити студентів із існуючими електронними словниками нової лексики, і робота зі словником не буде здаватися монотонною. Серед словників, які дозволять знайти значення та приклади вживання можна виділити «Cambridge. New words», «Word



Spy» та «Unwords. Крім того, використання електронного додатку «Quizlet» уможлиблює вивчити нові слова швидко, інтерактивно, та самостійно перевірити знання вивчених слів.

З огляду на викладений вище матеріал можна констатувати, що сьогодні однією з основних тенденцій у навчальному процесі є постійне осучаснення і ревізія словникового запасу, доповнення його відповідними новими лексичними одиницями, їх опрацювання, використання сучасного арсеналу методичних знахідок під час практичних занять, що, у відповідь на вимоги сьогодення, має бути орієнтований на фахову діяльність людини, яка вивчає іноземну мову. Хоча знання англійської мови, вже є цінним навиком, але без знання неологізмів у сфері економіки, економісти матимуть труднощі при спілкуванні з іноземними колегами та при вивченні іншомовних джерел інформації.

#### Список використаних джерел

1. Керпатенко Ю. В., Щербина О.О. Абревіація як спосіб економії мовних засобів у підготовці слухачів мовних курсів до комунікації у суспільно-політичному полі. *Наукові записки: [збірник наукових статей]*. 2015. Вип. СХХVI (126). С. 70–77.
2. Токарева Л.В., Краснова О.А., Черединова О.В., Романькова М.М. Особливості використання спеціальних абревіатур при роботі з текстами медичної та фармацевтичної спрямованості. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1199962.pdf> (дата звернення 13.03.2022)
3. Cambridge Dictionary. About words. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dictionaryblog.cambridge.org> (дата звернення 14.03.2022)

**УДК 378.147:81'243(061)**

**РЄЗНІК В.Г.**, старший викладач кафедри іноземних мов

*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

#### **MEHRSPRACHIGKEIT ALS DIDAKTISCHER ANSATZ ZUM FREMDSPRACHENLERNEN IN DER EUROPÄISCHEN UNION**

Багатомовність є важливим природним ресурсом у нашому глобалізованому суспільстві. Плюрилінгвізм, тобто багатомовність, передбачає вихідний постулат про те, що вивчення інших мов – це запорука успішного гуманітарного розвитку, як один з вагомих інструментів формування спільної європейської ідентичності.

**Schlüsselwörter:** Mehrsprachigkeit, Mehrsprachigkeitsdidaktik, Fremdsprachenlernen, Globalisierung, die Europäische Union, plurilinguale Kompetenz, didaktischer Ansatz.

Die Sprache ist ein grundlegender Bestandteil jedes souveränen Staates, daher versuchen Wissenschaftler zu verstehen, ob es möglich ist, die nationale Identität, die Einsprachigkeit und die Monokulturalität angesichts der Globalisierung zu bewahren.

Die Analyse der wissenschaftlichen Quellen zeigt, dass es heute zwei Standpunkte zur Weiterentwicklung des sprachlichen Weltbildes gibt. Einer Theorie zufolge wird die Menschheit einsprachig werden: Mit einer universellen, verständlichen Sprache, die sich auf Englisch gründet. Nach der zweiten Theorie wird die Gesellschaft mehrsprachig, multikulturell sein: Mit Bewahrung aller Sprachen, gegenseitiger Bereicherung der Kulturen durch Kontakte und gegenseitigen Respekt. Linguisten sind davon überzeugt, dass es in der Zeit der ziemlich aggressiven Einführung der angloamerikanischen Sprache in der Welt notwendig ist, alle Sprachen beharrlich und entschlossen zu verteidigen und die Erhaltung der sprachlichen Vielfalt in der Welt zu fordern.

Die Sprachenpolitik der Europäischen Union, insbesondere im Bereich des Sprachenlernens zeigt die außerordentliche Rolle von Sprachen in modernen Integrationsprozessen, die Bewahrung der sprachlichen Vielfalt der Gemeinschaft und die Förderung des Erwerbs von Fremdsprachen durch die EU Bürger. Der Zweck dieser Politik ist die Mehrsprachigkeit [5].

Der Begriff „Mehrsprachigkeit“ wurde Ende der 90er Jahre von den Wissenschaftlern J. Pool und M. Fettes eingeführt. Es bedeutet die Welt, in der die Fähigkeit, Sprachen zu verwenden, um zu kommunizieren und an interkulturellen Interaktionen teilzunehmen, die Norm ist; wo eine Person über mehrstufige Fähigkeiten in mehreren Sprachen und Erfahrung in mehreren Kulturen verfügt. Wissenschaftler betonen, dass Mehrsprachigkeit während des gesamten Lebens eines Menschen gebildet wird: Es handelt sich um die Spracherziehung in der Vorschule und Schule, an der Universität und um die ständige persönliche Sprachentwicklung einer Person, die neue Sprachen für unterschiedliche Zwecke und Bedürfnisse beherrschen kann [4].

Mehrsprachigkeit ist heute ein selbstverständlicher Teil der fremdsprachendidaktischen Diskussion. In der Fremdsprachendidaktik nutzt man den Begriff in der Bedeutung von individueller Mehrsprachigkeit und meint dabei eine Person, die neben der Erstsprache zwei oder mehr weitere Sprachen erworben bzw. gelernt hat [2]. Mehrsprachigkeitsdidaktische Ansätze sind im Allgemeinen dadurch gekennzeichnet, dass die vorgelernten Sprachen explizit miteinbezogen werden. Diese Ansätze basieren auf der Vorstellung, dass Sprachen nicht in strikt voneinander getrennten mentalen Bereichen gespeichert werden, sondern gemeinsam eine kommunikative Kompetenz bilden. Erfolgreiches Lernen findet vor allem dann statt, wenn neue Inhalte mit bereits gelerntem Wissen verknüpft werden. Die Mehrsprachigkeitsdidaktik macht sich eben dieses Phänomen zu Nutzen [3].

Plurilinguale Kompetenz beschreibt die Fähigkeit, in drei oder mehr Sprachen zu kommunizieren, und beinhaltet integral Sprachenwechsel, Codeswitching,

Спрахенмттлунг унл Трансфер. Дтсе спрахенубергретфенде Акттвтатен бтлден дте Брुकке зуштвен ден генутзтен Спрахен. Сте куннен алс Ферттгкетен геlehrт унл геlernт унл тн мекхспрахтгтен Сттуаттотен алс коммунткаттве Стратегттен генутзт верден [1].

Also, ein mehrsprachiger Ansatz zum Sprachenlernen beinhaltet die Schaffung einer angemessenen Sprachenpolitik in jedem Land und die Bedingungen für deren Funktionieren. Der Inhalt einer solchen Politik und die Art und Weise, die ihre Entwicklung sicherstellt, sollte auf zwei grundlegenden Bereichen basieren: dem Sprachenlernen und der Entwicklung eines Mehrsprachigkeitsbewusstseins.

#### **Literaturverzeichnis**

1. Henning, Ute & Schlabach, Joachim (2018): Plurilinguale Kompetenz: Eine didaktische Begriffsbestimmung für die internationale Geschäftskommunikation. In: Merkelbach, Chris & Sablotny, Manfred (Hrsg.): Darmstädter Vielfalt in der Linguistik. 10 Jahre Fachgebiet Sprachwissenschaft - Mehrsprachigkeit an der Technischen Universität Darmstadt. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren, 99–130.
2. Hu, Adelheid (2017): Mehrsprachigkeit. In: Surkamp, Carola (Hrsg.): Metzler Lexikon Fremdsprachendidaktik. Ansätze - Methoden - Grundbegriffe. Stuttgart: J.B. Metzler, 246–248.
3. Europarat (Hrsg.) (2001): Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen. Berlin: Langenscheidt.
4. Pool J. and Fettes M. The challenge of interlingualisme: A research invitation // Esperantic Studies, 1998. -№ 10. P.1-13.
5. RIEMER, Claudia (2002), Wie lernt man Sprachen? IN QUETZ, Jürgen / VON DER HANDT, Gerhard (Hg.) (2002), Neue Sprachen lehren und lernen. Fremdsprachenunterricht in der Weiterbildung. Bielefeld, Bertelsmann, 49-82.

#### **УДК 372**

**ДАНІЛОВА Ю.І.**, магістрантка філологічного факультету  
Науковий керівник - **ДЖАВА Н.А.**, кандидат педагогічних наук, доцент  
*Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна*

#### **ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Акцентовано увагу на сутності, принципах та процесові використання різноманітних інноваційних форм організації навчання іноземної мови. Окреслено критерії, що враховуються при виборі інноваційних технологій.

**Ключові слова:** інноваційні форми організації, навчальний процес, мовна особистість, інноваційні технології, метод, професійна компетентність.

Українська школа, як і всі сучасні заклади освіти країни, розвивається у XXI столітті – столітті відкриття нових технологій. В даний час, коли в Україні

відбувається зміна освітньої парадигми та становлення нової системи освіти, суспільству необхідний інший рівень знань та професійної компетентності.

Основне призначення іноземної мови полягає у формуванні комунікативної кваліфікованості. Це одне із ключових компетентностей сучасної освіти, тобто здібність та готовність здійснювати іншомовне міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови [2, с. 83].

Під час освітньо-виховного процесу відбувається своєрідний відбір найбільш ефективних методів, прийомів та засобів. Найважливішою метою, на думку вчених, є формування вторинної мовної особистості. Учні повинні вивести іноземну мову на принципово новий рівень. Для цього важливо відокремити її від рідної мови, щоб уникнути помилок у сприйнятті. При виборі інноваційних методів враховуються наступні критерії:

- створення комфортної та сприятливої атмосфери для учня, сприяння природному інтересу та бажання вивчати нову іноземну мову;
- залучення емоцій, почуттів, переживань у навчальний процес для стимулювання словесних, письмових та творчих здібностей;
- використання когнітивного підходу в навчально-виховному процесі;
- заклик до роботи з мовою самостійно на рівні емоційних і фізичних можливостей;

Досягти цих цілей допоможуть різноманітні інноваційні форми організації навчання. Практичний досвід дозволяє зробити висновок, що особистість та інтереси учня безпосередньо впливають на якість розуміння іноземної мови. Для цього важливо використовувати різноманітні методики та засоби навчання. На сьогодні в педагогіці накопичилося багато цікавих і ефективних методів і підходів. Вчені збагатили методику викладання іноземних мов, тому вона стала складною та багатогранною наукою.

В останні роки все частіше порушується питання про застосування нових інноваційних технологій у сучасній школі. Це не лише нові технічні засоби, а й нові форми та методи викладання, новий підхід до процесу навчання. Основною метою навчання іноземних мов є формування та розвиток комунікативної культури школярів, навчання практичного оволодіння іноземною мовою [3, с. 49].

Як показує досвід, підтримка плідної та ефективної діяльності учнів виправдана регулярним застосування інноваційних форм організації занять, які забезпечують активність учнів. Форми роботи з інформаційними технологіями під час уроків іноземної мови включають:

- вивчення лексики;
- відпрацювання вимови;
- навчання діалогічного та монологічного мовлення;
- навчання письма;

- відпрацювання граматичних правил.

Для підвищення ефективності освітнього процесу під час проведення уроків іноземної мови використовую такі інноваційні форми організації навчання:

- технологія особистісно-орієнтованого навчання;
- технологія критичного мислення;
- проектна технологія;
- інформаційно-комп'ютерні технології;
- ігрові технології;
- технологія інтерактивного навчання;
- технологія проблемного навчання.

Модернізація змісту освіти в нашій країні на етапі розвитку суспільства не в останню чергу пов'язана з інноваційними формами організації навчання іноземної мови. Особистісно-комунікативна освіченість включає в себе не тільки мовну спрямованість навчання, але й індивідуалізацію освіти, принципи функціональності, ситуативності та новизни [1, с. 11-12].

Аналізуючи вищевикладене, ми дійшли наступних висновків. Незважаючи на появу сучасних інноваційних форм організації навчання, в сучасній школі увагою користується і традиційний урок. Проте слід сказати, що застарілі форми організації навчання створюють деякі труднощі у заволодінні учнями іноземною мовою.

Основна мета сучасного вчителя, на наш погляд - вибрати методи та форми організації навчальної діяльності учнів, яка оптимально відповідає поставленим цілям розвитку особистості.

Отже, ефективність процесу багато в чому залежить від уміння вчителя правильно організувати урок і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення заняття. Інноваційні форми організації навчання дають можливість не лише підняти інтерес учнів до предмета, що вивчається, а й розвивати їх творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань.

#### **Список використаних джерел**

1. Афанас'єва Л.В. Інноваційні підходи до вивчення іноземної мови професійного спрямування (впровадження мультимедійних технологій), Афанас'єва Л.В. Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – С. 11-13.

2. Коломієць А., Коломієць Т. Розвиток інформаційної культури педагога в процесі професійної інноваційної діяльності. Коломієць А., Коломієць Т. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2009. № 3. С. 80-83.

3. Ткачук-Грушицька Л.В. Інноваційні технології при викладанні іноземної мови. Ткачук-Грушицька Л.В. Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та

соціально-психологічні аспекти: зб. матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 47-50.

**УДК: 37.02/811.11**

**ВУКОЛОВА К.В.**, к. філол..н., доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква*

## **МЕДИТАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

В умовах перманентного поспіху, що став закономірністю сьогодення студенти в рамках навчального процесу стикаються з багатьма проблемами, пов'язаними з відсутністю уваги та мотивації, розфокусованістю та нездатністю сприймати інформацію протягом занять та виконання завдань. Все це є наслідками шумового забруднення, що стало проблемою сучасності. Необхідність до вирішення цієї задачі сприяла науковим пошукам інструментів, які б мали змогу поліпшити навчальний процес, зокрема, з точки зору фіксування уваги на важливому та засвоєння інформації протягом навчання.

**Ключові слова:** медитація, вивчення іноземних мов, шум мозоку, сфокусованість, занепокоєння, мотивація.

Ми живемо у рухливому світі, де наша увага досить часто відволікається на постійні перешкоди. Швидкість Інтернету, шумове забруднення, смартфони та миттєвий обмін думками в соціальних мережах підтримують наш світ у постійному русі. Студенти, які входять до аудиторії, мають на думці масу речей. У цьому нескінченному потоці дуже важно бути сконцентрованим та сприймати інформацію. Негативний психологічний стан студентів має поганий вплив на адаптивні можливості тих, хто навчається та призводять до незадовільних результатів у навчанні. Навіть при наявності чудово підготовленого матеріалу для проведення заняття зі сторони викладача, студенту трапляється важким зрозуміти та зберегти інформацію, отриману під час заняття. Більш того, зараз спостерігається ще одна досить серйозна проблема, що призводить до погіршення результатів студентів у рамках традиційного навчального процесу – залежність від Інтернету. Наразі багато часу приділяється соціальним мережам у нашому житті, тож раптом це призводить до залежності від Інтернету, а саме серед студентів відслідковується постійне бажання вийти у мережу та бути на зв'язку нон-стоп. Проте, коли студенти отримують зауваження від викладача, це викликає ознаки занепокоєння, що також впливає на зосередженість студентів під час навчання.

Інтерес досліджень занепокоєння протягом останніх років суттєво зростає у зв'язку з різкими змінами у житті суспільства. У більшості наукових розвідок занепокоєність розглядається як фактор, що блокує нормальну діяльність, зокрема, освітню (Г. М. Прихожан, Р. С. Немов, О. О. Прохоров, Є. І. Рогов). Тут доречно згадати такі поняття як «foreign language anxiety» та «affective filter», введені С.Крашеном (1982) [1]. Гіпотеза афективного фільтра відображає як афективні фактори, у нашому випадку, занепокоєність та погіршення уваги протягом занять, пов'язані з процесом засвоєння другої мови. Концепція афективного фільтра була запропонована Дюлеєм та Бертом (1977) та підтверджена дослідженням, відповідно до якого було доведено взаємозв'язок між різноманітними афективні змінними та успіхом у засвоєнні другої мови (Крашен, 1982) [2].

Наше дослідження присвячено інструментам, які могли бути використані задля боротьби з факторами, що негативно впливають на результати навчання та на процес засвоєння інформації під час занять у цілому. Серед таких інструментів нами було виявлено медитацію, адже саме цей інструмент є одним з найефективніших засобів тривалого впливу на роботу мозку.

Під поняттям «медитації» можна визначити набір прийомів, призначених для заохочення підвищеного стану усвідомлення та зосередженої уваги. Медитація – це також техніка, що змінює свідомість, яка має багато переваг для психологічного благополуччя тих, хто практикує її на постійній основі [3]. З точки зору досліджень у сфері нейрофізіології, медитації знижують активність в Дефонтен-системі головного мозку (Г.Шульман, 1997) [4]. Необхідно зазначити, що практика медитації послаблює «шум мозку», який виникає в процесі нашої повсякденної активності та багатозадачності і заспокоює розум, розслабляючи його і знижуючи рівень тривожності.

Практика медитації потрібна мати загальні правила, які необхідно виконувати задля успішного її проведення, та отримання максимальних результатів від навчання.

#### 1. Обмеження часу.

У використовуванні цього інструменту дуже важливо лімітувати час. Рекомендований час проведення медитації – від трьох до п'яти хвилин. Вона працює як техніка управління аудиторією, спосіб введення нової інформації (понять, термінів або лексичних одиниць), яку планується ввести в рамках заняття, а також швидкий спосіб створити спокійну, зосереджену обстановку, що веде до зниження афективного фільтра.

#### 2. Встановлення мети завдання.

Цей етап є дуже важливим, адже при використанні цієї техніки можливо досягнути різних результатів. Якщо метою техніки є введення нового лексичного матеріалу, необхідно продумати, які саме лексеми будуть використані під час

практики. Для кожного медитації необхідно використовувати одне чи ряд лексичних одиниць, які підсумовують думку, над якою медитуватимуть студенти. Це фокусне слово (або ряд слів) може бути новим словниковим словом, оглядовим словом або словом, яке є темою поточного матеріалу для вивчення студентами.

### 3. Створення атмосфери.

Для того, щоб під час медитації було досягнуто усіх поставлених цілей необхідно не тільки підготувати місце для її проведення, а й налаштувати студентів, створивши атмосферу довіри та розслабленості. У цьому може допомогти музичний супровід. Найбільш популярними є ті саунд-треки, що відтворюють звуки океанських хвиль, дощу, водоспаду, тропічного лісу та серцебиття або з білим шумом, так званим альфа-звуком.

Медитація – це не тільки інструмент, що може використовуватися під час роботи з підсвідомим, гармонізації, занурення у себе та «перезавантаження» у рамках ретритів та духовних практик (mindful meditation) а й техніка керування класом з одного боку та потужний засіб з іншого, що допомагає зменшити тривожність, досягти розслабленого стану та стати більш відкритим для оволодіння мовою та, практикуючи який, можливо досягти не тільки концентрації, а й представити новий словниковий запас, що приведе до кращих результатів у процесі навчання.

#### Список використаних джерел:

1. Krashen, Stephen D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press Inc, 1982. 209 P.
2. Dulay, H. and M. Burt. Remarks on creativity in language acquisition. Viewpoints on English as a Second Language. New York: Regents, 1977, pp. 95-126.
3. National Center for Complementary and Integrative Health. Meditation: In Depth: веб-сайт URL: <https://www.nccih.nih.gov/research/statistics/nhis/2017> (дата звернення: 22.01.2022)
4. Shulman, G. L., Fiez, J. A., Corbetta, M., Buckner, R. L., Miezin, F. M., Raichle, M. E., and Petersen, S. E. (1997). Common blood flow changes across visual tasks.
5. 2. Decreases in cerebral cortex. *J. Cogn. Neurosci.* 9, 648–663.



**КОВАЛЬЧУК А.О.**, асистент кафедри іноземних мов

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЧЕНОУЙ ІЗ КОНЦЕПТОМ *ЖИТТЯ* У ПРОЦЕСІ ВИЧЕННЯ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ**

Акцентована увага на фразеологічних одиницях ченоуй. Розглянуто термін «концепт», який широко використовується у філології, лінгвістиці та ін.

**Ключові слова:** фразеологізми ченоуй, семантична структура, концепт, лінгвістика, поняття.

Китайська мова є однією із найдавніших мов світу, мова високорозвиненої цивілізації, мова багатого словникового запасу, зокрема і фразеологічного. Дослідження фразеологізмів беруть витоки з семантичної класифікації видатного філолога В. В. Виноградова. Лінгвіст виділяє три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення. Фразеологічні зрощення – семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значення компонентів. Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів [1].

Так, ченоуй (成语) несе у собі доволі цінну мовну спадщину та є особливим класом у фразеологічній системі китайської мови. Відомі китайські мовознавці Фу Хуайчін, Сян Гуанджун, Сун Вейджан розглядають семантичну структуру ченоуй дещо в іншому ракурсі. Їхні погляди мають значні відмінності від відомих вітчизняних та західних поглядів щодо семантичної природи і структури фразем загалом та ченоуй, зокрема. Наприклад, Фу Хуайчін виділяє двоморфемну і чотириморфемну структури. Двоморфемна семантична структура ченоуй є взаємозв'язком значень першої і другої морфем зі значенням третьої та четвертої. Зі взаємозв'язку значення двох частин автор виділяє п'ять груп, а саме: повторення, порівняння, продовження, ціль, причина. (Войцехович, 2007). Повторення – загальне значення обох частин однакове, одна повторювальна частина є акцентом, наприклад: 行尸走肉 – (досл. йти + останки + йти + м'ясо) – надзвичайно нікчемна людина. Порівняння – значення однієї частини прямо протилежне іншій: 杯水车薪 – (досл. чашка + вода + віз + дрова) - досить неадекватний метод вирішення серйозної ситуації. Продовження – друга частина продовжує далі першу частину, наприклад: 水到渠成 – (досл. вода + приходить + канава + стати) – всьому свій час. Ціль – перша частина виражає дію, друга – ціль дії, наприклад: 削足适鞋 – (досл.

вкочувати + нога + пасувати + взуття) - примусово підганяти під готову схему (під трафарет). Причина – перша частина виражає причину, друга – результат, наприклад: 水落石出 – (досл. вода + прийти + камінь + вийти) - таємне стає очевидним.

Сун Вейджан (孙维张) вважає, що характерними особливостями ченюй є структурна оформленість, семантична злитість та функціональна цілісність.

Ченюй мають цікаву структуру. Вони поділяються на паралельну та непаралельну конструкції. Паралелізм чітко можна спостерігати у тому, що семантично зв'язані попарно слова з різних ланок (1-3, 2-4) входять в понятійну асоціацію слова та утворюють семантичну пару. Наприклад: 苦尽甘来 – вслід за горем приходить радість. Тож. У наведеному прикладі 1, 3 компоненти (苦 – гірко, 甘 – солодко) – антоніми, а антоніми входять в 1 понятійну асоціацію. Інша пара 2, 4 компоненти (尽 – вичерпуватися, 来 – приходити) утворені також із антонімів [3].

Варто зазначити, що актуальністю дослідження є поняття *концепт*, яке на сьогоднішній день широко використовується в області філософії, лінгвістики, культурології, психології. У рамках сучасної лінгвістики концепт залишається відкритим спірним питанням та має варіативне значення. Вивченням даного поняття займалися В. В. Красних, котрий використовував його у доволі вузькому сенсі, а В. І. Красик розкрив цей термін у більш широкому розумінні.[4].

Концепт ЖИТТЯ у китайській мові, а також його аналіз та вивчення залишаються предметом зацікавленості для людства протягом всього його існування. Зокрема, у китайській мові існує велика кількість фразеологізмів, котрі об'єктивують концепт ЖИТТЯ. У китайській фразеології ЖИТТЯ розцінюють з точки зору його достатку та рівня. Наприклад: 立命安身 (lì mìng ān shēn) – (досл. влаштувати життя) – знайти своє місце в житті. Також існують ченюй, котрі вказують на рішення людини зробити своє життя більше усамітненим, зануритися у свої справи. Наприклад: 枕石漱流 (zhěn shí shù liú) – (досл. покласти голову на камінь у струмку і полоскати рот) – усамітнитися від справ, зануритися в особисте життя. Існує багато фразеологізмів про швидкоплинність та нестабільність життя. Наприклад: 人生朝露 (rén shēng zhāo lù) – (досл. життя людини – ранкова роса) – життя швидкоплинне. Безумовно, у китайській фразеології порушена тема життя з точки зору народження дітей та створення нових поколінь. Наприклад: 生生不息 (shēng shēng bù xī) – (досл. із покоління в покоління) – без кінця. Часто тема життя розглядається як страждання або дорога до смерті. Наприклад: 生不逢时 (shēng bù féng shí) – народитися під нещасливою зіркою [2].

Тож, у китайських фразеологізмах концепт ЖИТТЯ віддзеркалює достаток, рівень життя. Про життя говорять немов про швидкоплинне, нестабільне явище,

котре приносить страждання. Цікавим є те, що існують вислови в котрих йдеться про те що людина хоче усамітнитися і відійти від своїх справ.

#### Список використаних джерел

1. Ветров П. П. Фразеология современного китайского языка. Синтаксис и стилистика. Москва, 2007. 96 с.
2. Чень Шуан. Китайские идиомы (ченюй 成语) как компонент содержания межкультурной компетенции. Перм, 2013. 12 с.
3. Войцехович І. В. Практическая фразеология современного китайского языка. Москва, 2007. 106 с.
4. Красик В. І. Антология концептов. Волгоград, 2005. 76 с.

**УДК 821.111: 378.14: 372.882**

**ДЕМ'ЯНЕНКО О. О.**, канд. пед. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання,

**ЧЕРНОБРОВ Ю. А.**, канд. філол. наук, асистент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ АНГЛІЇ ТА США: КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП**

Акцентовано увагу на продуктивності застосування таксономії Б.Блума під час добору й формування контрольно-оцінювальних завдань з метою активізації інтелектуально-творчої діяльності студентів і розвитку в них здатності критично осмислювати опанований матеріал курсу літератури Англії та США.

**Ключові слова:** таксономія Б.Блума, історія зарубіжної літератури, англійська літератури, розвиток критичного мислення.

В умовах постійного прагнення оновити підходи до організації навчання у вищій школі актуальними залишаються проблеми підвищення інтелектуально-творчого рівня студентів, мотивації формування належної професійної основи, здатності актуалізувати набуті знання на практиці, продукувати перспективні ідеї тощо. Адже викладачі усвідомлюють той факт, що якість освіти визначається вмінням здобувачів освіти виокремлювати проблеми, генерувати ідеї для їх вирішення, при цьому творчо і раціонально опрацьовувати дані, критично оцінювати результати власних здобутків, самоорганізовуватися та виявляти готовність виконувати нестандартні завдання. Усвідомлення потреб застосування в сучасній вищій школі під час опанування курсу літератури Англії та США

стратегій, підходів і практик, орієнтованих на розвиток здатності критично і креативно мислити, формулювати власні судження на основі зіставлень і досліджень, зумовлює актуальність проблеми.

Багатоаспектні підходи до розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти висвітлені у низці праць Л.А. Киянко-Романюк, В.К. Буряка, К.О. Баханова, В.О. Берези, О.Л. Попової та Л.В. Ларічевої та інших [4; 3; 1; 2; 5 та ін.]. Дослідники «критичне мислення» розглядають як категорію вищого порядку, зазначаючи при цьому, що його використання спрямоване на складніші ситуації, які не можна вирішити за допомогою лише відтворення інформації [6, с. 314]. Узагальнення наукових тлумачень критичного мислення засвідчують такі його прояви, як: *активна пізнавальна діяльність, здатність визначати та формулювати проблеми, пропонувати способи їх вирішення, спроможність дати об'єктивну оцінку явищам або фактам з виявленням цінного та помилкового в них, ведення конструктивного діалогу, здатність мати й обстоювати власну позицію, рефлексія власній ідей, відкритість до нової інформації, докладне аналізування та осмислення інформації, зважені рішення тощо* [для прикладу: 1, с. 4; 3, с. 22].

У пропонованій розвідці здійснено спробу застосування стратегії розвитку критичного мислення під час опанування курсу літератури Англії та США на контрольно-оцінювальному етапі. Однією із перспективних у цьому контексті вважаємо застосування *Таксономії пізнавальних цілей* (Б. Блум) як особливої структури з категорій пізнавальної діяльності. Вона містять чітко визначені цілі для кожного рівня, виражені дієсловом на позначення пізнавального процесу та іменником для номінації знання, необхідного для отримання або створення суб'єктами навчального процесу: *“In our taxonomy we are classifying objectives. A statement of an objective contains a verb and a noun. The verb generally describes the intended cognitive process. The noun generally describes the knowledge students are expected to acquire or construct. Consider the following example: “Students will learn to distinguish (the cognitive process) among confederal, federal, and unitary systems of government (the knowledge)”* [7, с. 4 – 5]; *“The Taxonomy of Educational Objectives is a scheme for classifying educational goals, objectives, and, most recently, standards. It provides an organizational structure that gives a commonly understood meaning to objectives classified in one of its categories, thereby enhancing communication”* [8, с. 218].

Таксономія Блума має шість категорій навичок як результатів пізнавальної діяльності (*Remember, Understand, Apply, Analyze, Evaluate and Create*) від простіших до складніших: *“The continuum underlying the cognitive process dimension is assumed to be cognitive complexity, that is Understand is believed to be more cognitively complex than Remember, Apply is believed to be more cognitively complex than Understand, and so on”* [7, с. 5].

Під час опанування курсу літератури Англії та США практичне втілення *Таксономії Б. Блума* може бути проілюстроване як на прикладі широких тем (наприклад, сутність літературного напрямку), так і вузьких (аналіз конкретного літературного твору). Завдання на запам'ятовування і відтворення інформації належать до нижчого рівня, тоді як оцінювально-творчі завдання пропонуються як високий рівень мислення. Приклад такої форми контролю, змодельованої за таксономією Б.Блума, для з'ясування природи мистецтва модернізму за таксономією Блума наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1 – **General about Modernism**

Level	Expected outcome
Knowledge (Remember)	<b>Define the literary terms:</b> Modernism – Avant-garde – Stream of consciousness – Impressionism – Expressionism – Theatre of the Absurd - Mythologizing –
Comprehension (Understand)	<b>Describe with examples and personalities the literary terms (2-3 from the list).</b>
Application (Apply)	<b>Paint the scheme or the model “Modernism – avant-gardism: pro &amp; contra”.</b>
Analysis (Analyze)	<b>Select the main fiction features of the Literary Modernism (“+ or -”):</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• the form over the content</li> <li>• integration with the artistic principles of realism and naturalism</li> <li>• the modernist writer uses intuition and imagination</li> <li>• this literature has no drama, only experimental poetry and prose</li> <li>• the reality over the art imagination</li> </ul> <b>Compare the literature of the Modernism and Realism in the format of the mini-article (under the table).</b>
Synthesis (Create)	<b>Write down the 3-4 main thesis about the basic trends of the new literary movements in the XX cent.</b>
Evaluation (Evaluate)	<b>Create the essay (one from the list):</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• My opinion about the psychological &amp; philosophical basic of the Modernism in Art.</li> <li>• My opinion about the revolutionary ideas of the Modernism in Art.</li> <li>• Critical opinion about “the shocking literature” of the XX cent.</li> </ul>

Застосування таких форм навчального контролю, як формувальних, так і підсумкових, змодельованих за таксономією Б.Блума, як засвідчує практика викладання, уможлиблює розвиток критичного мислення, а саме: активізацію пізнавальної діяльності, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між літературними стилями, напрями, методами, темами, ідеями тощо, аналізування, синтезування, обґрунтування та оцінювання інформації, формування й висловлення власної позиції, вагомих висновків, заснованих на фактах і аргументах. Результати оцінювання виконаних студентами завдань слугуватимуть важливою інформацією для викладачів під час планування, коригування та оптимізації навчальних програм літературознавчого спрямування.

#### Список використаних джерел

1. Баханов, К. О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище. *Історія та правознавство*. 2008. № 33. С. 4–9.
2. Береза В. О. Розвиток критичного мислення студентів-філологів у процесі стимулювання мовленнєво-розумової діяльності. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2008. № 1. С. 20–25.
3. Буряк В. К. Формування у студентів критичного стилю мислення. *Знання*. 2007. № 3. С. 21–30.
4. Киянко-Романюк Л. А. Зарубіжна і національна практика розвитку критичного мислення в учнів і студентів. *Вища освіта України*. 2004. № 4. С. 109–113.
5. Павлова О. Л., Ларічева Л. В. Методика розвитку критичного мислення у вищій школі. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. (10), 133–138.
6. Терно С. О. Критичне мислення: динаміка та сфера застосування. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2016. Вип. 46. С. 310–315.
7. Anderson, L.W. (Ed.), Krathwohl, D.R. (Ed.), Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives* (Complete edition). New York: Longman.
8. David R. Krathwohl (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory into practice*. Vol. 41, Number 4, Autumn 2002. College of Education, The Ohio State University. pp. 212–218.

## МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ У КАЗКОЗНАВСТВІ ТА ПСИХОЛОГІЇ

У дослідженні простежуються міждисциплінарні зв'язки казкознавства та психології як формотворчих чинників казкотерапії. Визначено основні методи роботи з авторською та народною казкою, з акцентом на дотриманні канви традиційної будови жанру. Вказано на функціональні чинники казкотерапії як лікувального засобу, його підпорядкованість психічним законам.

**Ключові слова:** казкотерапія, казка, казкознавство, практична психологія.

Важливим аспектом сучасної науки про казку є розгляд міждисциплінарних зв'язків, що використовуються з метою отримання нових знань про народну казку, її сучасне функціонування та створення. Сюжетика казки фактично не змінилася з часів активного фіксування у XIX столітті, адже людина за основними ознаками свого матеріального та духовного існування від покоління до покоління переживає типові моменти народження, розвитку, старіння і смерті. Проте трансформування місії казки відбулося, зважаючи на обставини дійсності. Так, все більшої популярності набувають терапевтичні функції казки, що становить процес авторського новотвору з метою самонавіювання позитивних емоцій та психічних станів. У праці Л.І. Магдисюк, Р.П. Федоренко, М.І. Замелюк «Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих» [2] розглянуто вектори роботи з казкою. Зокрема, це розуміння казкотерапії як: процесу утворення зв'язків між казковими подіями та поведінкою в реальному житті (процес перенесення казкових смислів у реальність); напряму практичної психології, що дозволяє формувати характер дитини, використовуючи ресурси казки; терапію середовищем для виявлення рис особистості, що не реалізувалися, для можливості матеріалізування мрій, а головне – виникнення відчуття захищеності; лікування казками (спільне з дитиною відкриття тих знань, які живуть у душі і в цей момент є цілющими); інтегрована діяльність, у якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на самостійність, активність, творчість, регулювання дитиною власного емоційного стану. Отже, казкотерапія – це вплив практичної психології на внутрішній світ особистості. Під час сеансів казкотерапії учасники закріплюють необхідні моделі поведінки, вчаться реагувати на життєві ситуації, підвищують рівень знань про себе й оточення. У загальнолюдському контексті, казки допомагають подолати страхи та невпевненість. Крім традиційних прийомів (розповідь, бесіда, драматизація, інсценування), фахівці галузі широко

використовують і нетрадиційні технології роботи з казкою: переплутування сюжетних ліній; зміну характеру героя, місця, часу, події; заміну кінцівки. Проте незмінною лишається традиційна оболонка казки, де має бути зачин, основа і кінцівка. Формула оповіді і структури для казкознавців є важливою складовою цього виду народної прози. На цьому етапі вважаємо доречним практичним психологам цікавитися монографіями про народну казку І. Франка [4], М. Гнатюка [1], Л. Дунаєвської [5] та інших науковців.

На сьогодні педагогами, психологам та теоретиками казкознавцями чітко виписана методика роботи з казковим сюжетом, що структурно накладається на вже відомі традиційні зразки. Вони часто інтернаціонального характеру, спрямовані на розвиток творчої уяви, подолання психічних стереотипів та комплексів. Функції казок (діагностична, корекційна, розвивальна, навчальна, виховна) казкотерапія спрямовує на релаксацію, психонавчання та психолікування. Вплив терапевтичної казки на психіку полягає у можливості через певні звичайні або надзвичайні події показати способи дій у різних життєвих ситуаціях. Основним механізмом впливу релаксаційної казки є внутрішня візуалізація (уособлення себе головним героєм): герой періодично відпочиває і відпочинок повертає йому сили. Тож казка демонструє де і яким чином брати енергію для реалізації життєвих завдань. Психологічно-повчальна казка стимулює розумовий розвиток дитини, виконує дидактично-виховні, освітні, пізнавальні функції. Подібні сюжети спонукають до творення нового поведінкового комплексу. Психотерапевтична казка має розгорнуту і складну фабулу. Хоч події розгортаються у фантастичному світі, зводяться вони до цілком реальних ситуацій: розлучення батьків, смерть родичів, хвороба близької людини або й самого головного героя, різноманітних негативних аспектів суспільного життя тощо. Казки цього різновиду спроможні діяти у площині дитячої психіки таким чином, що посилюють адаптаційні можливості дитини, ліквідовують джерела страхів, зменшують нервові напруження.

Дидактика казки порушує і допомагає вирішувати соціальні проблеми (прошаркові взаємини, комунікацію в малих та великих групах, міжкультурні аспекти спілкування тощо), тому такими актуальними стають тренінги із казкотерапії, воркшопи по створенню авторської казки. З досвіду педагогів постають висновки про те, що діти набагато активніше беруть участь у індивідуальному та колективному створенню казки, вільніше вдаються до уяви, фантазії. Натомість студенти та вчителі, які були учасниками тренінгів з казкотерапії відчували брак творчості, колективного потенціалу для створення спільного сюжету. З огляду на це, особливого значення набуває комунікативна складова процесу казкотворчості. Казку не тільки треба створити за шаблоном, а й пережити, дозволити їй проникнути у думки та відчуття, заповнити нею власну



свідомість, вкласти у її символи страждання і сподівання. Лише тоді казка зможе лікувати, надихати на життя, змінювати розчарування на надію.

В цілому, основами казкотерапії мають володіти не лише педагоги і психологи, а й фахівці інших галузей науки (соціологи, політологи, лікарі, менеджери, адміністратори тощо), тому що наша дійсність в умовах війни змушує людей страждати. І ніщо так не допомагає як позитивні емоції, моральна підтримка, віра у краще майбутнє. Казкотерапію застосовують у різних випадках і відповідно отримують різні результати [3]. Тож залежно від очікуваних результатів потрібно визначитись з метою казкотерапії у кожному конкретному випадку, зокрема: як спосіб передачі досвіду «з вуст у уста» та прищеплення загальноприйнятих моральних норм і правил поведінки у соціумі; як інструмент розвитку особистості та її здібностей. У цьому випадку казка позитивно впливає на здатність фантазувати, сприяє розвитку творчого мислення та уяви, розкриває внутрішній світ особистості; як психотерапія допомагає подолати власні страхи, надмірну тривожність, попрацювати над виправленням негативних рис характеру. Завдання педагога чи психолога полягає у тому, щоб підібрати чи створити казку відповідно до потреб. Якщо казку підібрано вдало, дитина чи дорослий «вбудовує» її послання у свій життєвий сценарій. Особливо корисно, коли повторювати (розповідати) таку казку неодноразово. Адже саме так відбуваються глибокі зміни в житті особистості.

#### Список використаних джерел

1. Гнатюк В.М. Деякі уваги над байкою // Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість. – Київ: Наукова думка, 1966. С. 184.
2. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих : навч.посіб. для студ. Вищ. Навч. Закл. III–IV рівнів акредитації / Л.І. Магдисюк, Р.П. Федоренко, М.І. Землюк. Луцьк : Східноєвроп. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2019. 150 с.
3. П'ятницька-Позднякова І.С. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва. Наукові праці. Чорномор. держ. унт ім. Петра Могили. Вип. 95. Т. 108. 2009. С. 36-42.
4. Сокіл Г. Іван Франко про систематику казок у записках Осипа Роздольського // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнародної наук. конф. – Львів: Світ, 1998. С. 528.
5. Українська народна казка: монографія / Л. Ф. Дунаєвська. - Київ: Вища школа, 1987. 127 с.

**РЕЙДА О.А.**, старший викладач кафедри іноземних мов  
*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

## **ВАЖЛИВІСТІ І ЗНАЧЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Емоційний інтелект є незамінним чинником, що активізує і підносить розумову вправність. Доведено, що реалізувати освітні цілі без безпечного емоційного середовища не можливо.

**Ключові слова:** емоційний інтелект, самосвідомість, самоконтроль, взаємодія, емпатія, само мотивація.

Останнім часом у вітчизняній і зарубіжній методиці все частіше використовується термін "емоційний інтелект" (Emotional Intelligence), який служить для позначення сукупності здібностей, знань і умінь, пов'язаних з саморегуляцією і необхідних для успішної соціалізації і комунікації.

Емоційний інтелект є однією з головних складових у досягненні успіху в житті та відчуття щастя. Якщо упродовж ХХ ст. для дипломатії, науки та навчальних закладів важливим був логічний інтелект, то у ХХІ ст. коли процес глобалізації охопив усі сфери життя, актуальним став емоційний інтелект і пов'язані з ним форми практичного і творчого інтелекту [1].

Проблема формування емоційного інтелекту здобувачами вищої освіти – одна з найбільш важливих для розвитку системи освіти України. Реалізувати навчальні цілі у вищому навчальному закладі без безпечного емоційного середовища неможливо. Це означає стан психологічного благополуччя та впевненість студентів, викладачів, батьків, що жодна ситуація не загрожує їх почуттю безпеки і власної гідності.

Розвиток емоційного інтелекту – запорука успішного навчання. Цілісне сприйняття навчального матеріалу відбувається тоді, коли здобувач не лише аналізує події, а й ставиться до них емоційно. Емоційно значимі для здобувача ситуації спонукають до самовираження. Емоції створюють «платформу», на якій формуються нові знання. Емоційно забарвлені знання мотивують до подальшого пізнання, вивчення, дослідження. Освіта, яка здійснює емоційну сферу людини, сприяє розвитку ціннісного ставлення до знань, до світу, до інших людей.

Актуальність проблеми емоційного інтелекту обумовлена недостатньою розробленістю концепції емоційного інтелекту в Україні та його складових.

Фахівці виділяють 5 етапів у розвитку емоційного інтелекту:

**Самосвідомість.** Самоусвідомлення, або здатність розпізнавати і розуміти свої власні емоції, є важливою частиною емоційного інтелекту. Тільки

усвідомлюючи свої емоції, можна знати про вплив ваших власних дій, настрою і емоцій на інших людей. Для того, щоб виробити самоусвідомлення, необхідно контролювати власні емоції, розпізнаючи різні емоційні реакції, і потім правильно ідентифікувати кожну конкретну емоцію. Люди з самоусвідомленням бачать взаємозв'язок між почуттями і вчинками. Ці люди здатні визначити свої сильні сторони і свої межі, вони відкриті для нової інформації і досвіду, також вони вчаться під час взаємодії з іншими людьми.

**Володіння собою.** Уміння зберігати емоційний баланс, особливо в критичних ситуаціях. Володіти емоціями не означає пригнічувати їх у собі. Важливо відчувати і усвідомити свій емоційний стан і діяти відповідно до нього. Крім усвідомлення своїх власних емоцій і вашого впливу на інших, емоційний інтелект вимагає здатності керувати почуттями. Це не означає, що потрібно заблокувати і приховувати свої справжні почуття – це означає чекати слушного часу і місця, щоб їх висловити. Самоконтроль передбачає вираження своїх емоцій адекватним чином. Люди з витримкою, як правило, гнучкі і добре адаптуються до змін. Вони здатні управляти конфліктами і вирішувати напружені або складні ситуації. Гольман вважає, що люди з сильними навичками саморегулювання також дуже сумлінні. Вони уважні до оточуючих і беруть на себе відповідальність за свої дії.

**Управління взаємовідносинами.** Це здатність будувати контакти та взаємодіяти з тими, хто нас оточує, враховуючи емоційний стан не окремо взятої людини, а цілого колективу. В даний час існує безліч тестів і характеристик для виявлення в собі того чи іншого рівня емоційного інтелекту. До рис людей з низьким рівнем емоційного інтелекту відносять невпевненість у всіх проявах, зайву самокритичність і нездатність до комунікації з оточенням. У людей з високим рівнем емоційного інтелекту часто зустрічаються такі риси як самодисципліна, відповідальність, вміння пристосовуватися до навколишнього середовища. Здатність позитивної взаємодії з іншими людьми є ще одним важливим аспектом емоційного інтелекту. Істинне розуміння емоцій включає в себе більше, ніж просто визнання власних емоцій і почуттів інших людей – потрібно, щоб ця інформація працювала у вашій взаємодії і комунікаціях з людьми кожен день.

У професійній сфері це означає, що переваги отримують ті менеджери, хто буде здатний побудувати контакт і взаємини з підлеглими, у той час як рядові працівники можуть скористатися перевагами свого ефективного зв'язку з керівниками і товаришами по службі.

Ось кілька важливих соціальних навичок: активне слухання, вербальні навички спілкування, невербальні комунікативні навички, лідерство і здатність переконувати.

**Емпатія.** Емпатія, або здатність зрозуміти, що відчувають інші, один з ключових чинників емоційного інтелекту. Емпатія означає більше, ніж просто здатність розпізнавати емоційний стан інших людей, вона також включає вашу реакцію на основі цієї інформації. Коли ви відчуваєте, що хтось відчуває, наприклад, смуток або безнадійність, це буде означати, що ви, ніби, перейняли почуття цієї людини. Ви можете подбати про таку людину або підтримати її дух. Чуйність також дозволяє людям відслідковувати негласні відносини, процеси, які відбуваються у різних спільнотах, особливо на робочих місцях. Компетентна у такій сфері людина здатна визначити сили, що мають вплив у різних соціальних відносинах, зрозуміти, як вони впливають на почуття і поведінку, і точно інтерпретувати різні ситуації, які залежать від такого впливу.

**Самомотивація.** Внутрішня мотивація також грає ключову роль в емоційному інтелекті. Люди, емоційно багаті, керовані чимось за межами одних лише зовнішніх стимулів, таких як слава, гроші, визнання і схвалення. Замість цього у них є пристрасть для реалізації своїх внутрішніх потреб і цілей. Вони шукають щось, що веде до внутрішньої винагороди, їх поглинає ця діяльність, і вони домагаються екстремальних переживань. Самовмотивовані люди, як правило, орієнтовані на конкретні дії. Вони встановлюють собі цілі, мають високу мотивацію в їх досягненні, і завжди шукають способи зробити це краще. Вони також схильні бути відданими своїй справі і легко беруть ініціативу на себе, коли перед ними поставлено завдання.

Отже, емоційний інтелект є головною складовою в досягненні максимального відчуття щастя та успішної самореалізації. Емоційний інтелект є незамінним чинником, що активізує і підносить розумову вправність; тобто, коли студент визнає свої почуття і керується ними в конструктивний спосіб, то це збільшує його інтелектуальні сили. Підвищити рівень емоційного інтелекту цілком можливо, проте не за допомогою традиційних програм навчання, спрямованих на ту частину мозку, яка керує нашими раціональними ідеями. Тривала практика, зворотній зв'язок від колег, а також особистісний ентузіазм стосовно досягнутих змін у собі є істотними у справі успішної самореалізації.

#### **Список використаних джерел**

1. Колісник Л. О. Проблема емоційного інтелекту в історії розвитку філософсько-психологічної думки. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*, № 42. С.82-90.
2. Санько К. О. Феномен емоційного інтелекту в сучасній психології. *Сучасна психологія: теорія і практика*, (44-47). 27-28 березня, 2015, Київ, Україна.
3. Костюк А. В. Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 2. С. 85-89.
4. Новак О.О. Шляхами розвитку емоційного інтелекту педагогічних працівників. *Постметодика*. №6. 2010. С 41-47.

**БОНЬКОВСЬКИЙ О.А.**, старший викладач кафедри іноземних мов  
*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **ДО ПИТАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ У ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Розглядаються питання сучасних тенденцій у інтернаціоналізації вищої освіти в умовах глобалізації та регіоналізації економік і суспільства. Аналізуються інституційні, національні, регіональні та глобальні ініціативи для посилення інтернаціоналізації вищої освіти.

**Ключові слова:** інтернаціоналізація, академічна мобільність, глобалізація, інтернаціоналізація вдома, інтернаціоналізація за кордоном, сталий розвиток.

Інтернаціоналізація як концепція та стратегічний порядок денний є відносно новим, широким і різноманітним явищем у вищій освіті, зумовлене динамічним поєднанням політичних, економічних, соціокультурних та академічних обґрунтувань та зацікавлених сторін. Його вплив на регіони, країни та установи різниться залежно від їх конкретного контексту.

Протягом останніх років інтернаціоналізація у вищій освіті стала ключовим аспектом порядку денного реформ. В останнє десятиліття зростаюча глобалізація та регіоналізація економік і суспільств у поєднанні з вимогами економіки знань та закінченням холодної війни створили контекст, який уможливив більш стратегічний підхід до інтернаціоналізації у вищій освіті.

Так було, насамперед, у Європі, з програмами Європейського Союзу (ЄС) та Болонського процесу, але поступово і в інших країнах. Європейська комісія, міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО та Світовий банк, національні уряди, а також Міжнародна асоціація університетів (IAU) та Європейська асоціація університетів (EUA), поступово ставили інтернаціоналізацію на перше місце порядку денного реформ. Інтернаціоналізація стала розглядатися як ключовий фактор змін у вищій освіті в країнах з високим рівнем доходу, а також у суспільствах із середніми та низькими доходами.

Мобільність, також відома як «інтернаціоналізація за кордоном», є найпоширенішою діяльністю в інтернаціоналізації і сама по собі приймає велику різноманітність форм. Іншим ключовим компонентом інтернаціоналізації є навчальна програма та глобальний професійний і громадянський розвиток, також відомий як «інтернаціоналізація вдома», якій приділяють підвищену увагу, але все ж менше, ніж мобільності.

Інтернаціоналізація розвивалася, і в ході цього процесу попередні пріоритети були замінені або перевершені за важливістю іншими. Економічні обґрунтування

стали більш домінуючими і, таким чином, більше зосередилися на мобільності, але враховуючи надзвичайні виклики, з якими стикається глобальне суспільство, узагальнені в Цілях сталого розвитку (ЦУР) Організації Об'єднаних Націй, інтернаціоналізація також нещодавно була закликає сприяти досягненню ці суспільні виклики та цілі, зокрема через більше уваги до інтернаціоналізації вдома.

У цьому аналізі розглядаються такі моменти: Який історичний розвиток інтернаціоналізації? Що ми маємо на увазі під інтернаціоналізацією? Які ключові чинники в міжнародній вищій освіті впливають і на які впливає це явище? Які інституційні, національні, регіональні та глобальні ініціативи та політика розроблені для посилення інтернаціоналізації вищої освіти? Які ключові дані, тенденції та виклики мають вирішальне значення для майбутнього інтернаціоналізації у вищій освіті, за кордоном та вдома, у критичний час трансформації в результаті націоналістично-популістських подій, зміни клімату, пандемії COVID-19? а також ширші економічні та структурні реалії двадцять першого століття?

#### Список використаних джерел:

1. Beelen, J., and E. Jones. 2015. "Redefining Internationalization at Home." In *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*, edited by A. Curai, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi, and P. Scott, 67–80. Cham: Springer Open International Publishing.
2. De Wit, H., F. Hunter, L. Howard, and E. Egron Polak. 2015. *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Parliament, Directorate-General for Internal Policies.
3. Marinoni, G. 2019. *IAU The 5th Global Survey, Internationalization of higher education: An evolving landscape, globally and locally*. International Association of Universities/DUZ Medienhaus.
4. Van der Wende, M. 2001. "Internationalization Policies: About new Trends and Contrasting Paradigms." *Higher Education Policy* 14: 249–259.

**МЕЛЬНИК Л.М.**, канд.політ.наук, завідувачка кафедри філософських та політичних наук

**ГРЕК І.М.**, асистент кафедри філософських та політичних наук

**ДУЖА І.М.**, канд. політ наук, доцент кафедри філософських та політичних наук

## **НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ**

У статті розкрито поняття «культура», «національна культура». Обґрунтовано, що національна культура веде до самоусвідомлення себе приналежності до нації та є стратегічним інструментом розвитку майбутнього.

**Ключові слова:** культура, національна культура, людина, індивід, нація

Культура в житті кожної народності має велике значення, тому що культурне багатство особистості залежить від залучення цінностей до особистої діяльності і від того, наскільки суспільство стимулює цей процес, сприяє йому. Цінності культури формують соціально направлені активності людини. Культура пронизує всі сфери життя людей – від матеріального виробництва й елементарних потреб до найвеличніших виявів художньої творчості. Вона впливає на працю, побут, мислення, практичну діяльність. На думку французького філософа А. Моля культура це: «Інтелектуальний аспект штучного середовища, що створюється людиною у процесі свого соціального життя» [2, с. 204]. Культура зумовлює якість нашої професійної роботи і таким чином впливає на якість економіки. Адже не економіка створює людей, а люди створюють економіку. Людину ж створює культура. Врешті, культура існує там, де є людина. Саме людина є продуцентом, споживачем і носієм культури

У національній культурі відображається спосіб світосприйняття певного народу, основу становить певна модель світобачення, світорозуміння, а це все накладає відбитки на всі сфери життєдіяльності нації. Як зазначав патріарх-предстоятель УГКЦ Л. Гузар: «Народи пишаються своїми культурними надбаннями, бережуть їх, водночас стараючись робити їх живими елементами суспільного життя. І це правильно, бо за допомогою цих культурних надбань народи духовно розвиваються, ушляхетнюються, підносять рівень свого світосприймання» [1].

Національна культура є своєрідним переосмисленням власної історії, що втілюється у певних теоріях, значеннях, ідеях. У кожній країні певні цінності національної культури виробляються довгий час під впливом географічних

чинників, історичних та соціальних чинників. Ці цінності виступають ознакою символічного життя народності від його зародження до сучасного стану.

За різними оцінками, такі цінності починають формуватися у родині, згодом закріплюються через ширше суспільство і передаються із покоління у покоління. Національна культура являє собою ту комунікативну ланку, яка об'єднує окремих індивідів у спільноту. Саме спільнота створює ціннісні орієнтири, за якими живе народ, якими він послуговується при виборі в тій чи іншій ситуації, а людина ж як представник цієї спільноти повинен віднайти місце у культурно-історичному процесі. Людина з'явилась на світ як духовна істота: усі душевні здібності були дані їй перш за все для «благого і відповідального служіння». Саме завдяки цьому людина отримала шанс стати соціально-культурним суб'єктом. Тому перше, що необхідно їй для участі у творенні культури, – це усвідомлення своєї покликаності. Духовної вірності, жертвовності та радості від пробудження «сонячного» серця і любові [3].

Національна культура відкриває генетичний код нації, це штучне явище створене людиною для її пізнання, реалізації людської сутності, вона виступає як система духовних та матеріальних цінностей, що створені людством для регулювання норм поведінки та комунікації.

Національність окремого індивіда формується не на основі спільності території, держави, економіки, а завдяки тим культурним цінностям, знакам, звичаїв, традицій, норм, укладу життя, що пронизане певною культурою. Національна культура – це та система символів, яка дає можливість читання спільноті тієї закодованої інформації, яка, з першого погляду, здається, що відійшла у віка, проте, це однакове зчитування, в свою чергу веде до однакового бачення, однакових дій, тобто це, те, що вкладається в зміст національного характеру.

Отже, створення національної культури веде до перетворення усвідомлення приналежності себе до певної спільноти, і на цьому рівні розпочинається нова ієрархія цінностей, на вищому щаблі якої стоїть нація. Тому культура і є стратегічним інструментом творення нашого майбутнього.

#### Список використаних джерел

1. Гузар Л. Яке значення має культура для нашого народу? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2015/03/23/7062428/>
2. Уайт Л.А. Понятие культуры и культурология /Л.А. Уайт // . - М., 2000, с. 204
3. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу / М.Т. Юрій. – К.: Таксон, 1997. – 235 с.



**НОСЕНКО М.М.**, старший викладач кафедри іноземних мов

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **UNTERSUCHUNG DER SPRACHMANIPULATIONSSTRATEGIEN IN RECHTSEXTREMISTISCHEN REDEN**

Розглянуто основні стратегії маніпуляції за допомогою мовних засобів, проаналізовано їх застосування в промовах правих екстремістів, зокрема виступу речника партії «Альтернатива для Німеччини» стосовно міграційної хвилі 2015 року.

**Ключові слова:** Sprachmanipulationsstrategie, Sprachmittel, Framing, politische Rede, Migrationpolitik. Стратегія мовного маніпулювання, мовні засоби, фреймінг, політична промова, міграційна політика.

In der heutigen Kriegszeit, in der die Ukraine unter Angriff des Russlands leidet und seine politische Propaganda die Bevölkerung irritiert, ist die Untersuchung der Sprachmanipulationsstrategien besonders aktuell.

Die Frage der Sprachmanipulation wird sowie von Psychologen, als auch Sprachwissenschaftlern in der Ukraine und im Ausland betrachtet. Wichtige Aspekte der Manipulation in den politischen Reden wurden in den wissenschaftlichen Beiträgen von Gloria Beck, Martina Haupt, Justin Kraft, Viktoriia Gavryliak, Iryna Ivanenko, Olena Shavardova und anderen untersucht.

Der Gegenstand unserer Untersuchung sind die Sprachmanipulationen in der Rede von Björn Höcke zur Demonstration der AfD Thüringen am 16. September 2015 in Erfurt, 2015, es wurden zwar an bestimmten Beispielen rechtsextremistische Inhalte untersucht.

Unter der Sprachmanipulation versteht man die gezielte Verwendung von Sprache, um einen Menschen möglichst diskret zu manipulieren. Die Sprachmanipulation findet ihre Verwendung vor allem im Militär und der Politik. Sie wird dort genutzt, um militärisches Eingreifen in bestimmte Sachverhalte zu legitimieren. Begründet wird hierbei mit religiösen, nationalen, ideologischen oder „anderen“ Begeben- oder Angelegenheiten. Der Manipulator versucht in diesem Fall gleichförmiges Verhalten und Denken in einer Gemeinschaft zu schaffen und durch eine gezielte Anwendung der Sprache sein Ziel, also die Manipulation einer bestimmten Interessengruppe, zu erreichen [1].

Ein Teil der Sprachmanipulation sind passive und unpersönliche Formulierungen, durch dessen Gebrauch Sachverhalte unabänderlich erscheinen. Eine beispielhafte Situation wäre, wenn geäußert wird: statt „im Krieg schießen“ „kommen Schusswaffen zum Einsatz“ oder „150 Einsätze wurden geflogen. Die dabei entstandenen Verluste

lagen innerhalb des Erwartungshorizontes“[1]. Dadurch werden ungenaue Angaben darüber gegeben, was geschieht oder geschehen ist. Dem Adressaten wird so der Eindruck vermittelt, dass es niemanden gibt, der Einfluss auf die Geschehnisse hat und Verantwortung übernehmen will. Des Weiteren werden die Begriffe Krieg, Gewalt und Aggression anonymisiert, wodurch der Anschein erweckt wird, dass es keine Verursacher, Ausführer und Tote gibt. Durch die Verharmlosung dieser Sachverhalte und Begriffe wird den Adressaten ein verzerrtes Weltbild vermittelt und sie haben keinerlei Ahnung von der aktuellen Situation.

Eine Manipulationstechnik, die vor allem in der heutigen Zeit in einem großen Maß eingesetzt wird, ist das „politische Framing“. Das Wort „Framing“ stammt aus dem Englischen („Frame“ = Rahmen) und bedeutet zusammengesetzt „einen Rahmen setzen“. Hierbei setzt ein Betrachter einen Rahmen, indem er sein gesamtes gesammeltes Wissen zu einer Idee formt und versucht somit eine Botschaft möglichst einfach und verständlich zu übermitteln. Ist dies gelungen, werden bei dem Empfänger bestimmte Bilder oder Konzepte im Kopf ausgelöst, wodurch die Botschaft dann entweder negativ oder positiv behaftet ist. Dies kommt immer darauf an, was der Betrachter mit seinem Framing bewirken will. Ein passendes Beispiel des politischen Framings ist das Wort „Flüchtlingswelle“. Das Gehirn zerpfückt dieses Wort in „Flüchtling“ und „Welle“. Da die meisten Menschen wissen, was eine Welle ist – sie ist groß und bedrohlich – sehen wir die Flüchtlinge automatisch als Bedrohung an, was zur Abschottung dieser Menschen führt.

Durch den Anstieg der Flüchtlingszahlen in Deutschland im Jahr 2015 herrschten gesellschaftliche Spannungen in Deutschland, wodurch die Partei AfD viel Zustimmung in ihren Ansichten erhielt. In dieser Forschung wird nun überprüft, welche Sprache und welche Strategien Björn Höcke benutzt, um seine Zuhörer zu manipulieren.

Höcke eröffnet seine Rede, indem er sich mit seinen Zuhörern vorerst auf eine Position bringt. Er sagt, dass er zu ihnen nicht als „Parteigänger“, sondern als „Bürger“ und „Vater“ spreche, der sich um die Zukunft seiner Kinder Sorge. Höcke vermittelt dadurch Empathie und wirkt greifbarer für die Zuhörer, wodurch es ihm im späteren Verlauf leichter fallen wird seine Zuhörer zu manipulieren. Er stellt die These auf, dass der Rechtsstaat und die Kultur in Gefahr seien. Dadurch macht er auf die Probleme bzw. die Notsituation Deutschlands aufmerksam. Den Demonstranten wird somit der Grund ihres Kommens bestätigt. Des Weiteren bestärkt Höcke seine Zuhörer und dankt ihnen für ihren „Bürgermut“. Er impliziert dadurch, dass es dem deutschen Volk nicht gut gehe und bestärkt somit nochmals das Kommen und dringende Anliegen der Bürger.

Die Meinung Höckes wird gegenüber einer „multikulturellen Gesellschaft“, also grob gesagt die Einwanderung von Menschen mit einer anderen Nationalität, deutlich. Er „fordert“ eine Volksabstimmung. Höcke wendet hier den Rogers-Trick an, um seine

Autorität gegenüber seinen Zuhörern zu verdeutlichen, durch seine herausgehobene Rolle die Sicherheit zu vermitteln, etwas durch seine Aussagen lenken zu können.

Weiterhin macht der Politiker deutlich, dass es nicht in seinem Interesse liege die „unqualifizierten jungen Männer aus Asien und Afrika“ in Deutschland aufzunehmen, und fordert die Politiker auf ausschließlich die Interessen des „deutschen Volkes“ zu vertreten.

Einen jedoch relativ aussagekräftigen Frame, den Höcke verwendet, ist der Begriff „Asylwahnsinn“. Durch das Wort „Wahnsinn“ versucht Höcke seinen Zuhörern zu suggerieren, die Migrationspolitik sei unvernünftig und unsinnig.

Insgesamt ist die Rede Höckes so aufgebaut, dass er zuerst versucht Sympathie und Aufmerksamkeit zu erwecken, indem er sich als Redner auf eine Ebene mit den Zuhörern stellt. Er erzeugt somit ein Gemeinschaftsgefühl. Außerdem stellt er dadurch klar, dass ganz Deutschland als Gemeinschaft gegen die Migrationspolitik kämpfen muss. Durch zahlreiche Manipulationsstrategien gelingt es Höcke seine Zuhörer für sich zu gewinnen. Das Fatale dabei ist jedoch, dass die meisten Tricks, die er verwendet für Zuhörer undurchschaubar sind, die sich nicht ausführlich mit seiner Rede und deren Inhalten befassen.

Also, es ist im Laufe unserer Untersuchung deutlich geworden, dass die Manipulation durch Sprache relativ undurchschaubar ist und der gezielte Meinungswechsel unbewusst bei dem Zuhörer passiert.

#### Список використаних джерел

1. Haupt, Martina. Sprache und Politik, 2015. [https://www.politiklernen.at/dl/tLokJMJKomLloJqx4KJK/pa\\_2015\\_1\\_Sprache\\_und\\_Politik\\_web.pdf](https://www.politiklernen.at/dl/tLokJMJKomLloJqx4KJK/pa_2015_1_Sprache_und_Politik_web.pdf), S. 13-17
2. Kraft, Justin. Eine vergleichende Analyse der sprachlichen Manipulationsstrategien von AfD und NSDAP anhand ausgewählter Beispiele, 2020. [https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/49610/file/kraft\\_diss.pdf](https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/49610/file/kraft_diss.pdf) S. 4-5
3. Haase, Martin. Framing – Aktuelle Beispiele aus der Politik, 2020. <https://peira.org/framing-aktuelle-beispiele-aus-der-sprache-der-politik/>
4. Höcke, Björn. Rede <https://www.afd-thueringen.de/thuringen-2/2015/09/rede-zur-demonstration-der-afd-thueringen-am-16-september-2015-in-erfurt/>

**T. GRONIER**, Ph.D, Visiting Professor, Co-president of the association Français Langue Etrangère France Ukraine (FLEFU), member of the FEFU (Fédération des Echanges France Ukraine)

*Professor at the French Institute of Aachen (Aix-la-Chapelle), Germany*

## **LA CHANSON « GÖTTINGEN » COMME MODELE DE DEPASSEMENT D'UN CONFLIT**

La chanson « Göttingen » de Barbara a été présentée à une classe d'adolescents dans un lycée en Allemagne. Cette chanson témoigne d'un processus de réconciliation entre deux pays ennemis, la France et l'Allemagne. La présentation a été interactive, les élèves étant invités à participer à des ateliers dans lesquels ils ont pu s'exprimer.

**Keywords :** Seconde guerre mondiale, Persécution des juifs, Réconciliation, Langue et culture d'un pays anciennement ennemi, Jeunesse

En 1964 la chanteuse française Barbara compose la chanson « Göttingen », soit moins de vingt après la Seconde Guerre mondiale. Cette chanson, composée dans des circonstances particulières, va peu à peu devenir la chanson emblématique de la réconciliation franco-allemande, deux pays voisins et anciennement ennemis. Elle a été présentée dans un lycée allemand à une classe d'adolescent en janvier 2022. Il s'agissait d'un cours de français. Les élèves avaient un niveau de français équivalent à B1-B2. Ils ont été invités à constituer des ateliers pour travailler sur certains aspects de la chanson et son histoire. Ces ateliers ont livré des résultats intéressants.

La philosophie de cette chanson est-elle transposable dans d'autres conflits ? C'est à cette question que nous allons tenter de répondre.

Il s'agit de la chanteuse Barbara, qui se produisait dans un cabaret parisien au début des années 1960. Un directeur de théâtre allemand, celui de la ville de Göttingen (Basse-Saxe), séduit par le talent de la chanteuse, lui demande de venir chanter à Göttingen. Barbara qui gardait de l'occupation allemande un mauvais souvenir, - adolescente d'origine juive, elle avait été contrainte de se cacher avec sa famille -, refuse tout d'abord d'aller en Allemagne. Le directeur pourtant insiste et Barbara finit par céder. Elle n'exige qu'une seule chose : disposer d'un piano à queue afin de voir le public tout en s'accompagnant. Le directeur accepte. A son arrivée à Göttingen, Barbara demande à voir la salle et constate que s'il y a bien un piano, mais il est droit et elle ne pourra pas ou difficilement voir le public. Elle refuse de chanter et menace de rentrer à Paris. Finalement une vieille dame résidant à côté du théâtre, accepte de prêter son piano à queue. Une dizaine d'étudiants s'occupent du transport du précieux instrument dans la salle (il paraît que les transporteurs de piano étaient en grève ce jour-là). Le spectacle

commence avec retard mais le public est conquis, le succès est au rendez-vous. Au lieu de rester trois jours, Barbara prolongera son séjour et restera huit jours. Touchée par la gentillesse des Allemands de Göttingen, elle décide à la fin de son séjour de composer une chanson pour les remercier. Elle esquisse la musique et les paroles de « Göttingen » qu'elle terminera à Paris. Cette chanson, écrite en 1964, intervient dans le contexte de la signature du traité de l'Elysée entre le chancelier allemand Konrad Adenauer et le président français, Charles de Gaulle, premier grand texte sur le rapprochement entre les deux pays. Barbara reviendra à Göttingen en 1967 et chantera la chanson traduite en allemand. « Göttingen » va ainsi devenir un des grands symboles de la réconciliation franco-allemande.

### **L'expérience de « Göttingen » dans une classe d'un lycée allemand d'Aix-la-Chapelle (Aachen) en Allemagne en janvier 2022:**

L'animation sur le thème « Barbara und das Lied Göttingen » (Barbara et la chanson Göttingen) a donc eu lieu fin janvier sous la forme d'un atelier de 90 minutes dans une classe d'élèves de 16 ans, au lycée Kaiser Karl Gymnasium (lycée Charlemagne, ou lycée de l'Empereur Charlemagne).

L'atelier était soutenu financièrement par l'OFAJ (Office franco-allemand pour la jeunesse, organisme créé à la suite du traité de l'Elysée).

L'association « Les amis de Barbara » m'avait transmis une série de documents (articles de presse, témoignages ...), bien précieux pour la préparation de ces animations.

Madame Marie-Odile Vergnes, enseignante de français et de FLE, a également apporté une aide conséquente à la préparation.

L'atelier s'est très bien passé, les élèves ont fait preuve de réactivité et d'imagination. Leur professeure s'est montrée très intéressée. Elle nous a dit à la fin qu'elle était elle-même d'origine juive et qu'elle ne connaissait pas l'histoire de Barbara auparavant, notamment pendant l'Occupation allemande.

Voici le déroulé de l'atelier que nous avons suivi Alice (une jeune stagiaire) et moi :

Les quatre premières étapes sont accompagnées d'un PowerPoint avec photos.

- Introduction : biographie de Barbara, volontairement succincte sur les passages qui seront développés ultérieurement.

- Quiz sur Barbara, le contexte de l'époque. Comme les élèves ne pouvaient pas tout savoir, nous les avons aidés.

- Histoire de la chanson « Göttingen ».

- Explication du texte

- Audition de la chanson : distribution auparavant du texte à trous, les élèves ayant pour tâche de les compléter.

- Explication du texte avec d'un côté ce qui se rattache à Paris (la Seine, le bois de Vincennes), de l'autre ce qui se rattache à Göttingen (les contes des frères Grimm qui ont habités à Göttingen).

• Atelier proprement dit : les élèves travaillent en groupe. Ils ont le choix entre trois thématiques :

• Imaginez le dialogue entre le jeune directeur de théâtre de Göttingen et Barbara (la négociation pour venir en Allemagne, l'épisode du piano à queue ... ) ;

• Imaginez une interview de Barbara à Paris à son retour de Göttingen ;

• Composez une ou deux strophes pour compléter la chanson. A la place de Göttingen, les élèves peuvent évoquer leur propre ville, Aachen (Aix-la-Chapelle).

• Mise en commun des créations : petits sketches pour les deux premières thématiques, récitations des strophes pour la troisième (les trois thématiques ont été choisies, avec une préférence des élèves pour la troisième).

• Conclusion : Voulez-vous, jeunes Allemands, aller en France ?

Volontariat

Expérience en France

Plus tard Erasmus

Les créations des élèves sont évidemment à prendre pour ce qu'elles sont : des adolescents qui ne sont pas de langue maternelle française mais qui ont énoncé quelques belles idées. Ils n'ont disposé que de 30 minutes pour leurs réalisations.

Arrière-petits-enfants d'hommes et de femmes allemands qui ont vécu le Nazisme, ils n'ont pas cherché à occulter le passé de la Seconde Guerre mondiale, mais l'ont dépassé au moyen, entre autres, de cette chanson.

Cette chanson a été créée dans un contexte particulier : il s'était passé près de 20 ans depuis la fin de la Seconde Guerre mondiale. Le facteur temps, deux décennies après 1945, a donc joué son rôle. Le rapprochement franco-allemand avait été initié au plus haut sommet des Etats, et s'était concrétisé avec la signature du traité de l'Elysée. Par ailleurs, ce mouvement rapprochement avait été dynamisé par diverses initiatives émanant de la société civile, notamment les jumelages entre villes françaises et allemandes, les échanges culturels, les liens tissés entre les Eglises.

La chanson « Göttingen » a été un élément du processus de rapprochement issu de la société civile. Elle s'inscrit dans ce long processus, elle intervient à la suite de différents événements, tant au sommet de l'Etat qu'à la base de la société. Elle est un des éléments constitutifs d'un modèle, celui de la réconciliation franco-allemande, pour les pays en conflit.

La façon dont une classe d'adolescents allemands s'est investi dans les ateliers montre combien la jeunesse peut être porteuse de cette espérance.

## **ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ЇЇ РОЗВИТКУ**

Розвиток і формування ціннісних орієнтацій особистості залежить від спадковості, середовища та виховання. Розвиток полягає передусім в якісних змінах психічної діяльності, в переходах від її нижчих щаблів до вищих, у виникненні нових рис пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, волі, характеру тощо, у формуванні нових ціннісних орієнтацій особистості.

**Ключові слова:** особистість, ціннісні орієнтації, соціалізація, виховання, середовище.

Людина народжується як індивід, як суб'єкт суспільства, з притаманними їй природними задатками, формується як особистість у системі суспільних відносин завдяки цілеспрямованому вихованню.

Особистість – людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально-неповторного.

Розвиток людини – процес становлення та формування її особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють цілеспрямоване виховання та навчання.

Розвиток людини не можна зводити до засвоєння простого накопичення нею знань, умінь та навичок у різних галузях науки і практичної діяльності. Його не слід розглядати лише з кількісного боку. Розвиток полягає, передусім, в якісних змінах психічної діяльності, в переходах від її нижчих щаблів до вищих, у виникненні нових рис пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, волі, характеру тощо, у формуванні нових ціннісних орієнтацій особистості, у нормуванні особистості, у становленні людини як соціальної істоти внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили розвитку.

Розвиток і формування ціннісних орієнтацій особистості залежить від спадковості, середовища та виховання. Джерелом розвитку і його внутрішнім змістом є такі внутрішні і зовнішні суперечності: процеси збудження і гальмування. В емоційній сфері прикладом суперечності може бути задоволення і незадоволення, радість і горе, між спадковими даними і потребами виховання, між рівнем розвитку особистості та ідеалами. Оскільки ідеал завжди досконаліший за конкретного вихованця, він спонукає до самовдосконалення особистості. Щодо потреб особистості та морального обов'язку, важливо, щоб потреба не вийшла за межі суспільних норм, тож вона має стримуватися моральним обов'язком людини, сприяючи формуванню здорових матеріальних і духовних потреб особистості. Слід зважати також на суперечності між прагненням особистості та її можливостями: коли особистість прагне досягти певних результатів у навчанні, а рівень її пізнавальних можливостей ще

недостатній для вирішення суперечності, їй потрібно посилено працювати над собою.

Середовище – комплекс зовнішніх явищ, які стихійно впливають на людину, а отже – і на її розвиток. Середовище, що оточує людську особистість можна умовно поділити на природне (географічне), соціальне і домашнє, кожне з яких відіграє певну роль у розвитку людини.

Природне середовище, у тому числі клімат, різноманітні природні умови та ресурси, безсумнівно, впливають на спосіб життя людини і характер її трудової діяльності. Соціальне середовище як сукупність суспільних і психологічних умов, у яких людина живе, і з якими постійно стикається, позначається на її розвитку найбільшою мірою. Тому потенційні можливості навколишнього середовища слід уміло використовувати в процесі виховання.

У середовищі людина соціалізується. Соціалізація – процес двобічний: з одного боку, індивід засвоює соціальний досвід, цінності, ціннісні орієнтації, норми, установки, властиві суспільству й соціальним групам, до яких він належить, а з іншого – активно залучається до системи соціальних зв'язків і набуває соціального досвіду. Мета соціалізації – допомогти вихованцеві вижити в суспільному потоці криз і революцій: екологічних, енергетичних, інформаційних, комп'ютерних; оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, самостійно знайти шляхи найефективнішого самовизначення в суспільстві. При цьому людина прагне до самопізнання, самоосмислення, самовдосконалення.

У навчально-виховній діяльності педагогам слід мати на увазі, що формування ціннісних орієнтацій особистості студентів має наслідувальний характер (використання методу прикладу у вихованні), а людська особистість розвивається в діяльності (природні задатки людини реалізуються тільки в процесі її життєдіяльності, всебічному її розвитку сприяє залучення до різних видів мислення, діяльності, умов життя, насамперед близьке оточення. Засоби масової інформації, вулиця, студентський колектив справляють відчутний вплив на формування ціннісних орієнтацій студентів. Нові риси особистості потребують нового ставлення до неї (врахування у вихованні не лише вікових особливостей студентів, а й того, що студент щодня збагачується знаннями, життєвим досвідом тощо).

Формування особистості відбувається також у процесі розвитку її інтересів, потреб. Інтерес – спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, зумовлена позитивним зацікавленням ставленням до чогось, когось. Потреба – необхідність у чомусь. Схильність – стійка орієнтованість людини на щось, бажання виконувати певний вид діяльності.

Урахування індивідуальних особливостей студентів у навчанні та вихованні – це не пристосування мети, змісту навчання, і самого викладача до окремого студента, а пристосування прийомів, методів, форм педагогічного впливу до індивідуальних особливостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку ціннісних орієнтацій особистості. Індивідуальний підхід створює



найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, нахилів і обдарувань студента, що позитивно впливає на формування його ціннісних орієнтацій.

**УДК 373.3**

**ГРЕК І.М.**, асистент кафедри філософських та політичних наук  
*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»**

Авторка на основі власного досвіду акцентує увагу на інструментах розвитку та формування критичного мислення під час викладання навчальної дисципліни «Філософія».

**Ключові слова.** Критичне мислення, філософія, методи навчання, проблемно-пошукові завдання, філософ.

У ХХІ столітті набули неабиякої цінності у фахівців навички критичного мислення. Саме вони не дадуть потонути в інформаційній лавині, не піддатися різного роду маніпуляціям, допомагають приймати зважені рішення, ефективно вирішувати та відстоювати їх. Критичне мислення допомагає людині в пошуку нових шляхів розв'язання проблем. Вимоги мислити критично постають ще в працях античних мислителів, зокрема у Сократа та Аристотеля. Проте, саме філософія прагматизму стала базою критичного мислення, що розглядала мислення як необхідний інструмент для активного пристосування людини до навколишнього світу, за допомогою якого людина формує поняття й судження, застосовує їх на практиці.

Сьогодні проблема критичного мислення постає предметом наукових досліджень серед багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, різні аспекти критичного мислення опрацьовані у працях Б. Блума, Л. Виготський, Дж. Д'юї, К. Попер, Д. Роджерс, С. Векслер, Т. Воропай, І. Загашев, Д. Клустер, К. Мередіт, І. Хоменко, А. Хуторський та ін.

Під критичним мисленням варто розуміти наукове мислення, суть якого полягає в сприйнятті певної інформації з різних джерел та в скептичному осмисленні і незалежності осмислення від джерела інформації. Критичному осмисленню притаманно усвідомленість та самовдосконалення. Критичне мислення підпорядковано законам логіки та на розумінні психологічних процесів, які протікають у нашій свідомості. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. Критичне мислення піднімає людину до рівня Людини, якою не можна маніпулювати, яка не боїться мислити, оцінювати, аналізувати, порівнювати.

Практика викладання навчальної дисципліни «Філософія» показує, що використання на практичних заняттях проблемно-пошукових завдань, питань для роздумів сприяє формуванню критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Матеріалами для формування проблемно-пошукових завдань стають уривки із праць, короткі висловлювання відомих філософів у залежності від теми практичного заняття. До прикладу, при опрацюванні теми «Філософія Нового часу» студентам пропонується блискуче висказування Ф. Бекона знання як потужної рушійної сили розвитку людини і суспільства: «Знання – сила», [1, с.59]. Відповідно перед студентами постає питання, що хотів цими словами сказати мислитель.

Так, у межах вивчення вищевказаної теми пропонується проаналізувати одне із життєвих правил Р. Декарта: «Перемагати швидше себе самого, ніж долю, і змінювати швидше свої бажання, ніж світовий порядок; вірити, що немає нічого, що було б цілком у нашій владі, за винятком наших думок». Не менш важливо при формуванні критичного мислення є уміння формувати запитання. Зокрема, на це вказує відомий філософ М. Гайдеггер. Досвід вказує на те, що для студентів складніше сформулювати запитання, ніж дати на нього відповідь. У свою чергу, за допомогою запитань активізується мислення здобувача, оцінюються можливості, створюються умови для знаходження ефективного рішення.

Більше того, для розвитку критичного мислення важливо використовувати інтерактивні методи навчання. Так, при формуванні запитань доречно використовувати таксономію Блума щодо 6 рівнів розумової діяльності (знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання). Практика вказує на те, що цікавим і результативним у формуванні критичного мислення є практичні заняття проведені за методикою «ажурна пилка», що дає можливість студентам в активній діалоговій формі філософувати. Адже, дана методика стимулює індивідуальну активність, самостійність, оскільки здобувач повинен зрозуміти і максимально точно донести свою частину філософської проблематики до іншої частини групи [2, с.58].

Отже, практика свідчить, що використання під час викладання ОК «Філософія» проблемно-пошукових завдань та інтерактивних методів навчання є ефективним засобом для розвитку та формування критичного мислення.

#### **Список використаних джерел**

1. Бэкон Ф. Великое Восстановление Наук. О достоинстве и приумножении наук. // Бэкон Ф. Сочинения. В 2 х томах. – М.: Мысль, 1971. – Т. 1. – С. 59
2. Мельник Л. Интерактивные методы обучения во время преподавания философии как средство развития креативного мышления студентов / Л. Мельник, Ю. Харьковщенко // Общественные и гуманитарные науки : материалы докладов 83-й научно-технической конференции профессорско-преподавательского состава, научных сотрудников и аспирантов (с международным участием) (БГТУ, 4-15 февраля 2019 г.). - Минск, 2019. – С. 57-58

### Секція 3.

## Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної у контексті інтернаціоналізації вищої освіти

УДК 371. 3.811.161.2

**ТОВТ І.С.**, канд. іст. наук, доцент, старший викладач кафедри «Педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти»

*КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»,  
м. Біла Церква, Україна*

### ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ РІДНОЇ МОВИ – ОДНІЄ З НАЙВАЖЛИВІШИХ ЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

У тезах розглянуто низку актуальних проблем навчання рідної мови, показано значення навчання української мови. Представлено погляди вчених-лінгводидактів на особистісно орієнтоване навчання, цінності, ціннісно-сміслові орієнтації студентів, мовну особистість і мовну свідомість.

**Ключові слова:** українська мова, особистісно орієнтоване навчання, цінності, ціннісно-сміслові орієнтації студентів, мовна свідомість, методи та прийоми навчання української мови.

Оновлення змісту курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)", посилення уваги до вивчення державної мови у вищих навчальних закладах, практичної спрямованості в навчанні мови як обов'язкової дисципліни, а також визначення багатоаспектних завдань щодо формування професійних компетенцій майбутніх спеціалістів засобами мови й мовлення сприяли вдосконаленню основних форм, методів вивчення курсу, технологій навчання, збагаченню їхнього внутрішнього змісту, збільшенню обсягу годин, що, у свою чергу, активізувало ті аспекти й механізми, які забезпечують формування мовної особистості й стимулювання її пізнавальних можливостей, розвиток професійно комунікативної діяльності.

Проблема сучасних технологій навчання у ВНЗ – одна з актуальних у сучасній методиці. Вона є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів, методистів (Я. І. Бурлака, І. Я. Лернер, І. П. Підласий, А. В. Хуторський, О. І. Пометун, І. М. Дичківська, Н. Б. Голуб, С. О. Караман, Р. Раул та ін.).

Організаційними формами роботи у процесі вивчення основного курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)" та спецкурсів обрано: лекційні, практично-семінарські заняття, захисти пропонованих проектів, проведення лінгвістичних "круглих столів", дискусій, рольових і сюжетних ігор, тренінгів, які є

важливими формами розвивального навчання, сприяють удосконаленню професійного спілкування на задану тему, підвищують інтерес до створення і розв'язання тестових завдань тощо.

Ми спираємося на запропонований О. Любашенко підхід до проектування процесу навчання української мови у вищій школі, що реалізується через комплекс лінгводидактичних стратегій (рецептивно-мовленнєвого спілкування; продукування текстів; репродуктивного та інтерпретаційного текстотворення; контактано-комунікативної мовленнєвої взаємодії у формі монологічних та діалогічних текстів тощо) і значною мірою доповнює сучасний методичний інструментарій вищої школи [2,с.18].

Інноваційна перебудова навчального процесу у вишах значною мірою впливає на характер форм, методів і засобів навчання, у тому числі й лекції. Практика, як зазначає дослідниця, підтверджує продуктивність нових її видів: лекції-діалогу, проблемної, інструктивної, узагальнювальної, бінарної, лекції теоретичного конструювання, лекції-ділової гри. Ефективності названих типів лекцій сприяють такі прийоми: з'ясування ключових питань попередньої лекції, привернення уваги студентів до змісту лекції за допомогою ключових фраз, постановка проблемних запитань і завдань, спільна пошукова діяльність тощо [1,с.97].

У лінгводидактиці на сьогодні відомі класифікації методів навчання мови за джерелом знань, рівнем пізнавальної діяльності, способом взаємодії (учителя й учнів, викладача та студентів). Сучасні українські лінгводидакти (З. Бакум, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, О. Караман, О. Любашенко, Л. Мацько, В. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско, Т. Симоненко та ін.) виокремлюють такі способи взаємодії (учителя й учнів, викладача та студентів) у процесі навчання мови: розповідь-слухання, сприймання, конспектування; обмін думками з теми, бесіда; спостереження над мовним матеріалом; самостійне опрацювання матеріалу; виконання системи вправ і завдань; науково-дослідна робота.

У методиці навчання мови загальноприйнятими визнано такі методи: усний виклад матеріалу (розповідь, пояснення); бесіда; спостереження над мовою; робота з підручником, словниками; метод вправ. У педагогіці дидакти виділяють такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний); репродуктивний; проблемний виклад; частково-пошуковий (евристичний); дослідницький. Наявність різних класифікацій у системі методів навчання мови свідчить про постійний науковий пошук, нагромадження й теоретичне узагальнення педагогічного досвіду словесників, дослідження методів на різних можливих системних рівнях.

У нашому дослідженні основними методами навчання української мови (за професійним спрямуванням) визначено як традиційні, так й інноваційні: лекція,

проблемний виклад матеріалу, частково-пошуковий метод, спостереження над мовою, експеримент, дослідницький метод, метод моделювання, кейс-метод, інформаційно-комунікаційні технології, комунікативні тренінги.

У виборі ефективних технологій навчання української мови (за професійним спрямуванням) нами враховано специфічні умови системи вищої освіти економічного профілю, мети і завдань навчальної дисципліни. В основу взаємодії учасників навчального процесу з різним рівнем інтерактивності й управління навчальним процесом нами покладено сучасні інноваційні технології навчання (інформаційно-комунікаційні (комп'ютерні), ігрові, тренінгові).

Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні – це процес підготовки і передачі інформації тому, кого навчають, через комп'ютерну техніку і програмні засоби. Одним із прикладів ефективних освітніх технологій сьогодні є інтерактивні технології навчання, зокрема кейс-технології, або метод аналізу ситуацій, які успішно й широко застосовуються в зарубіжжі, у вітчизняних вишах поки що тільки розвиваються.

Значну увагу приділено проектуванню роботи над мовленням учасників дискусії, їх поведінкою (коректною, некоректною), використанню невербальних засобів спілкування. Комунікативні тренінги допомагають студентам реалізувати потреби в професійному спілкуванні. Продуктивними визначено види робіт, які супроводжуються відеозаписом з подальшим аналізом ситуації, вивченням мовлення учасників, проведенням словникової роботи з професійної термінології. Упровадження сучасних технологій навчання, зокрема моделювання професійної ситуації, в ВНЗ під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням) та пропонованих спецкурсів є необхідним аспектом успішного оволодіння професійною мовно-мовленнєвою компетенцією.

Такий підхід до вибору ефективних методів і технологій навчання, форм діяльності, способів взаємодії викладача і студента дозволяє оптимізувати процес навчання української мови (за професійним спрямуванням), поліпшити організацію індивідуальної, групової, колективної діяльності студентів.

Отже, вивчення української мови (за професійним спрямуванням) з використанням сучасних методів та форм навчання створює для студентів вищих навчальних закладів унікальні можливості: здобути уміння і навички орієнтуватися у сферах офіційно-ділового усного й писемного мовлення, опанувати особливості мовної системи, специфіку використання різних мовних одиниць залежно від сфери та мети вживання, долучитися до вироблення мовних, мовленнєвих, комунікативних норм професійного спілкування.

#### **Список використаних джерел**

1. Голуб Н. Б. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення лексикології в школі. *Освіта Донбасу*. 2003. № 1 (96). С. 18.

2. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі : монографія. Ніжин : ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2007. С. 97.

**УДК 811.161.2:37.04:007:34**

**ТИМЧУК І.М.**, канд. пед. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

**ПОГОРІЛА С.Г.**, канд. пед. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ОП «ПРАВО» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ**

У статті обґрунтовується необхідність формування soft skills у майбутніх правників та наводяться приклади ефективних вправ для формування елементів м'яких навичок, комунікативних здібностей у студентів ОП «Право» на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).

**Ключові слова:** м'які навички, комунікативні здібності, усна комунікація, круглий стіл, панельна дискусія, ситуативні вправи.

«Найважливіший інгредієнт у формулі успіху – це вміння знаходити спільну мову з людьми», – зазначав Теодор Рузвельт. Робота майбутніх правників – це робота з людьми, у яких склалися певні життєві негаразди, що потребують в процесі їх вирішення співчуття, розуміння дійсних обставин проблеми та емоційної підтримки на всіх етапах її розв'язання. Саме тому розвиток soft skills є необхідною умовою професійності правника. Ще у квітні 1955 р декан факультету юриспруденції Гарварда Ервін Грізвольд зауважив: «Багато юристів, здається, так і не усвідомлюють, що вони мають справу з людьми, а не просто з безособовим правом».

Під терміном soft skills сьогодні слід розуміти м'які міжособистісні та внутрішньо-особистісні навички, необхідні кожній людині для розвитку власної професійності. Корисні для юриста «м'які» навички можна умовно розділити на групи залежно від їх застосування.

1. *Комунікативні.* Навички з цієї групи юрист використовує обговорюючи умови договору, виступаючи в суді, спілкуючись із представниками держави та ін. До них, зокрема, можна віднести ораторське мистецтво, вміння слухати та переконувати, командну роботу, навички ведення ділового листування, клієнтоорієнтованість.

2. *Навички управління собою* (self-менеджменту) допоможуть організувати ефективну роботу. Юристу важливо вміти керувати своїм стресом та емоціями, розвивати у собі ініціативність, наполегливість. Дуже корисно освоїти методики тайм-менеджменту, щоб встигати більше та робити краще.

3. *Організація мислення*. Правнику важливо вміти мислити логічно, системно. Він повинен швидко знайти необхідну інформацію та проаналізувати її. Знайти вихід із нестандартної ситуації допоможе креативне мислення, а керівнику буде складно працювати без тактичного та стратегічного мислення.

4. *Управлінські навички* стануть у нагоді не тільки керівнику. Ці вміння допоможуть організувати будь-який колектив, робочу групу, направивши спільні зусилля досягнення мети. Сюди входить уміння планувати спільну роботу, чітко ставити завдання, контролювати їх виконання, мотивувати співробітників, давати зворотний зв'язок про роботу та отримані результати, делегувати повноваження, керувати проектами та ін.

Розглянемо приклади практичних форм і методів, які допоможуть майбутнім фахівцям в галузі права оволодіти комунікативними навичками (одними із основних елементів м'яких навичок) під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням).

### **1. Практика писемного мовлення.**

Комунікативні навички допомагають розвивати відносини з людьми, підтримувати розмову, ефективно поводитися під час спілкування з оточуючими. Вони включають письмове, вербальне й невербальне спілкування. Однією з найбільш важливих навичок у сучасному світі є вміння спілкуватися по e-mail, складати службові листи.

Під час вивчення теми «Ділове листування», ми пропонуємо студентам такі завдання:

- Напишіть лист, в якому зверніться з проханням про невелику пожертву до фонду, основна мета якого - допомогти бідним і знедоленим дітям, що залишилися без батьківської ласки та опіки.

- Запишіть типові мовні звороти якими можна скористатися під час написання листа-прохання.

- Продовжіть текст листа за початком: ми раді запросити Вас на зустріч; нагадуємо, що термін подання...; звертаємося до Вас з проханням надіслати...

- Замініть подані фрази на більш коректні: 1. Просимо Вас негайно оплатити рахунки. 2. Шановні колеги, скільки можна чекати відповіді на листа. 3. Ми не приймаємо Вашої пропозиції [1].

- Напишіть SEO-текст за поданими ключовими словами.

**2. Практика усного мовлення.** На кожному занятті виділяємо 15 хвилин для розв'язування комунікативних ситуацій морально-професійного спрямування.. В

комунікативній методиці, ситуація визначається як система взаємовідносин учасників навчального процесу. За визначенням мовознавця Ф. Бацевича, комунікативна ситуація – ситуація спілкування, «в яку входять партнери по комунікації і яка спонукає її учасників до міжособистісної інтеракції. Комунікативна ситуація визначає мовленнєву поведінку, способи реалізації комунікативної інтенції (стратегію, тактику комунікації тощо)» [2, с. 337].

Наприклад:

- Ви – суддя. Дружина (чоловік) повідомляє, що Вас запрошують у гості на день народження до колеги. Під час свята з'ясувалося, що серед гостей присутня особа, репутація якої визначається як «кримінальний авторитет». Вам належить прийняти рішення.

- У Вас є три нерозкриті справи про квартирні крадіжки. Після чергового зауваження начальник «підкидає» Вам ідею – переконати обвинувачуваного взяти відповідальність на себе, натомість пообіцявши йому свою допомогу в суді. Ваші дії?

- Підготуйте фрагмент індивідуальної бесіди з клієнтом про попередню домовленість за телефоном напередодні зустрічі (організаційні моменти підготовчого етапу, добір реплік для початку та фіналу розмови, прощання.

- Уявіть, що ви директор великої юридичної фірми. Ви проводите важливу нараду, а один із ваших заступників без поважної причини не з'явився на нараду. Усно змодельуйте бесіду, яку ви проведете із підлеглим.

Надзвичайно ефективними для формування усних комунікативних здібностей є використання рольових ігор, таких як: «Співбесіда з роботодавцем», «Відмова у веденні справи». Юрист із розвиненими soft skills – це соціально активна особистість. Це професіонал, що вміє вести переговори та переконувати, здатний ефективно організувати свою роботу, мислити гнучко, нестандартно. Для розвитку вищезазначених умінь використовуємо метод круглого столу (Голодомор 1932-1933 років – геноцид проти українського народу. Базові правові цінності) та панельної дискусії на одну із запропонованих тем: Смертна кара: за і проти. Судова реформа в Україні: потреби та реалії. Особливості українського менталітету. Правова культура в Україні [3].

Для розвитку ораторських здібностей, вдосконалення літературної мови майбутніх правників, цікавою є тема «Публічні виступи». Пропонуємо ряд завдань:

- На основі наведених прислів'їв сформулюйте правила мовленнєвого етикету.

- Прослухати одну з промов. Зробити аналіз промови за схемою (Промова Івана Малковича з нагоди вручення Шевченківської премії або Промова Дональда Туска українською мовою).

- Поясніть 6-річній дитині, що таке щастя, смуток, злість, нудьга, страх (за вибором студента).



- Поясніть своїй 80-річній бабусі, що таке інтернет.

Під час багаторічної роботи ми з'ясували, що студентам складно швидко й достатньо міцко висловлювати думки, добирати переконливі аргументи. Це ще раз доводить, що потрібно активізувати роботу для подолання цих проблем, особливу увагу приділяти питанням подальшого розвитку «м'яких навичок», від яких залежить професійний та особистісний успіх.

#### **Список використаних джерел:**

1. Діденко Ж. Формування м'яких навичок («soft skills») на заняттях англійської мови у майбутніх менеджерів в умовах дистанційного навчання.
2. URL:[http://www.apfn-journal.in.ua/archive/35\\_2021/part\\_2/43.pdf](http://www.apfn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_2/43.pdf)
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник . – Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
4. Практикум з української мови за професійним спрямуванням для юристів: навчальний посібник / І. В. Зайцева, О. П. Калита, Г. В. Скуратівська, А. К. Павлова. - Київ : Центр учбової літератури, 2017. - 395 с.

## Секція 4.

### Проблеми правового регулювання питань інтернаціоналізації вищої освіти в Україні

УДК 349.2; 341.1

**КОВАЛЬЧУК І.В.**, к. ю. н., доцент, декан соціально-гуманітарного факультету

*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

#### **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМНОГО ВИЗНАННЯ ОСВІТИ ТА КВАЛІФІКАЦІЙ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ**

Здійснено системний аналіз юридичних норм, що регулюють взаємне визнання освіти та професійних кваліфікацій у Європейському Союзі (ЄС). Європейська система взаємного визнання може розглядатися як така, що складається з двох самостійних частин: професійного та академічного визнання. Професійне визнання наділяє найманих працівників та самозайнятих осіб однієї держави члена ЄС суб'єктивним правом займатися професійною діяльністю у будь-якій іншій державі члені ЄС на підставі дипломів або професійних свідоцтв, отриманих у рідній країні. У свою чергу, академічне визнання стосується студентів, які бажають продовжити свою освіту за кордоном із використанням національних дипломів.

**Ключові слова:** Європейський Союз, професійне визнання, академічне визнання, освіта, кваліфікації.

Функціонування в рамках Європейського Союзу єдиного ринку робочої сили та послуг передбачає наділення громадян однієї держави-члена ЄС правом займатися в інших державах-членах будь-якими видами законної економічної діяльності, у тому числі за спеціальностями, що потребують спеціальної професійної підготовки: лікар, пілот, архітектор, агроном, юрист тощо. Йдеться про види діяльності, які отримали у праві ЄС загальне найменування «регульованих професій» (франц. *professions réglementées*; англ. *regulated professions*) [1].

Звідси виникає необхідність забезпечити взаємне визнання між державами – членами ЄС національних дипломів, свідоцтв та інших документів, що відкривають доступ до відповідних професій, – взаємне визнання професійних кваліфікацій, коротко зване професійне визнання, наприклад, взаємне визнання дипломів лікаря-стоматолога.

Професійне визнання одночасно дає імпульс розвитку міграції європейських громадян з освітньою метою: наприклад, громадянин Кіпру отримує спеціальність

архітектора в університеті Греції і потім працює за цією спеціальністю у себе на батьківщині або в будь-якій іншій державі-члені ЄС. б

Відповідно до ст. 53 Договору про функціонування ЄС, яка містилася ще в початковій редакції цього документа, «щоб полегшити доступ до діяльності, що не є найманою працею, та її здійснення, Європейський парламент і Рада, ухвалюючи відповідно до звичайного закону за законодавчою процедурою, приймають директиви, спрямовані на взаємне визнання дипломів, сертифікатів та інших свідоцтв» про професійну освіту.

На підставі процитованої статті та низки інших положень установчих документів ЄС європейські інститути з 1970-х рр. прийняли комплекс директив про гармонізацію стандартів професійної освіти та взаємне визнання кваліфікацій з різних професій. У результаті після кодифікації раніше ухвалених нормативних актів, проведеної на початку XXI ст., правовий режим професійного визнання в ЄС закріпила Директива 2005/36/ЄС Європейського парламенту та Ради від 7 вересня 2006 р. про визнання професійних кваліфікацій, що діє з поправками та на сьогоднішній час [2].

Відповідно до Директиви 2005/36/ЄС (ст. 3 «Визначення») під регульованою професією розуміється «професійна діяльність або сукупність видів професійної діяльності, доступ до яких, провадження або будь-яка з умов здійснення яких відповідно до законодавчих, регламентарних або адміністративних положень (держав-членів) прямо чи опосередковано залежить від володіння певними професійними кваліфікаціями».

Як професійні кваліфікації, за змістом Директиви 2005/36/ЄС, виступають насамперед офіційні документи про професійну освіту та свідоцтва про професійну компетенцію, видані ЗВО або іншими компетентними установами держав-членів. Крім того, оскільки система регульованих професій у ЄС не уніфікована, як професійна кваліфікація може розглядатися і професійний досвід. Іншими словами, якщо громадянин від двох до шести років (залежно від виду діяльності) пропрацював у державі-члені за професією, яка не належить там до регульованих, то отриманий ним досвід може вважатися професійною кваліфікацією з метою отримання доступу до аналогічної професії в інших державах-членах, де остання є регульованою (гл. II «Визнання професійного досвіду» розд. III «Свобода установи» Директиви 2005/36/ЄС).

З огляду на відмінності у національних системах професійної освіти Директива 2005/36/ЄС як загальне правило встановлює режим неавтоматичного визнання між державами-членами, офіційно званий «загальний режим визнання документів про освіту» (гл. I «Загальний режим визнання документів про освіту» розд. III «Свобода установи» Директиви 2005/36/ЄС).

У межах загального режиму «що приймає держава-член», тобто держава-член, в якій бажає працювати володар професійної кваліфікації іншої держави-члена («держави-члена походження»), перш ніж визнати її кваліфікацію, може застосувати до неї «компенсаційні заходи» (франц. *mesures de compensation*), а саме покласти обов'язок :

- або пройти «адаптаційне стажування» (франц. *stage d'adaptation*) тривалістю до трьох років включно;
- або скласти додатковий кваліфікаційний іспит, «випробування придатності» (франц. *épreuve d'aptitude*).

Носій кваліфікації має право самостійно вибирати між компенсаційними заходами. В особливо серйозних випадках держава-член, що приймає, однак, може позбавити його права вибору. До подібних випадків, зокрема, належать «професії, здійснення яких вимагає чіткого знання національного права [приймаючої держави-члена] суттєвим та постійним елементом яких виступає діяльність з надання консультацій та/або сприяння, що стосується національного права» (ст. 14 «Компенсаційні заходи» Директиви 2005/36/ЄС).

У порядку альтернативи, коли відмінність національних систем професійної освіти за деякою професією є настільки значним, що зацікавленій особі довелося б пройти повний цикл перенавчання в державі-члені, що приймає, остання може надавати їй «частковий доступ», тобто дозволяти займатися на своїй території окремими видами діяльності в рамках обраної професії (ст. 4 septies «Частковий доступ» Директиви 2005/36/ЄС).

Для окремих регульованих професій Директива 2005/36/ЄС передбачає автоматичне визнання, тобто взаємне зобов'язання держав-членів визнавати професійні кваліфікації одна одної без будь-яких компенсаційних заходів.

Щодо інших регульованих професій перехід до автоматичного визнання може відбутися надалі на підставі «загальних принципів про освіту», повноваження встановлювати які з 2016 р. делеговано Європейській комісії [3] (гл. III bis «Автоматичне визнання на основі загальних принципів освіти») розділ III «Свобода установи» Директиви 2005/36/ЄС). Від проходження попередніх процедур з метою визнання своїх професійних кваліфікацій за загальним правилом звільняються особи, які бажають займатися в інших державах-членах економічною діяльністю на тимчасовій та епізодичній основі (розд. II «Вільне надання всіх луг» Директиви 2005/36/ЄС).

#### Список використаних джерел

1. Molinier J., De Grove-Valdeyron N. Droit du marché intérieur européen. Paris: LGDJ, 2008. P. 161
2. Directive 2005/36/CE du Parlement européen et du Conseil du 7 septembre 2005 relative à la reconnaissance des qualifications professionnelles // JO L 255 du 30.9.2005. P. 22.

## **УДК 311**

**ТЕРЕЩУК М.М.**, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

*Білоцерківський національний аграрний університет*

### **ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Інтернаціоналізація відіграє важливу роль для економічного і соціального розвитку держави. В результаті зовнішньої взаємодії підвищується ефективність вищої освіти в області наукових досліджень, пошуку інновацій, з'являється доступ до наукових розробок іноземних учених, що може бути ускладнено в умовах ізоляції. Існує можливість проводити спільні дослідження і розділяти витрати по їх виконанню між учасниками. Важливим є і розвиток міжкультурного визнання. Завдяки мобільності студентів і викладачів збільшується міжнародна складова в учбових програмах ЗВО, будуються міцні зв'язки між університетами різних країн.

На думку Дж. Найта, інтернаціоналізація – це процес впровадження міжнародного аспекту в дослідницьку, освітню і обслуговуючу функції вищої освіти. Особливістю цього визначення є нерозривний взаємозв'язок усіх функцій вищої освіти в процесі інтернаціоналізації і комплексний вплив інтернаціоналізації на ці функції [1, с.29].

Інтернаціоналізація пов'язана з процесом інтеграції міжнародного, міжкультурного або глобального виміру в цілі, функції або забезпечення вищої освіти [1, с.30].

Відповідно до позиції М. Фрейдена, ключовим елементом інтернаціоналізації є ідея відносин між націями або культурами, маючи на увазі збереження національної держави і культури. За словами автора, поняття інтернаціоналізація включає декілька аспектів:

- міжнародну діяльність, наприклад академічну мобільність студентів і викладачів, міжнародні освітні мережі, партнерства і проекти, нові міжнародні освітні програми і дослідницькі ініціативи;

- реалізацію освітнього потенціалу в інших країнах за допомогою нових видів діяльності, таких як створення філій, укладення договорів на надання ліцензій, що використовують широкий спектр методів дистанційного навчання;

- включення в освітній процес міжнародного, міжкультурного і/або глобального виміру;

- спосіб підвищити позицію університету в національному або глобальному рейтингу або залучити кращих студентів і викладачів з інших країн [2, с.6].

П. Скотт вважає, що одним з ефектів глобалізації є гомогенізація культури, але інтернаціоналізація повинна розглядатися як абсолютно інша концепція – за рахунок положень про повагу і збереження національних особливостей держав.

Проте, обидві ці концепції пов'язані через масштаб, в якому інтернаціоналізація вищої освіти не може бути незалежною від інших процесів, що відбуваються паралельно, а саме процесів глобалізації в економічній і соціальній сферах [3, с.13].

Отже, можна зробити висновок, що у сучасному світі інтернаціоналізація стала невід'ємною складовою сфери вищої освіти, її пріоритетність простежується в державній політиці, стратегіях розвитку ЗВО, міжнародних договорах. Основою інтернаціоналізації є ЗВО, державні організації, регіональні і міжнародні асоціації.

Уряди фінансують ЗВО тільки за результатами їх діяльності, тому вища освіта перестала бути витратною сферою, нині це вигідний сектор економіки. Головне завдання – ця відповідність економічним і соціальним потребам суспільства.

Таким чином, процеси інтернаціоналізації стали причиною зростання конкуренції у сфері інновацій і освіти, а також переходу від соціально-культурних основ до політичних і економічних. Все частіше термін інтернаціоналізація пов'язують з характеристикою міжнародних, міжкультурних, глобальних явищ, що призводить до зміни її первинного значення.

В результаті трансформації цей процес тепер характеризується комерціалізацією і конкуренцією. В умовах ринкових відносин інтернаціоналізація перестала бути явищем, протилежним глобалізації.

#### **Список використаних джерел**

1. Knight J. Updated Internationalisation Definition. International Higher Education. 2003. Vol. 33. P. 214 p.
2. Frieden M. Editorial: Ideological Boundaries and Ideological Systems. Journal of political ideologies. 2003. Vol. 8. No. 1. P. 3-9.
3. Scott P. "Massification, Internationalization and Globalization", in Scott, P. (ed.) The Globalization of Higher Education. Buckingham: Open University Press, 1998. 127 p.

**НАСТІНА О.І.**, к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Орієнтування національної юридичної освіти на міжнародні стандарти якості є передумовою до успішного реформування українського освітнього простору. Саме тому побудова міжнародного партнерства у сфері освіти в Україні позитивно впливає на якість освіти і формує високу конкурентність та ефективність на ринку праці здобувачів вищої освіти.

**Ключові слова:** інтернаціоналізація освіти, якість освіти, міжнародні стандарти.

Законом України «Про вищу освіту» [1] вперше в практиці української вищої освіти унормовано національну систему забезпечення якості юридичної освіти, що відповідає Стандартам і рекомендаціям із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.

Сьогодні у правничих наукових школах толерується запровадження принципово нової моделі вимірюваної, порівнюваної, вірогідної та конкурентоспроможної якості вищої освіти на основі компетентнісного підходу та відповідної культури безперервного вдосконалення якості вищої освіти на засадах незалежності, об'єктивності і прозорості, довіри і субсидіарності, партнерства і колегіальної відповідальності.

У практичну діяльність вищої школи вводяться концептуально нові інструменти та поняття. Щодо інструментів, то це – Національна рамка кваліфікацій, Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система, класифікація рівнів, галузей знань і спеціальностей вищої освіти, стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти, ліцензування (освітньої діяльності) та акредитація (освітніх програм), системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості та забезпечення якості Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Сучасне наукове світове товариство формує нові підходи до юридичної освіти. І тому першочергове завдання інтернаціоналізації правничої освіти – це перейняти передовий досвід університетів світу та запровадити кращі практики юридичної освіти в Україні.

Вплив процесів інтернаціоналізації на сферу освіти відбувається і в правовому полі, і на ниві правозастосовчих практик. Інтернаціоналізації визначає напрями розвитку освітніх інституцій, їх політик, вивчає наскільки залученою є освітня

спільнота до реформування освітніх процесів та наскільки ефективним є навчання відповідно до рівня глобалізації.

Не залишається осторонь реформаторських процесів і сфера юридичної клінічної освіти. Зміна вектора у підготовці фахівців-правників, орієнтуючись на глобальні та євроінтеграційні процеси, зумовлює перегляд змісту освітніх стандартів, програм, що сприятиме підвищенню потенціалу випускників на ринку праці. Відзначають, що наслідки цього є вигідними для суспільства загалом та держави зокрема, оскільки високий рівень підготовки фахівців сприятиме утвердженню верховенства права у державі та зміцненню демократії, розвитку інтеркультурних зв'язків [2, с. 40].

Для забезпечення якості вищої освіти в Україні є рекомендації від світових експертів, а саме: постійно проводити комплексний моніторинг якості освіти, проводити ліцензування нових спеціальностей, залучати обдарованої молоді, розвиток матеріально-технічного та інформаційного забезпечення [3, с. 35].

Вбачаємо за необхідне для інтернаціоналізації підходів до організації навчального процесу у створенні сприятливого психологічного клімату в колективі, атмосфери партнерства між студентами і викладачами.

Сучасними принципами інтернаціоналізації вищої юридичної освіти є профорієнтація на спеціальності, прозорість, відкритість, демократичність кожного кроку, індивідуальний підхід до студентів та персональна відповідальність за якість навчання.

Вважаємо, що саме кожен співробітник, підрозділ та весь колектив закладів вищої освіти має відповідати за якість викладацької роботи. Тож методи, якими досягається інтернаціоналізація різноманітні: створення спільних міжнародних наукових центрів, публікації у міжнародних виданнях, участь в міжнародних конференціях, міжнародних наукових проектах та програмах, спільні наукові дослідження, інтеграція у навчальний процес навчальних програм та освітньої компоненти, обмін викладацькими кадрами тощо.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII. База даних «законодавство України» [Електронний ресурс] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 19.02.2022)
2. Ткаченко В. В. Виклики глобалізації та їх вплив на юридичну освіту / В.В.Ткаченко // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2021. – № 3 – С. 40-44.
3. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.



**УДК 378.1(477)**

**СФРЕМОВА І.І.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

**ЛОМАКІНА І.Ю.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ШЛЯХ ДО ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Досліджено передумови залучення іноземних науковців до викладання в українських закладах вищої освіти. Визначено способи залучення іноземних осіб із вченими ступенями до освітнього процесу в Україні. Зазначено основні правові засади оформлення іноземних науковців на постійне місце роботи у заклади вищої освіти України.

**Ключові слова:** інтернаціоналізація вищої освіти, залучення до процесу викладання іноземних науковців-викладачів, партнерство та відносини із роботодавцем.

Національне агентство при визначенні стратегії розвитку вищої освіти до 2022 року однією із ключових цілей зазначило «Сприяння інтеграції системи вищої освіти України у світовий освітній і науковий простір». Для досягненої мети було визначено досить ефективну практику, проте не характерну для України, а саме практику інтернаціоналізації вищої освіти шляхом залучення досвідчених іноземних фахівців до управління Освітніми програмами зокрема, та залучати до керівництва університетами в цілому.

Безумовно, стратегія інтеграції європейської вищої освіти із врахуванням світового досвіду – це крок до більш комплексного підходу у напрямку інтернаціоналізації в цілому.

Із підписанням угоди про Асоціацію України та Європейського Союзу, інтернаціоналізація в умовах сьогодення все більше сприймається дійсним пріоритетом розвитку української вищої освіти. Розвиваючи інтернаціоналізацію конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг для України є завданням що має довготривалу перспективу. Інтернаціоналізаційні процеси дозволяють підвищити якість вищої освіти, а так забезпечує наближення України до світових і європейських стандартів за рахунок розроблення і впровадження нових міжнародних освітніх програм та інтеграції до них міжнародних елементів і освітніх стандартів.

Однак слід зазначити, що ступінь включення наукових і науково-педагогічних кадрів в міжнародне співробітництво є досить низькою. Досить незначна частка

тих, хто вчився чи працював за кордоном, а також мізерно мала кількість осіб, які отримали вчений ступень в іноземних навчальних закладах вищої освіти. Крім того, достатньо тривала процедура нострофікації іноземних документів про науковий ступінь. Крім того, Україна тривалий час залишається країною, що переважно експортує працівників вищої наукової кваліфікації. Також, професори і викладачі ЗВО України недостатньо представлені у світовому освітньому просторі як науковці [1].

Таким чином, розвиток міжнародної співпраці та партнерства є засобом отримання знань та досвіду світової глобальної інтернаціоналізації вищої освіти. Встановлення успішних міжнародних зв'язків та розвитку міжнародної співпраці сприяє ефективній інтернаціоналізації закладів вищої освіти. Міжнародні зв'язки, в свою чергу, забезпечують викладачів та студентів міжнародним досвідом, сприяють удосконаленню навчальних планів і освітніх програм, підвищують статус закладу вищої освіти. Однак своїми силами, лише вивчаючи досвід, і не отримуючи інформацію з першоджерел досить важко вдосконалювати національну вищу освіту. На допомогу приходить можливість залучення до процесу викладання іноземних науковців-викладачів.

Таке залучення можливе двома способами. Перший через укладення міжнародних договорів між закладами вищої освіти щодо обміну викладачами та студентами. Другий спосіб – працевлаштування іноземних науковців у закладах вищої освіти за законодавством України. Однак тут є свої нюанси, оскільки працевлаштування іноземних громадян в Україні має свою специфіку.

Оформлення на роботу іноземців з посвідкою на постійне проживання відбувається за тими ж правилами, що й самих українців. Але, процес працевлаштування іноземців з посвідкою на тимчасове проживання має певні особливості, які заклади вищої освіти мають враховувати. Так, відповідно до Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Ця гарантія також стосується і права на трудову діяльність іноземців та осіб без громадянства.

Порядок працевлаштування іноземних науково-педагогічних працівників також регулюється і Кодексом законів про працю України, який передбачає, що трудові відносини іноземних громадян, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях України, регулюються законодавством держави, в якій здійснене працевлаштування (наймання) працівника, та міжнародними договорами України [2].

Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» передбачено, що іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в

Україні, а також яким надано статус біженця в Україні, мають право працювати на підприємствах, в установах і організаціях або займатися іншою трудовою діяльністю на підставах і в порядку, встановлених для громадян України.

Особливо слід визначити, що документом, що підтверджує право іноземця чи особи без громадянства на постійне проживання в Україні є посвідка на постійне проживання, а документом, що підтверджує надання особі статусу біженця – є посвідчення біженця.

Таким чином, на іноземних громадян, а так і на іноземних осіб, які виявили бажання працевлаштуватись як науково-педагогічні працівники в українські заклади вищої освіти, поширюються всі права і обов'язки передбачені законодавством про працю України, якщо міжнародними договорами не передбачено інше.

Слід відмітити, що міжнародне партнерство між університетами вигідне всім, від співробітників до студентів. Оскільки університети по всьому світу прагнуть максимально використати можливості, формуючи глобальне партнерство та зміцнюючи стосунки один з одним [4].

Законне працевлаштування іноземних громадян на посади в національні заклади вищої освіти відбувається завдяки розумінню культури України, уніфікацію етики та стандартів. Однак основними чинниками є формування спільного бачення основ партнерства та відносин із роботодавцем. До таких чинників відносяться кадрова політика ЗВО, основи фінансування праці вітчизняних науковців та іноземних осіб із вченим ступенем. Також слід враховувати особливості законодавства країн іноземного науковця та університету, в якому працювала така особа.

#### **Список використаних джерел:**

1. Вербицька А. В., Проект національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України: інтегрована модель. / Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». URL: [http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10\\_2018/26.pdf](http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/26.pdf)
2. Кодекс законів про працю України.
3. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»
4. Юлія Матвеева. Роль міжнародного співробітництва у розвитку вищої освіти в Україні. URL: <https://www.prostir.ua/?library=rol-mizhnarodnoho-spivrobotnytstva-u-rozvytku-vyschoji-osvity-v-ukrajini>

**МАЛИШКО І.В.**, старший викладач кафедри публічно – правових дисциплін  
*Білоцерківський національний аграрний університет*

## **ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Акцентовано увагу на дослідженню правових і організаційних засад забезпечення інформаційної безпеки держави у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства. Проаналізовано сутність понять «інформаційна безпека» та «національна безпека».

**Ключові слова:** інформація, інформаційна безпека, державна інформаційна політика, загрози інформаційній безпеці, національна безпека, стратегія національної безпеки.

Сучасний стан суспільного розвитку, а також ситуація, що склалася в українському та світовому інформаційному просторі, потребують посилення ролі держави у процесі забезпечення доступу громадян України до оперативної, об'єктивної інформації, гарантування захисту національного інформаційного простору від негативних інформаційних впливів [1].

Інформаційна безпека є невід'ємною складовою кожної зі сфер національної безпеки. Водночас інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки. Саме тому розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки.

Відповідно до ст. 17 Конституції України, захист інформаційної безпеки нарівні із захистом суверенітету й територіальної цілісності України є провідною функцією держави і справою всього Українського народу [1]. Тому інформаційна безпека, безсумнівно, є одним із найважливіших складників національної безпеки України. Оскільки інформаційна сфера має своїм змістом знання про інші сфери життєдіяльності суспільства, вона водночас існує як самостійно, так і у взаємозв'язку з іншими сферами життєдіяльності суспільства, адже здійснює їх «інформаційне обслуговування» за допомогою інформації.

Законодавче визначення інформаційної безпеки зафіксоване в Указі Президента України «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28 грудня 2021 року. Метою якої є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина.

Інформаційна безпека України - складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності,

демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом;

Серед основних загроз та викликів інформаційної безпеки:

- Глобальні виклики та загрози;
- Інформаційна політика Російської Федерації - загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав;
- Соціальні мережі як суб'єкти впливу в інформаційному просторі;
- Недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій.

Національні виклики та загрози:

- Інформаційний вплив Російської Федерації як держави-агресора на населення України;
- Інформаційне домінування Російської Федерації як держави-агресора на тимчасово окупованих територіях України;
- Обмежені можливості реагувати на дезінформаційні кампанії;
- Несформованість системи стратегічних комунікацій;
- Недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів;
- Спроби маніпуляції свідомістю громадян України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України;
- Доступ до інформації на місцевому рівні;
- Недостатній рівень інформаційної культури та медіаграмотності в суспільстві для протидії маніпулятивним та інформаційним впливам [3].

#### **Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532).
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. : Закон України від 09 січня 2007 р. № 537-V. URL: -1157<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16?find=1&text=%E1%E5%E7%E>.

3. «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України 28 грудня 2021 року.  
URL: [/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text)

## УДК 347.9

**ПАХОМОВА А.О.**, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ЩОДО ПИТАННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА НА ОСВІТУ: ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

Закон України «Про освіту» не вказує прямо на порядок та підстави захисту прав на освіту засобами цивільного права. Разом з тим освітній процес поряд з іншим передбачає здійснення речових та інтелектуальних прав, договірних та інших зобов'язань, а також інших майнових та особистих немайнових відносин, що ґрунтуються на рівності, автономії волі та майнової самостійності учасників. приналежність освітніх послуг до прав, врегульованих цивільним законодавством створює передумови використання методів захисту цивільних прав, визначених цивільним законодавством.

**Ключові слова:** право на освіту, цивільне судочинство, міжнародний захист, освіта, юрисдикція.

Зобов'язання держави щодо права на освіту отримали тлумачення з міжнародного права в галузі прав людини, за яким це право було кваліфіковане як судовий захист. Сучасна література акцентує увагу на важливості ідентифікації «компонентів, що підлягають судовому захисту» економічних, соціальних та культурних прав, включаючи право на освіту, та їхнє правозастосування на міжнародному рівні поряд з обов'язками держав захищати, поважати та виконувати їх. Більше того, суди вже займалися освітніми проблемами, що надходять до них, і низка ключових аспектів права на освіту стала предметом судового або квазісудового аналізу. У багатьох юрисдикціях право на освіту було розцінене як право, що у повному обсязі підлягає судовому захисту [п. 20, 1].

Держави – учасники міжнародних договорів з прав людини несуть правові зобов'язання щодо введення в дію окремих договорів у межах свого національного правопорядку. У руслі зобов'язань держави за такими договорами конституції та закони мають передбачати право на освіту. Коли правомочність, що склалася, входить до складу конвенції, яка була належним чином ратифікована або інкорпорована у внутрішнє законодавство держави, особи можуть використати кожен існуючий правовий механізм для того, щоб шляхом звернення до суду домогтися дотримання свого права. Слід забезпечити можливість, щоб на права,

передбачені конвенцією, можна було прямо посилатися в судах і щоб вони застосовувалися національними відомствами. За загальним принципом Конвенція має переважати у разі колізії із внутрішнім законодавством чи загальною практикою. «У разі будь-якої колізії між національним законодавством та договорами пріоритет у світлі статті 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів повинен завжди віддаватися міжнародним зобов'язанням» [п. 21, 1].

«Істотним елементом права є юридична правомочність, що надається правовою системою особі з метою домогтися у позовному порядку виконання санкції як реакції на невиконання обов'язків». Оскільки право на освіту є міжнародно визнаним правом, будь-які чи всі його аспекти підлягають судовому захисту. «Справа розцінюється як належний судовий захист, якщо її можна належним чином передати до суду і вона може бути врегульована в судовому порядку». У разі заперечення такого права або порушення громадянин повинен мати можливість мати засіб правового захисту в судах виходячи з міжнародно-правових зобов'язань, а також існуючих конституційних або законодавчих положень про право на освіту. Рішення судів по різних регіонах показують, як ті підтримують право на освіту в різних аспектах [п. 27, 1].

Судові системи відіграють найважливішу роль у захисті та зміцненні права на освіту. Забезпечення функціонування правових механізмів, які гарантують рівність повноважень у сфері освіти, має вирішальну роль захисту цього права. У разі порушення права на освіту та відмови у наданні рівних можливостей будь-яка людина повинна мати можливість домагатися правового захисту в судах чи адміністративних трибуналах на основі міжнародно-правових зобов'язань та існуючих конституційних положень про право на освіту. Постанови судів у всіх регіонах свідчать про те, що суди захищають право на освіту та рівність можливостей у сфері освіти. Судова практика кількох країн показує, що приватні особи мають можливість відстоювати в судах своє право на рівність можливостей у сфері освіти [п. 65, 2].

Суди зможуть краще вирішувати суперечки щодо порушень права на освіту, якщо учасники спору будуть формулювати чіткі претензії. Позови щодо порушень права на освіту могли б підкріплюватися правозахисними індикаторами та якісними та кількісними відомостями про освітні системи. Це могло б виявитися дуже потужним інструментом, бо вони розширюють розуміння рівня і глибини порушень прав людини. У разі позовів на підставі системної або колективної дискримінації, індикатори могли б свідчити про нерівність серед груп, наприклад, показники відсіву по дівчаткам і хлопчикам свідчили б про гендерну дискримінацію у сфері освіти [п. 72, 1].

### Список використаних джерел

1. Доповідь Спеціального доповідача щодо права на освіту. Можливість судового захисту. права на освіту Розміщено 10 травня 2013 р. A/HRC/23/35 [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <https://www.ohchr.org/>
2. Доповідь Спеціального доповідача щодо права на освіту. Заохочення рівності можливостей у сфері освіти. Розміщено 18 квітня 2011 р. A/ HRC/17/29 [Електронний ресурс]. - Режим доступу - <https://www.ohchr.org/>

### УДК 343.8

**СИМАНОВА С.І.**, к.ю.н., доцент кафедри публічно-правових дисциплін  
*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Проаналізовано здобуття середньої та професійно-технічної освіти у виправних колоніях засудженими, як засіб виховного впливу на засуджених.

**Ключові слова:** засуджений, виправна колонія, освіта, навчання, виправлення, ресоціалізація.

В нинішніх умовах статистичні показники злочинності свідчать про те, що злочини частіше вчиняють особи, які не мають ніякої освіти, або з низьким рівнем освіти. Ось чому завдання нашої держави є підвищення правосвідомості та освітнього рівня засуджених, вдосконалити режим виконання й відбування покарання засудженими, зокрема покращити виховний вплив на засуджених в аспекті залучення їх до навчання при виправних колоніях.

У ст. 53 Конституції України (Кожен має право на освіту) зазначено, що повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі [1]. Констатуючи кримінально-виконавче законодавство, а саме правовий статус засуджених в Україні, варто зауважити, що засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, які передбачені Конституцією України, окрім обмежень визначених Кримінально-виконавчим кодексом України, законами України, та вироком суду, про що і зазначено у ст. 7 Кримінально-виконавчого



кодексу України [2]. Не є винятком і здобуття середньої та професійно-технічної освіти, які є засобами виправлення для засуджених. Здобуття освіти в місцях позбавлення волі є правом засуджених, а не обов'язком, а тому виявивши бажання навчатися засуджений може здобувати освіту, яка є безоплатною. При виправних колоніях утворюються загальноосвітні школи трьох ступенів. Все що необхідно для навчання: зошити, ручки, підручники, та інше приладдя засуджені отримують безоплатно. Відвідують школу у першу та другу зміни, виконують домашні завдання, здають іспити. Вік учнів різний, це можуть бути і неповнолітні особи, і навіть ті, які досягли 30, 40 50 років. По закінченню школи отримують атестат про здобуття середньої освіти в якому зовсім не вказано, що засуджений здобув освіту в місцях позбавлення волі. Є і такі засуджені, які вже мають середню освіту, але виявляють бажання здобути певну професію, наприклад : слюсаря, електрика. В такому випадку мають право навчатися у професійно-технічних училищах при колоніях. Навчання проходить також безкоштовно. Учні проходять, як теоретичну так і практичну підготовку. В подальшому можуть працювати на підприємствах, які знаходяться на території колонії, або за межами виправних центрів відбуваючи покарання у виді обмеження волі. Вчителі, та викладачі працюють в колоніях на підставі трудового договору. Навчання засуджених заохочується, враховується при ступені їхнього виправлення, та при умовно-достроковому звільненні.

У виправних колоніях створені умови лише для здобуття загальної середньої та професійно-технічної освіти. Здобуття вищої освіти можливо лише дистанційно, це пов'язано з фізичною ізоляцією від суспільства й неможливістю здобувати освіту на денній, вечірній чи заочній формах навчання у вищих навчальних закладах України. Дистанційна освіта дає можливість засудженим вчитися на денній формі навчання, заочно й екстерном, відповідно до соціально-психологічного стану та морально-правового становища студентів-засуджених. Навчання засуджених до позбавлення волі здійснюють за дистанційною формою, відповідно до Положення про дистанційне навчання, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466[3].

Здобуття освіти засудженими в місцях позбавлення волі є безумовним фактором виправлення та ресоціалізації. Отримавши знання, кваліфікацію засуджений після звільнення матиме змогу працевлаштуватися, а не ставати на злочинний шлях. Про те, у кримінально-виконавчому кодексі варто внести зміни, зокрема, щоб здобуття освіти для засуджених, які її не мають було їхнім обов'язком, а не правом, в такому випадку можна буде усунути проблему закриття шкіл та професійно-технічних училищ при виправних колоніях, та підвищити правосвідомість засуджених.

### Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / Богатирьов І. Г., Джу́жа О. М., Богатирьова О. І. та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. Київ: Атіка, 2010. 344 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. Положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0464-04>.

## УДК 340

**РОСАВЦЬКИЙ О.О.**, старший викладач  
Білоцерківський національний аграрний університет

### ІСТОРИКО - ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Акцентовано увагу на історичному процесі розвитку системи вищої освіти як соціального явища.

**Ключові слова:** вища освіта, навчальні заклади, місцеві еліти, соціальні явища, держава.

Як відомо, фундамент класичної науки було закладено ще у Стародавній Греції. Так, починаючи з VI в. до н. е., коли на зміну міфологічному мисленню вперше прийшло мислення раціоналістичне. Емпірія, багато в чому запозичена греками у єгиптян і вавилонян, стала доповнюватися науковою методологією, яка встановлювала правила логічних міркувань, вводила поняття гіпотези і т. д., з'явилася ціла низка геніальних прозрінь, таких як теорія атомізму... Слід зазначити, що особливо важливу роль у розробці і систематизації методів та самих знань зіграв Аристотель та його школа.

З часів вчених-мандрівників доби пізнього середньовіччя з'являються університети, що зприймаються суспільством у вигляді соціального та культурного явища, метою якого є поширення знань за власні межі. В цей же час більша частина закладів вищої освіти, що були утворені за доби нової та новітньої історії, продовжили виконувати свої традиційні функції з формування професійних гільдій та груп з яких складалася тогочасна локальна еліта, а також прикладати зусиль до розвитку науки і техніки у національному середовищі.

Як зазначають ряд дослідників, у другій половині двадцятого століття навчальні заклади вищої освіти починають залучатися до потужного руху освітньої експансії та істотної демократизації освіти. А саме масове поширення вищої освіти почало розглядатися як гарантія конкурентоспроможності конкретної держави у трансатлантичній світовій економіці.

З розвитком процесів глобалізації та інтернаціоналізації економіки та бізнесу перед вищою освітою постали нові цілі, такі як професійна підготовка кадрів, що можуть бути здатними ефективно працювати в умовах глобального ринку який прискорено змінюється.

Саме тому інтернаціоналізація освіти направлена на різні цілі, серед яких: диверсифікація та зростання фінансових надходжень через залучення на платне навчання іноземних студентів, розширення навчальних планів та навчання своїх студентів у іноземних вузах, збільшення регіональних мереж закладів вищої освіти та їх оптимізація для ефективного використання своїх ресурсів, підвищення якості освіти та досліджень за рахунок участі представників закладів освіти у міжнародному процесі обміну знаннями та інше. Таким чином розвиток міжнародної наукової міжвузівської співпраці дозволяє організовувати спільні навчальні та дослідницькі проекти, програми обміну для студентів та викладачів, спеціальні програми підготовки іноземних студентів.

Так, на сьогодні, як зазначає Г.М. Чирва, якість освіти розглядається як якість результату освітнього процесу. Під впливом глобалізації освіта втрачає кордони держави, розширюються спектри пропозицій щодо освітніх послуг і попиту. Досягнення нової якості української освітньої системи, її стійкий розвиток неможливі без настільки ж значущих змін у ній, у процесах і механізмах управління розвитком. Оновленню механізмів державного управління вищою освітою також сприяє й вдосконалення чинного законодавства. Система освіти не може ігнорувати вимоги ринку праці. Необхідність державного регулювання системи вищої освіти визначається неспроможністю ринку надати освітні послуги в повному обсязі та певної якості [1].

Також слід зазначити, що одним із важливих напрямів державної освітньої політики є також формування механізму державного управління якістю самої освіти. Саме за допомогою механізму управління упорядковується зовнішня і внутрішня взаємодія органів системи управління. Тобто за допомогою організаційного механізму реалізовується комплекс завдань, спрямованих на узгодження цілей і функцій вищої школи.

#### **Список використаних джерел:**

1. Чирва Г. М. Механізми державного управління розвитком вищої освіти: орієнтація на якість освітніх послуг/ <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/20.pdf>

## Секція 5.

### Дистанційна освіта: виклики сьогодення

УДК 378.147.88(73)

**СИМОНЕНКО Н.О.**, канд. пед. наук, викладач кафедри іноземних мов  
*Сумський державний університет, м. Суми, Україна*

#### **ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ ЗВО УКРАЇНИ**

У статті окреслено основні напрямки організації дистанційного навчання студентів вищих медичних навчальних закладів України: інформатизація освіти та застосування інформаційно-комунікативних технологій. Визначено взаємозв'язок цих напрямків та організації дистанційного навчання студентів медичних ЗВО України.

**Ключові слова:** інформатизація освіти, інформаційно-комунікативні технології, медичні заклади вищої освіти, дистанційне навчання

Аналіз фахової літератури свідчить, що у медичних ЗВО активно відбуваються процеси інформатизації освіти, що розглядається як створення і використання ІКТ для підвищення ефективності усіх видів діяльності [8, с. 122]. На нашу думку, саме інформатизація освіти є провідним чинником ефективної організації як навчальної діяльності, так і самостійної роботи студентів-медиків, що підтверджено практикою роботи медичних вишів.

Наприклад, у сучасних закладах широко застосовується MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – система управління навчанням або віртуальне навчальне середовище, що надає можливість створювати сайти для онлайн-навчання. Система орієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та студентами, підходить для організації традиційних дистанційних курсів, підтримки очного навчання, організації самостійної роботи студентів (СРС) [2] та здійснення тестового контролю під час самопідготовки студентів у рамках кредитно-модульної системи організації навчального процесу [5, с. 196].

Буковинський державний медичний університет (БДМУ) активно застосовує у середовищі MOODLE електронні навчальні курси (ЕНК) при підготовці до ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок». ЕНК складається із загальної інформації (мети та задач вивчення навчальної дисципліни, змісту навчальної програми, тематичних планів лекцій та практичних занять, критеріїв оцінювання тощо); тематичних розділів, які створюються відповідно до тематичного плану практичних занять з певної навчальної дисципліни, тем для самостійного вивчення, навчально-

методичних ресурсів (методичних вказівок, конспектів, наочних матеріалів та матеріалів для самоконтролю, які дають можливість студенту самостійно пройти тестування в режимі on-line тощо)) [2].

Як свідчить аналіз роботи сучасних медичних вишів, важливим компонентом підготовки студентів-медиків є електронне навчання. Наприклад, у Запорізькому державному медичному університеті (ЗДМУ) існує система електронного навчання на платформі edX, призначена для забезпечення змішаного і електронного навчання всіх студентів, інтернів ЗДМУ. Онлайн-курси включають лекційний матеріал, практичні завдання, а також процедуру проведення підсумкової атестації. Студентам надається можливість цілодобового доступу до онлайн-курсів, підтримку й консультації викладачів для забезпечення ефективного процесу навчання [4]. У Тернопільському ДМУ імені І. Я. Горбачевського, Буковинському ДМУ (БДМУ) та ін. вишах платформи застосовуються для дистанційного навчання студентів-медиків.

Отже, досвід застосування ІКТ свідчить, що ці технології мають важливе значення для організації освітнього процесу у медичній освіті, адже:

1) надають можливість доступу до необмеженої кількості інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці [8, с. 124]; відкривають широкий простір для отримання та поширення медичних знань без жодних обмежень часу, простору і відстані. Комп'ютер є найпотужнішим інструментом для обробки медичних знань, який відкриває нові маршрути для навчального процесу [1, с. 6];

2) забезпечують студентів електронними навчальними ресурсами, завданнями для самостійного опрацювання, сприяють реалізації індивідуального підходу до кожного студента тощо [2];

3) наявність в Інтернеті значної кількості спеціальних навчальних курсів, електронних конференцій (відеоконференцій) та семінарів [8, с. 124] надає можливість студентам для поглиблення знань, самостійної підготовки;

4) забезпечують доступ до дистанційного навчання, надаючи можливість кожній людині, яка використовує Інтернет, навчатися в будь-який час впродовж усього життя, самостійно вибравши бажану галузь і траєкторію навчання [8, с. 125];

5) з'єднання комп'ютерів засобами локальної мережі спрощує керування електронним навчанням і надає можливість електронного спілкування в межах університету. Об'єднання локальних мереж засобами Інтернет дозволяє співпрацю між університетами у всьому світі, а також обмін ідеями та матеріалами [1, с. 6–7];

6) комп'ютерні мережі створюють умови для забезпечення відкритого навчання, якому притаманні: міждисциплінарність; методологічний плюралізм; відкритість; випереджаючий характер (націленість на проблеми майбутнього); підвищена доступність освіти (на основі ІКТ); можливість постійного і швидкого оновлення знань; креативність; свобода вибору індивідуальної програми навчання із

запропонованого набору навчальних курсів; свобода у виборі темпу навчання за рахунок прийому протягом навчального року та відсутності фіксованих термінів навчання; свобода у виборі місця навчання [7, с. 14];

7) необхідність задоволення інформаційних потреб сучасних користувачів за рахунок переваг електронного інформаційно-комунікаційного середовища ставить завдання комплектування фондів електронними ресурсами та забезпечення техніко-технологічних умов їх надання та використання [7, с. 11], що сприяє вільному доступу до навчальної інформації.

Науковці О. Дрогомерецька, Г. Курилів та ін. вважають, що вивчення навчальних дисциплін з використанням ІКТ необхідно організувати як цілісну систему, що включає: 1) використання освітніх сайтів; 2) роботу з електронними виданнями; 3) виконання індивідуальних завдань з використанням інформаційно-комп'ютерних систем; 4) використання хмарних технологій; 5) проведення поточної та модульної атестації за допомогою електронного тестування [3, с. 140].

У медичних ЗВО України ресурси мережі та новітні технології викладання навчальних дисциплін використовуються як допоміжний засіб навчання; на власних Веб-сторінках або платформах для електронного навчання розміщені методичні розробки практичних занять, відео- та аудіо-матеріали для ілюстрації або супроводу поданого матеріалу, мультимедійні лекції, методичні рекомендації та матеріали для СРС [6, с. 148]. Наприклад, на сторінках вишів розміщені електронні ресурси кафедр, бази тестів, питання для підготовки до комп'ютерного контролю і модулів, медіа-презентації та текстові файли, відео до занять тощо.

Спираючись на аналіз фахової літератури та досвіду роботи медичних ЗВО, можемо стверджувати, що інформатизація освіти та застосування ІКТ відіграють провідну роль в організації освітнього процесу у медичних ЗВО України та сприяють ефективній підготовці фахівців медичної галузі.

#### Список використаних джерел

1. Банчук, М. В. (2008). Інформатизація як механізм впровадження політики якісної та прозорої вищої медичної освіти в Україні. *Медична інформатика та інженерія*, 4, 4–8.
2. Буковинський державний медичний університет. *Підготовка до ЄДКІ та ЛІІ «Крок»*. Режим доступу: <https://www.bsmu.edu.ua/studentu/pidgotovka-do-lii-krok/>
3. Дрогомерецька, О. І., Курилів, Г. М., Гриджук, Т. І., Сандурська, Я. В. (2016). Самостійна робота студентів у світлі інноваційних технологій. *Вісник проблем біології і медицини*, 2 (4), 140–142.
4. Запорізький державний медичний університет. *Он-лайн курси на платформі edX*. Режим доступу: [http://lib.zsmu.edu.ua/p\\_on\\_line\\_kursy\\_edx.html](http://lib.zsmu.edu.ua/p_on_line_kursy_edx.html)
5. Логущ, Л. Г. (2016). *Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу* (дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04). Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ.
6. Манюк, Л. В. (2017). *Підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США* (дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04). Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Львів.

7. Мінцер, О. П., Рижов, О. А., Марценюк В. П. (2013). Концептуальні узагальнення щодо структурної організації комп'ютерних мереж вищих медичних навчальних закладів. *Медична інформатика та інженерія*, 4, 7–15.

8. Стучинська, Н. В., Ткаченко, Ю. П., Лобач, Н. В., Тронь, Н. В. (2012). Основні тенденції розвитку методики навчання медичних дисциплін в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 108(1), 121–126.

**УДК 159.96**

**СИДОРЕНКО Ю.В.** старший викладач кафедри права та соціально-поведінкових наук

*Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», м. Біла Церква, Україна*

## **ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА САМООЦІНКУ ОСОБИСТОСТІ**

Аналізуються особливості впливу дистанційного навчання на психоемоційний стан особистості, серед яких визначено особливості самооцінки. Одним з важливим чинником налагодження навчальної діяльності є самооцінка, яка визначає уявлення про власні здібності та успіхи у навчанні та поєднана з ставленням до себе, адекватною оцінкою власних сил та можливостей.

**Ключові слова:** дистанційне навчання; психоемоційний стан; освітній процес; самооцінка, адекватна та неадекватна самооцінка.

Перехід на дистанційне навчання в період пандемії привернув пильну увагу суспільства, науковці, педагогів та психологів зокрема. Зниження рухової активності, «живого» спілкування, порушення режиму дня, харчування, сну та відпочинку спричинили погіршення фізичного та психологічного здоров'я особистості. Проблема емоцій, психічного та фізичного здоров'я людини, емоційної безпеки освітнього середовища в даний час стає все більш актуальною [2; 3]. Саме тому, психоемоційні стани – це особлива форма психічних станів людини з переважанням емоційного реагування людини на якусь дію, ситуацію або реакцію людини. В той час, як дистанційне навчання – це спосіб навчання на відстані, при якому викладач та учні фізично знаходяться в різних місцях. Ключова відмінність дистанційної освіти від традиційного полягає в тому, що в ньому використовуються інноваційні комп'ютерні технології, які, у свою чергу, не можуть не впливати на психоемоційний стан учасників навчального процесу [7]. Проблеми формування термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти досліджували зарубіжні науковці, а саме: Деллінг Р., РамблеГ., Кіган М.,

Мур М., Кларк А., Томпсон М. та інші. Увагу цьому питанню приділяють і вітчизняні науковці: Биков В. Ю., Богачков Ю. М., Кухаренко В. М., Манако А. Ф., Овчарук О. В., Шукевич Б. І., Андрєєв О., Козлакова Г., Козубовська І., Олійник В. [1].

Для дистанційного навчання необхідною умовою є розвиток жорсткої самодисципліни, що безпосередньо залежить від самостійності, самоконтролю, самооцінки і свідомості особистості. Це відповідно вимагає від учасників навчального процесу значного самоконтролю, у тому числі й уміння контролювати свій емоційний стан [6]. В літературі існують дані, що вказують на позитивні сторони дистанційного навчання, серед яких: навчання в індивідуальному темпі, свобода та гнучкість управління часом, доступність для всіх, соціальна рівноправність, низька емоційна напруга тощо [8].

Важливим чинником регуляції навчальної діяльності є самооцінка, яка визначає уявлення про свої здібності та успіхи у навчанні та поєднана з певним ставленням до себе. Саме тому, важливим аспектом вивчення в процесі дистанційного навчання є самооцінка, як компонент самосвідомості, що включає в себе знання людини про саму себе, оцінку своїх здібностей і можливостей, свого місця та ролі в цьому житті. Самооцінка пов'язана з однією із центральних потреб людини – потребою у самоствердженні, із прагненням знайти своє місце в житті та суспільстві. У психологічних дослідженнях проблема самооцінки досліджується досить широко, теоретичні аспекти відображені в працях як вітчизняних, так і зарубіжних психологів (Ананьєв Б. Г., Виготський Л. С., Корнєєва Л. Н., Кон І. З., Лісіна М. І., Липкіна А., Овсяннікова В. В., Роджерс К. та інші), а також в дисертаційних дослідженнях останніх років (Д. Василенко, А. Захарова, Е. Федотова та інші).

Щодо класифікації самооцінки, то в більшості джерел ми аналізуємо адекватну та неадекватну. Але якщо заглибитись, то можемо спостерігати, що самооцінка буває: висока неадекватна (завищена), висока адекватна, середня адекватна, низька адекватна, низька неадекватна (занижена). Адекватна самооцінка дозволяє людині ставитися до себе критично, правильно співвідносити себе і завдання, приймати адекватні рішення. Неадекватна самооцінка свідчить про необ'єктивну оцінку людиною себе, розв'язуваних завдань та реакцій оточуючих.

Всі учасники навчального процесу (учні, студенти, педагоги, батьки) потребують допомоги та підтримки, тому важливо організовувати дослідження, які орієнтовані на визначення рівня самооцінки та психологічних проблем, з якими зіштовхуються в період адаптації до нових соціальних умов (у нашому випадку до дистанційної освіти). В процесі навчання та власних спостережень за студентами 1-го та 4-го курсів, можливо стверджувати, що на 1-му курсі кількість студентів із завищеною самооцінкою була більшою, ніж на 4-му курсі. Така ситуація може



свідчити, що багато студентів після першого року навчання починають оцінювати свої здібності та труднощі навчання більш адекватно. Саме тому, можливо, на 4-му курсі кількість студентів з адекватною самооцінкою стає значно вищою, ніж на 1-му курсі. Отже, люди з адекватною самооцінкою більше впевнені в собі й у тім, що без особливих зусиль займуть сприятливу нішу в системі взаємин з однолітками та досягнуть бажаних результатів у навчанні. При надмірно завищеній або заниженій самооцінці люди менш контактні. Якщо студент має самооцінку більшу або рівну реалістичній, то величина його контактної активності співвідноситься із самооцінкою. Імовірно, вплив самооцінки на навчальні досягнення опосередковується гіршою успішністю з низькою самооцінкою до ситуацій оцінювання знань.

Самооцінка власних навчальних досягнень – це суб'єктивне утворення в психіці, але воно є відображенням норм і оцінок, які вже існують в навчальному процесі. Самооцінка характеризується рівнем намагань, вимогливістю до себе, цілями, які ми ставимо перед собою, відношенням до успіхів і невдач. Відповідно, що самооцінка впливає на ефективність навчальної діяльності і розвиток особистості. Також важливо зазначити, що саме адекватна самооцінка визначає правильне співвідношення свої сили із завданнями різної складності і з вимогами тих, хто навчає, в той час, як неадекватна самооцінка буває двох видів – завищена або занижена. При сильних відхиленнях від адекватної самооцінки особистість може відчувати психологічний дискомфорт і внутрішні конфлікти.

Також варто зазначити, що порівнюючи себе з ідеалами, людина знецінює власні досягнення, ставить перед собою нові вимоги, що ускладнює образ Я-ідеального, відповідно зростає розрив між Я-реальним та Я-ідеальним особистості, ідеальний образ здається недосяжним, що знижує самооцінку та збільшує самокритику. Досвід роботи зі студентами показує, що при недостатніх навичках володіння сучасним технологічним забезпеченням дистанційного навчання ці студенти не завжди готові до навчання, також причинами неготовності студента до дистанційного навчання є невміння організувати свою самостійну роботу, оптимізувати навантаженість по всіх видах діяльності, навчатися без зовнішнього систематичного контролю та стимуляції, нерозуміння важливості вивчення певних дисциплін, які створюють студентам дуже багато проблем тощо. Це може стати фактором зниження особистої продуктивності, освітніх та трудових результатів та джерелом негативних переживань, що призводить до бездіяльності людини у сфері досягнення цілей.

Отже, що під час планування дистанційного навчання особливої уваги потребує не тільки зміст навчального процесу, а й ретельне дотримання рекомендацій щодо чергування процесів праці і відпочинку, оцінка

психоемоційного стану учасників навчального процесу, робота з корекції самооцінки та розроблення програм ефективної психолого-педагогічної допомоги.

#### Список використаних джерел

1. Андрусенко Н. В. Дистанційне навчання в Україні. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. *Матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.)* Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с. URL: [http://www.vtei.com.ua/images/VN/31\\_03.pdf](http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf)
2. Березина Т. Н. Об эмоциональной безопасности образовательной среды. *Психология и психотехника*. 2013. № 9. с. 897–902. DOI: 10.7256/2454-0722.2013.9.93752
3. Березина Т. Н. Формирование эмоциональной безопасности образовательной среды (психолого-педагогические аспекты). *Современное образование*. 2015. №1. с. 53–68. DOI: 10.7256/2409-8736.2015.1.13912
4. Воротникова І. П., Чайковська Н. В. Дистанційне навчання : виклики, результати та перспективи. *Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб.* Київ : Київ. ун-тім. Б. Грінченка, 2020. 456 с
5. Гавлитюк З. Б., Андрійцьо-Рузаєва А. Ю. Особливості дистанційного навчання під час карантину студентів українських ЗВО. *Збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті»*. 18 травня 2020 р., м. Київ. Київ, 2020. с.12-14
6. Находкин В. В., Кривошапкина Ю. Г. Исследование уровня школьной тревожности и способы ее коррекции. *Азимут научных исследований: педагогика и психология*. 2020. № 9 (3(32)). с. 350–352. DOI: 10.26140/anip-2020-0903-0082
7. Пахалкова А. Н. Эмоциональное благополучие как компонент безопасной образовательной среды. *Психолог*. 2015. № 1. с. 44–65. DOI: 10.7256/2409-8701.2015.1.13783
8. Соколов Г. А. Особенности психоэмоциональных состояний студента при дистанционной форме обучения. *Современное образование*. 2014. №1. с. 1–13. DOI: 10.7256/2306-4188.2014.1.10921

**УДК 378.016:619:63**

**AGNÈS LEBLOND**

*EPIA, UMR 0346, Epidemiologie des maladies animales et zoonotiques, INRAE, VetAgro Sup, Université de Lyon, 1 avenue Bourgelat, F-69280 Marcy l'Etoile, France; [agnes.leblond@vetagro-sup.fr](mailto:agnes.leblond@vetagro-sup.fr)*

**HAYETTE ADEL, JEAN-CLAUDE GRACIA**

*ENSFEA, Ecole Nationale Supérieure de Formation de l'Enseignement Agricole, 2 Rte de Narbonne, F-31320 Castanet-Tolosan, France; [hayette.adel@ensfea.fr](mailto:hayette.adel@ensfea.fr) ; [jean-claude.gracia@ensfea.fr](mailto:jean-claude.gracia@ensfea.fr) ;*

**TARAS TSARENKO**

*Bila Tserkva National Agrarian University, Department of Epizootiology and Infectious Diseases of Faculty of Veterinary Medicine, 09100 Kyiv reg., Bila Tserkva, Ukraine; [taras.m.tsarenko@gmail.com](mailto:taras.m.tsarenko@gmail.com)*

**VETERINARY AND AGRONOMIC INTERNATIONAL TRAINING FOR  
AN INNOVATIVE PEDAGOGY (VAIP)  
FORMATION-ACTION POUR LES ENSEIGNANTS DES CURSUS  
VÉTÉRINAIRES ET AGRONOMIQUES:  
«ROADMAP TO A SUCCESSFUL PEDAGOGIC RESOURCE»**

Ця робота представляє дизайн та апробацію міжнародного курсу активного навчання для викладачів у галузі ветеринарної медицини та агрономії. Ця програма спрямована на сприяння педагогічному реінжиніринг на основі підходу, що базується на досягнення компетенцій та використанні цифрових інструментів, симуляцій та ігор у викладанні. Учні були занурені у міжнародний контекст, щоб покращити їх міжкультурні навички, заохочувати встановлення міжнародних стандартів для навчальних програм та стимулювати рефлексивне ставлення до адаптації напрацьованих ресурсів до місцевих умов.

**Ключові слова** : активне навчання; компетентнісний підхід; цифровізація; інтернаціоналізація; агро-ветеринарна галузь; співпраця під час навчання.

**FR :** Ce travail présente la conception et le test en situation d'une formation-action internationale pour les enseignants vétérinaires et agronomes. Ce dispositif vise à favoriser la réingénierie pédagogique par la mise en œuvre de l'approche par compétence et l'utilisation des outils numériques, de la simulation et du jeu dans l'enseignement. Les apprenants sont placés dans un contexte international pour améliorer leurs compétences interculturelles, favoriser la mise aux standards internationaux des curriculum et inciter à une attitude réflexive pour l'adaptation des ressources produites au contexte local.

**Mots-clés** : formation-action; approche par compétences; numérique; international; agro-vétérinaire; collaboration;

**EN :** This work presents the design and field-testing of an international action-learning course for veterinary and agronomy teachers. This program aims to promote pedagogical reengineering through the implementation of the competency-based approach and the use of digital tools, simulation and games in teaching. The learners are placed in an international context to improve their intercultural skills, to encourage the setting of international standards for curricula and to encourage a reflective attitude for the adaptation of the resources produced to the local context.

**Keywords :** action learning; competency-based approach; digital; international; agro-veterinary; collaboration;

**Remerciements :**

Le projet VAIP a été financé et accompagné par le Ministère de l'Agriculture et de l'Alimentation (MAA) avec la Direction Générale de l'Enseignement et la Recherche (DGER) et le Bureau des relations européennes et des coopérations internationales (BRECI) ; le Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères (MEAE) avec l'ambassade de France en Angola ; la région Auvergne-Rhône-Alpes ; l'Ecole Nationale des Services Vétérinaires - France Vétérinaire International (ENSV-FVI).

L'évolution des méthodes pédagogiques et des outils de communication, nous incite à proposer une réingénierie des enseignements dans les cursus vétérinaires et agronomiques. La plupart sont encore construits sur des formats traditionnels de transmission de connaissances *via* des cours présentiels. Les contenus sont fortement marqués par le contexte national et les méthodes pédagogiques utilisées permettent encore trop rarement la mise en situation de l'étudiant dans d'autres contextes, adaptés à une vision globale. L'approche par compétences, l'intégration des outils numériques dans l'apprentissage doivent permettre la diversification des modalités pédagogiques (jeux de rôles, études de cas, etc.). La crise sanitaire a permis d'initier cette transition. Il est maintenant important de partager l'expérience acquise.

La mise aux standards européens et internationaux de l'enseignement vétérinaire et agronomique (EAEVE et OIE) est un enjeu majeur pour garantir les compétences de professionnels formés. Pour l'OIE, ces standards garantissent la sécurité sanitaire et la bonne performance des services vétérinaires d'un pays. Les jeunes diplômés doivent être armés des compétences requises pour protéger le bien public dans les domaines du contrôle des maladies animales et zoonotiques et de la sécurité sanitaire des aliments. Du côté agronomique, cette mise aux standards internationaux permet aux futurs ingénieurs agronomes de développer une expertise dans les domaines du développement durable, de l'agroécologie, de la qualité des systèmes de production animale.

L'internationalisation des formations est un axe stratégique pour le développement durable. Dans de nombreux pays, la demande de formation vétérinaire et agronomique est de plus en plus pressante pour gérer un double défi : 1) disposer de moyens humains suffisants pour permettre aux services vétérinaires de s'adapter à la croissance de la

population et de ses besoins alimentaires ; 2) prendre en compte le droit à l'éducation et à la formation tout au long de la vie, que l'Agenda 2030 considère à la fois comme un objectif (objectif de développement durable [ODD] 4) et comme une stratégie pour en atteindre d'autres relatifs à la réduction de la pauvreté (ODD 1), à l'égalité entre les sexes (ODD 5), à l'emploi (ODD 8), à la réduction des inégalités (ODD 10) et à la lutte contre le changement climatique (ODD 13).

Notre projet propose une formation-action internationale (VAI<sup>2</sup>P: *Veterinary and Agronomic International Training for an Innovative Pedagogy*) pour les enseignants vétérinaires et agronomes. Les objectifs du projet sont :

- Pédagogique : mettre en œuvre l'approche par compétences ; co-construire des ressources pédagogiques innovantes incluant le jeu et la simulation, promouvoir l'interactivité des apprenants.

- Numérique : développer les compétences numériques des enseignants et des étudiants, entre autres par l'animation de la formation-action dans un dispositif hybride.

- Scientifique : accompagner les participants qui souhaitent analyser leur situation au regard des normes internationales et pédagogiques. Mettre à niveau les connaissances scientifiques.

- Stratégique : adapter les formations au contexte local, préparer les futurs professionnels aux défis pandémiques ou climatiques, développer des compétences interculturelles, internationaliser les curricula et les pratiques pédagogiques, constituer un réseau solide et durable de collaborations internationales entre institutions.

Le programme de formation-action a été conçu au printemps 2019 par l'ENSFEA et VetAgro Sup, puis proposé aux partenaires internationaux. Dans ce programme, décrit ci-après, l'ENSFEA apporte la compétence pédagogique et supervise les binômes disciplinaires d'enseignants, et les facultés vétérinaires ou agronomiques apportent leur compétence technique.

Une session pilote a démarré en octobre 2020 avec 9 équipes disciplinaires incluant une vingtaine d'enseignants des facultés vétérinaires et agronomiques de la BTNAU Bila Tserkva (Ukraine), l'IAV Rabat (Maroc), l'UJES de Huambo (Angola), l'EISMV Dakar (Sénégal), la faculté de médecine vétérinaire de Saint Hyacinthe (Québec) et les quatre Écoles Vétérinaires Françaises. Les disciplines et thèmes ciblés pour la construction des ressources pédagogiques ont été choisis en fonction des besoins exprimés par les partenaires et en accord avec les valeurs du programme VAI<sup>2</sup>P.

La crise sanitaire a conduit l'équipe pédagogique à prolonger la phase distancielle de la formation jusqu'en décembre 2021, date à laquelle un premier séminaire présentiel a pu se tenir en France avec les équipes ukrainienne, angolaise, québécoise et française.

- **VAI<sup>2</sup>P Pour qui ?** La formation est destinée à des enseignants des cursus vétérinaires ou agronomiques, en exercice, qui souhaitent faire évoluer leurs pratiques pédagogiques et favoriser l'apprentissage par le jeu et l'acquisition de compétences chez

leurs apprenants. La formation est également destinée aux enseignants qui souhaitent inclure dans leur enseignement des exemples de situations d'autres pays et consolider leur réseau de collaborations internationales.

• **VAIP C'est quoi ?** C'est un parcours de formation-action (Carré & al, 2017), avec différentes étapes, qui met en œuvre, dans un contexte international, des échanges, une collaboration, une mutualisation et une harmonisation des connaissances, une réflexivité, pour aboutir à une évolution des pratiques pédagogiques.

La formation prépare et donne les outils nécessaires aux enseignants, approche par compétence (Poumay & al, 2017) et pédagogie numérique (Charlier & al, 2006 et Favre & al, 2016), pour prendre en compte les besoins et aptitudes actualisés des étudiants (pédagogie active et usage du numérique (Lebrun, 2007), simulation et jeu au service des apprentissages).

La collaboration (Taddei, 2015), le partage d'expériences et de pratiques préparent à la mise en question et mise en situation dans les différents contextes internationaux.

L'apprentissage inclut une mise en œuvre par la simulation (Barnes et al, 2016) et le jeu (Audran, 2016) pour la formation des vétérinaires et agronomes, dans le respect du bien-être animal, avec pour objectif la mise en situation réelle, la communication transversale mais également verticale, dans des contextes différents de la salle de cours ou du terrain.

• **VAIP Quelles modalités ?** les enseignants apprenants, en binômes (local, national, européen ou international), construisent une séquence d'apprentissage (Biggs, 1996) à animer auprès des étudiants, en contexte local : expérimentation et production de modalités pédagogiques et de ressources, découverte de la simulation, etc... Des étapes structurent le processus de formation : définition du thème, des contenus, de l'évaluation certificative, de la progression pédagogique, de la conception détaillée d'une séance, réalisation en contexte .

Les modalités d'évaluation et de certification (Roulin & al 2017) (autoévaluation et évaluation par les pairs, certification par Open Badge de 9 compétences pédagogiques, numériques et transversales), la mutualisation, la dimension réflexive et itérative, le retour d'expérience collaboratif caractérisent l'approche VAIP.

• **VAIP Quelle organisation ?** La formation se déroule en hybride distanciel et présentiel, synchrone et asynchrone, pour favoriser l'inclusion et la soutenabilité, avec des classes virtuelles, utilisation d'une plateforme *Learning Management System* (Moodle), réalisation de séminaires distanciel et présentiels.

• **VAIP Quand et combien de temps?** Six semaines réparties sur une année universitaire, en situation de travail, moitié autonomie, moitié travail collaboratif (binômes, accompagnement, séminaires).

• **VAIP Quel accompagnement ?** Une équipe pédagogique et scientifique accompagne, en e-learning et en présentiel, la formation par la mise en oeuvre de



diverses modalités : des ressources pour apprendre; des consignes pour “faire faire” en binômes; des livrables à chaque étape et leur évaluation; une analyse réflexive et une mutualisation lors des séminaires distanciels ou présentiels avec les évaluations des présentations pour valoriser et valider, un suivi personnalisé, un tutorat par les enseignants ayant suivi le parcours.

Un accompagnement linguistique par des professionnels de l’interprétation et de la traduction est proposé.

Le projet a mobilisé neuf binômes internationaux, dont 7 ont maintenu leur participation tout au long du projet. Ils ont confronté et discuté leurs connaissances et leurs pratiques pour identifier les différences et découvrir des approches innovantes. Ils ont co-réalisé des productions pédao-techniques dans les disciplines agro-vétérinaire «*Anesthesiology Analgesia*», «*Antimicrobials in poultry* », «*Aquaculture* », «*Epidemiology* », «*Equine medicine* », «*Pathology Anatomy* », «*Plant biology and pathology* ».

Cette collaboration a permis de constituer un groupe international et d’identifier des pistes de travail futures.

Nous attendons du projet VAI2P des impacts mesurables par la montée en compétences des enseignants et de leurs institutions, l’évolution des pratiques sur le territoire, la structuration d’un réseau de collaborations internationales académiques et l’adaptation des formations avec une implication active des étudiants dans leur processus de formation. L’accompagnement du changement est adapté au contexte local et se fait en lien avec le monde professionnel (référentiels d’activités professionnelles).

#### Références:

1. Audran, J. (2016). Se former par la simulation, une pratique qui joue avec la réalité.. Recherche et formation, INRP, puis ENS éditions, 210.4000/rechercheformation.2650. hal-02904929
2. Barnes, S., Bukowski, A., Kerby, J., Llerena, L., Armstrong, J., Strayhorn, C. (2016). Live tissue versus simulation training for emergency procedures: Is simulation ready to replace live tissue? Surgery. Journal of Veterinary Medical education
3. Biggs, J. (1996). *Enhancing teaching through constructive alignment* (Higher Education). Canada: Kluwer Academic.
4. Carré, P., & Caspar, P. (2017). *Traité des sciences et des techniques de la formation* (4e édition). Malakoff (Hauts-de-Seine): Dunod.
5. Charlier, B., Deschryver, N. & Peraya, D. (2006). *Apprendre en présence et à distance: Une définition des dispositifs hybrides. Distances et savoirs.* <https://doi.org/>
6. Favre, N. & Arnould, R. (2016). *Clickers, flipped-classroom et méthodologie de recherche : quand la technologie accompagne la pédagogie..2.* <https://doi.org/10.3917/i2d.163.0007>
7. Lebrun, M. (2007). *Théories et méthodes pédagogiques pour enseigner et apprendre: Quelle place pour les TIC dans l’éducation ?*. Louvain-la-Neuve : De Boeck Supérieur.
8. Poncin, M. (2020). *Du présentiel au e-learning efficient: Comment développer une formation professionnelle à distance*. Paris : Dunod.

9. Poumay, M., Tardif, J. et Georges, F. (2017). *Organiser la formation à partir des compétences : un pari gagnant pour l'apprentissage dans le supérieur*. Louvain-la-Neuve, Belgique : De Boeck Supérieur.
10. Roulin, V., Allin-Pfister, A. & Berthiaume, D. (2017). *Comment évaluer les apprentissages dans l'enseignement supérieur professionnalisant : Regards d'enseignants*. Louvain-la-Neuve: De Boeck Supérieur.
11. Taddei, F. (2015). Les pratiques collaboratives dans l'éducation. Consulté 21 mars 2016, à l'adresse// <http://www.paristechreview.com/2015/03/12/education-collaborative/?media=print>

## **УДК 37.09**

**КЛОЧКО А.О.**, д-р псих. наук, доцент, професор кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м.Біла Церква, Україна*

### **ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Акцентовано увагу на підвищенні рівня інформаційної компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах впровадження технологій дистанційного навчання.

**Ключові слова:** заклад вищої освіти, дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, професійна діяльність.

В умовах соціального дистанціювання єдиною можливою формою освітньої діяльності стало дистанційне навчання. Необхідність продовження освітнього процесу в нових умовах актуалізувало питання швидкої інтеграції технологій дистанційного навчання до традиційних форм провадження освітньої діяльності.

Слід зазначити, що однією з основних перешкод на шляху ефективного впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес стала неготовність викладачів, їх недостатня інформаційна компетентність, відсутність необхідних навичок застосування комп'ютерних систем навчання [4]. Проблема широкого впровадження в практику освіти дистанційного навчання привела до необхідності підвищення відповідного рівня знань викладачів закладів освіти в галузі інформаційно-комунікаційних технологій та вміння застосовувати їх на практиці.

Спеціальна підготовка викладачів повинна бути спрямована на формування умінь проектувати і конструювати технології для підтримки процесу навчання в інформаційному освітньому середовищі, обґрунтовувати логіку організації педагогічної взаємодії зі студентами як на комунікативному рівні, так і на рівні



мережевої взаємодії, вибирати адекватні форми та методи управління пізнавальною діяльністю студентів.

Оволодіти даною технологією – це не просто вивчити теорію дистанційного навчання, вміти відрізнити його від інших видів і форм отримання знань, але і бути здатним до самостійного створення будь-яких за складністю дистанційних освітніх елементів, до здійснення різних професійних дій з їх застосуванням, дистанційно організувати консультативну, комунікативну і тьюторську підтримку, проектувати і оснащувати інформаційно-освітнє середовище.

Необхідність вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності сьогодні актуальна у всьому світі і відображена у ключових документах у галузі освіти. Документ «Europe 2020 Strategy» декларує численні можливості, що відкриваються в епоху цифрових технологій для створення нових освітніх стратегій. У щорічному звіті Horizon підкреслюється, що освіта потребує більшої адаптації до цифрових технологій. Дослідження підтверджують взаємозв'язок між рівнем інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів, інтенсивністю застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій і ефективністю їх професійної діяльності [2; 3].

Поява нових вимог до змісту професійної компетентності викладачів закладів освіти у розрізі володіння цифровими технологіями накладає певні вимоги щодо технологій, форм та методів їх підготовки до такої діяльності. Як зазначають дослідники [1], формування компетентності викладачів щодо володіння навичками використання інформаційно-комунікаційних технологій повинні здійснюватися з використанням саме таких технологій.

Програма підготовки викладачів закладів освіти повинна включати технологію формування компетентностей щодо використання дистанційного навчання і готовність до їх застосування.

Дистанційні технології навчання є не тільки засобом навчання, а й новим середовищем навчання. Унаслідок цього викладач повинен володіти технологіями дистанційного навчання, які змінюють систему освіти та надають можливість здійснювати концепцію освіти – освіта для всіх, освіта протягом життя.

#### **Список використаних джерел**

1. Barcelos G. T., Batista S. C. F. Use of Social Networks in teacher training programs: A case study. *International Journal on New Trends in Education & their Implications (IJONTE)*, 1. 2013. 8–21.
2. *Europe 2020 Strategy*. URL://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy
3. *Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation*. URL://ec.europa.eu/programmes/horizon2020
4. Krasnova L.A. Development of teachers' information competency in higher education institution. *Astra Salvensis*, V.5. 2017. 307–314.

**УДК 378.147:004**

**КОЛІСНИК М. Ю.**, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

## **INTERNATIONAL VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT IN UKRAINE**

Розглянуто особливості міжнародного віртуального навчального середовища (англ. VLE), зокрема у вищих навчальних закладах України. Виділені переваги та недоліки цифрової освіти.

**Keywords:** digital education, internationalization, virtual learning, international students, electronic materials.

Universities all over the world have always had international dimensions in teaching and learning. Today, the mobility of students and scholars is the main manifestation of the agenda of internationalization in higher education. Quantitative data about the number of international degree-seeking scholars, of students going for credits abroad, as well as of co-authored international publications in high impact academic journals, have been the greatest examples of internationalization.

The process of globalization has resulted in an increasing dominance of English in research but also teaching. The increasing attention is paid to internationalization of the curriculum at home. That is why a great number of non-linguistic disciplines in Ukrainian universities are taught in English to be accessible for non-native students.

Except for using international language, we can supply our lessons with various digital learning tools. Digital learning means „learning facilitated by technology that gives students some element of control over time, place, path and/or pace”.

Modern universities create a digital learning environment to support studying activities. Students now routinely use customised 'virtual learning environment' (VLE) platforms for receiving course materials, viewing lecture podcasts, submitting assignments, and communicating with staff and other students: 1) **web and mobile applications** that allow learners to access their Moodle courses from anywhere and at any time; 2) **collaborative** virtual classrooms, email applications, chat forums, wikis, blogs and leaderboards; 3) resource sharing (course content is designed to be accessed from anywhere and shared among users), etc.

Typical features of a Virtual Learning Environment (VLE) include: 1) the use of **synchronous and asynchronous learning** in classes. For example, a teacher meets students in the first 15 minutes of the class to discuss concepts, then leaves the students to complete the work when they can;

• **an extensive array of course resources and tools:** educators can create content like lesson plans, and students can perform and submit assigned tasks using various

options. Class interaction is done via classrooms and forums. Tools such as mailboxes for communication, and office and multimedia suites for creating coursework are at the disposal of users;

- **extensive data tracking:** the ability to keep track of learner data allows educators to assess the effectiveness of their courses and the learning ability of their students. Learners can track their grades and take proactive measures if their performance is below par.

4) **off-line learning capabilities:** if online learning is not possible, e.g., poor internet connection, educators can use a module that allows offline creation of electronic records that can be synchronized back into the VLE once an internet connection becomes available;

5) **central storage of learning materials** helps users stay organized through an easily accessible location for all class materials;

6) **flexible scheduling and testing:** teachers can create tests of all kinds and allow students to select their own schedules. Learners can opt to take tests once they're ready.

The advantages of using VLE are the following:

- electronic records allow easy tracking of students who have submitted their course materials on schedule or ahead of time;

- the same material is accessible to all learners. Course content can be updated easily when required;

- course content can be created once, then disseminated to the intended audience, without the need to print;

- teachers and learners can use any of the available communication tools, including forums and message boards, to foster collaboration and a sense of community among users;

- with course content accessible from anywhere, learners can complete courses on their own time. They can also revisit and review unclear topics or retake entire courses if they wish;

- **it's a great way to explore and experiment, since** educators are left to innovate on how to better deliver their content to students. In turn, learners can work with the content in new ways.

With all the positive moments listed above, there are some disadvantages of using VLE. First of all, there are limits to what one can learn virtually. For example, medical students need to be trained in a practical way, not in classrooms alone. This is the reason why VLE cannot be fully applied to the whole range of specialties, but only partially.

#### Список використаних джерел:

1. de Wit H. Internationalization in Higher Education, a Critical Review [Електронний ресурс] / Hans de Wit // Boston College, Center for International Higher Education. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.lib.sfu.ca/index.php/sfuer/article/view/1036>.

2. de Wit, H., Hunter, F., Egron-Polak, E., & Howard, L. Internationalisation of higher education: A study for the European parliament [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL\\_STU\(2015\)540370\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf).

**UDC 37.018.43:004.383.4:81'243**

**ТАРАСІЮК А.М.**, старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

**БАКАЛЮК Н. І.**, асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, Україна*

### **MODELING TECHNOLOGY STAGES OF EDUCATIONAL COMPUTER TASK IN THE PROCESS OF DISTANCE LEARNING OF A FOREIGN LANGUAGE**

The article is devoted to the study of psychological and pedagogical features of a foreign language distance learning in higher education institutions.

**Keywords:** psychological and pedagogical aspects, distance learning technologies, foreign language teaching, interactive interaction, pedagogical support.

In the process of preparation and modeling of educational computer tasks it is advisable to use the following technology: definition of a specific thematic section; structuring of foreign language study material, modeling of the structural and logical scheme of the section under study; selection of the most important educational components of the research topic.

Modeling technology stages of educational computer task in the process of distance learning of a foreign language:

- Define the purpose of the task, which indicates which educational element is to be studied; to establish the required amount of knowledge about the learning elements and the list of knowledge components about the specified learning element.

- Qualify the basic knowledge necessary to use them as a basis in the process of learning new learning material.

- Based on basic knowledge to create a learning component of educational computer tasks; which has a specific character (performance of tests, exercises, sentence analysis, drawing up a translation plan, etc.).

- Plan possible actions of students to implement cognitive components.
- Select the intended ways to achieve the goal (modeling, simulation, demonstration, video, audio, circuit).
- Create a cognitive component of the educational computer task; the concept of structuring; build a model; simulate the algorithm of actions.
- Plan the organization of feedback - checking, analyzing the results of the cognitive component of the task.
- Develop systems of intermediate and final control of knowledge and means of activity in the form of tests, exercises, etc.
- Prepare a set of information support and assistance (reference and special information on the implementation of educational computer tasks), which will include brief information on a foreign language course taught remotely (eg grammar material, stable speech clichés), examples of educational computer tasks (application of model knowledge), brief instructions on how to perform the task (hints).

The distance learning program in a foreign language is modular in nature; the set of modules may differ in the direction of training and / or the level of initial knowledge or from the desired level of “immersion” in the subject. The degree of “immersion” will depend not only on the program's expected learning outcomes, but also on the goals set by the student. Multilevel training within the declared modules becomes possible. Note that in this case the module will be a complete element of the learning process (from the introductory lesson to the final control of learning), the module should consolidate and increase the level of training in accordance with the planned results. The duration of the modules may vary depending on the topic or block of topics they cover. The modular approach to the construction of the course can have general modules for different areas of training (eg, initial grammar topics), as well as highly specialized, in-depth. In this case, in-depth study of the subject is possible by increasing the hours of independent work of the student and maintaining or slightly increasing the hours of contact with the teacher. Such management of their ultimate goals in the study of the discipline “Foreign Language” (within the minimum set by the educational standard) allows the student to build an individual educational trajectory with its further development into a professional trajectory [1].

Distance learning is seen primarily as a willingness and motivation of students to work independently. The student, receiving from the teacher the necessary amount of educational materials, forms the ability to self-organization and self-control. The use of unified educational blocks allows to ensure full interaction between teacher and student. For the student, the modular presentation of the material allows to more effectively obtain the necessary amount of knowledge, skills and abilities, and for the teacher creates an opportunity to ensure full control over the quality and quantity of learned educational information. In addition, independent blocks of educational information contribute to the

activation of mental activity, because in order to answer the teacher's questions, the student must not only read the proposed educational material and translate it, but also answer the teacher's questions in detail. At this stage, the teacher can fully assess the level of mastered material and determine the quality of independent student work [3, С.184-190].

#### **References:**

1. Boronenko T. A., Kaysina A. V., Fedotova V. S. (2017). Dialog v distantsionnom obuchenii, Vyisshie obrazovanie v Rossii, 8-9, 131-134 [in Russian].
2. Ivachev, P.V. (2011) Modulnaya organizatsiya obucheniya v formate informatsionnogo vzaimodeystviya. Spetsialnoe obrazovanie, 3, 105–110 [in Russian].
3. Kravchenko O. V.(2004). Vnedrenie komp'yuternykh tehnologij v izuchenie inostrannykh jazykov. Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity : zb. nauk. pr.Ukr. inzh.-ped. akad., 6, 184–190 [in Russian].

**УДК 378.147**

**ХОМЧУК О. П.**, к. психол. н., старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Розглянуто переваги та недоліки дистанційного навчання, вплив мотивації здобувачів освіти на його ефективність. Визначено особливості та умови підсилення мотивації досягнення студентів під час дистанційного навчання.

**Ключові слова:** мотивація досягнення, юнацький вік, дистанційне навчання, навчальна діяльність, професійний розвиток.

В умовах модернізації освіти виникла необхідність у використанні інтернет-технологій, сучасних засобів і форм отримання знань. Дистанційне навчання має ряд переваг: доступність для маломобільних осіб, економічність, можливість індивідуального темпу засвоєння матеріалу, знімаються просторові обмеження в організації навчального процесу. Разом з тим, послаблення взаємодії в колективі, зниження соціальної активності, специфіка віртуального інформаційно-освітнього середовища потребують певної адаптації, посилення мотивації та самостійності в організації часу, інтенсивності навчальної діяльності [1].

Прагнення оволодіти професійними знаннями в умовах дистанційного навчання відіграє ключову роль в ефективності навчання, оскільки мотивація досягнення активує пізнавальну діяльність, організованість та відповідальність студентів. Причому період студентства припадає на старший юнацький вік та

перехід до ранньої зрілості, коли відбувається зміна ієрархії мотивів, стабілізується ціннісна сфера, актуалізується спрямованість на самореалізацію. Мотиваційна сфера студентів у період кризи юнацького віку зазнає значних змін: часом зникає бажання вчитися, підсилюється відчуття безрезультативності навчання. На емоційному рівні це явище характеризується переживанням стану загальної невизначеності, тривожності, невпевненості. Студент, оцінюючи свої реальні професійні напрацювання, залишається швидше незадоволеним, що зумовлює невпевненість в успішному майбутньому [4]. Отже, збереження та систематичне підсилення мотивації досягнення студентів є важливою умовою ефективності дистанційного навчання.

Згідно з поглядів Б. Вайнера, підвищити мотивацію досягнення успіху можливо через навчання новим атрибутивним стратегіям. Зміна атрибутів впливає на підвищення рівня очікування успіху, сприйняття власної ефективності та успішності. К. Мюллер і К. Двек стверджують, що учні, яких хвалять за інтелект, як правило, прагнуть продемонструвати свою компетентність та уникнути негативних оцінок. Учні ж, яких хвалять за старання, прагнуть до розвитку своїх здібностей [2].

На думку М. Селігмана, довготривалий досвід невдач стає причиною зниження очікування успіху людиною. Разом з тим, зміна ірраціональних переконань, підвищення оптимізму, допомагають подолати безпорадність і відновити почуття контролю над своїм життям [3]. Люди, які вважають свої здібності змінними, такими, що піддаються розвитку, вдосконаленню, схильні обирати учбові і пізнавальні цілі, прагнуть підвищити свою компетентність і майстерність. Вони надають перевагу складним і різноманітним задачам, які дадуть їм змогу чомусь навчитись, отримати цінний досвід [2].

Отже, для підсилення мотивації студентів під час дистанційного навчання, важливо дотримуватись таких рекомендацій:

1. Використовувати під час навчання також завдання, які передбачають постановку цілей та досягнення їх.
2. Ставити перед студентами навчальні задачі, адекватні реальним можливостям їх виконання, що дасть змогу пережити успіх у ситуації досягнення.
3. Використовувати індивідуальні, максимально розгорнуті критерії педагогічної оцінки з роз'ясненням успішних і невдалих дій.
4. Створювати ситуації вибору, необхідності приймати рішення, самостійно вирішувати проблему, обирати завдання, брати на себе ініціативу, відповідальність.
6. Сприяти усвідомленню студентами власної відповідальності за результати своєї діяльності, наголошувати на ролі прикладених зусиль в досягненні успіхів, необхідності розвивати свої здібності, набувати нових знань, умінь.

#### Список використаних джерел:

1. Волошенко М. А. Психологические аспекты личности при использовании дистанционного обучения. Теорія і практика сучасної психології. 2019. №2. Т2. С.38-42. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/9156/1/10.pdf> (дата звернення: 07.04.2022).
2. Гордеева Т. О. Психология мотивации достижения. Москва, Смысл, Издательский центр «Академия», 2006. 336 с.
3. Селигман М. Как научиться оптимизму Москва : Персей, 1997. 432 с.
4. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с.



## Секція 6.

### Актуальні питання протидії окупації України в умовах війни із російським агресором

**УДК 341.322.5**

**СОКИРИНСЬКА О.А.**, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри публічно-правових дисциплін

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

#### **АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗА НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА**

Акцентовано увагу на аналізі особливостей правового статусу окупованих територій під час збройного конфлікту, що видається досить актуальним у сучасній ситуації ведення війни на Україні.

**Ключові слова:** збройний конфлікт, особи що потребують заступництва, держава-окупант, міжнародне гуманітарне право.

Правила, що діють по відношенню до окупованих територій, містяться, окрім частини III розділу III Конвенції IV, також у Гаазькому положенні про закони і звичаї сухопутної війни. Стаття 42 Положення встановлює принцип, відповідно до якого для того щоб територія вважалася в юридичному розумінні «окупованою», вона повинна «дійсно знаходитись під владою недружньої армії» [1]. З метою ще більш докладного пояснення цього питання, в частині 2 додано, що «вплив розповсюджується лише на ті області де ця влада встановлена та здатна проявляти свою діяльність» [2]. Стаття 43 робить з цього два висновки: з одного боку, ворог, що зайняв територію зобов'язаний «застосувати усі від нього можливі заходи для того, щоб наскільки це можливо, встановити та забезпечити громадський порядок та громадське життя», з іншого боку, при цьому він повинен ставитись з повагою до «існуючих в країні законів, якщо цьому не завадить непереборна сила».

Окрім цього Положення містить правила, що регулюють такі різноманітні питання, як збір податків, реквізиція майна, повинності, розпорядження рухомим та нерухомим майном, що належало державі. Ці особливі правила можна залишити без коментарів, оскільки вони встановлюються в кожному окремому випадку на розсуд окупаційної влади. Загальне зауваження полягає в наступному: в сучасному суспільстві рівень впливу держави та безпосередньої участі її органів у справах економіки й суспільного життя непомірно вище, ніж це було до того часу, коли

текст цього Положення формувався. Держава-окупант не може не стикатися як з наслідками глибоких змін в житті суспільства, так й підвищенням ролі держави. Частина III розділу III Конвенції IV, що була написана в той час, коли ці зміни вже відбулися, але були далекі до завершення та відображали цю нову тенденцію. Частина III розділу III Конвенції IV починається з твердження важливого принципу: головуючі особи, що знаходяться на окупованій території, не можуть бути «ні в якому разі та ніяким чином» позбавлені преференцій, що надає Конвенція, ані в силу змін у встановлених правилах, що діють на даній території, ані в силу угоди укладеної між органами місцевих влад та державою-окупантом, ані в силу анексії всієї або частини окупованої території (стаття 47).

До заходів, які заборонені особливо, відносяться насильницьке переміщення як окремих осіб, що потребують заступництва, так й груп населення, а також депортація населення з окупованих територій в будь яку іншу країну. В той же час дозволена евакуація даного окупаційного району, «якщо цього вимагає забезпечення безпеки населення або є особливо вагомим міркування військового характеру» (стаття 49).

Стаття 51 передбачає, що особи які потребують заступництва, досягли 18 років, можуть бути направлені на примусову роботу, але тільки в межах окупованих територій на якій вони знаходяться, й «тільки на роботу, що необхідна або для потреб окупаційної армії, або на роботу, що пов'язана з комунальними підприємствами, харчуванням, житлом, одежею, транспортом і здоров'ям населення захопленої місцевості». Будівництво оборонних споруд, артилерійських позицій і таке інше не входить в перелік дозволених видів робіт, оскільки це не є тим різновидом робіт, що «необхідні для потреб окупаційної армії», але слугує для (подальших) військових операцій держави окупанта.

На разі, організації та посадові особи на окупованій території продовжують свою роботу як і раніше. Оскільки вони не мають зобов'язання щодо дотримання вірності державі окупанту, кожна інструкція або розпорядження, що виходять від окупаційної влади, можуть раз по зраз ставити перед посадовими особами складне питання: чи повинні вони продовжувати співробітництво з владою щодо виконання цих розпоряджень, - питання, відповісти на яке може бути досить складно, наприклад для сил поліції. Саме тому стаття 54 Конвенції визнає право посадових осіб та суддів утримуватись «від виконання своїх зобов'язань з міркувань моралі». У такому випадку державі окупанту забороняється змінювати їх статус або застосовувати до них санкції, або будь які заходи примусу чи дискримінувати їх, - вона має право звільнити їх із займаних посад. Держава-окупант повинна проявляти особливу турботу про дітей (стаття 50). Вона повинна «за допомогою усіх засобів» забезпечити населення продуктами харчування та санітарними

матеріалами (стаття 55), а також підтримувати охорону здоров'я та загальну гігієну на окупованій території (стаття 56).

У статті 57 обмежується реквізиція цивільних лікарень окупаційною владою випадками «крайньої необхідності нагляду за пораненими і хворими військовими», лише тимчасово «за мови, що будуть своєчасно прийняті заходи для забезпечення лікування хворих, що перебувають в цих лікарнях, для забезпечення потреб цивільного населення в лікуванні». До того ж держава окупант «дозволить служителям культу надавати духовну допомогу своїм одновірцям» (стаття 58).

Статті 59-61 розглядають діяльність з надання допомоги, що здійснюють інші держави або «незалежні гуманітарні організації, такі як Міжнародний Комітет Червоного Хреста», в інтересах населення окупованих територій, якщо його забезпечення недостатнє. Держава-окупант зобов'язана погодитись на здійснення цих заходів та сприяти їм на умовах, що передбачені у нормативних актах. Окрім колективної допомоги особи, що потребують заступництва на окупованих територіях також мають право на отримання індивідуальних відправлень з гуманітарною допомогою – стаття 62 допускає обмеження цього права лише у випадку протиріччя інтересам безпеки. Важливим є те, що Конвенція зобов'язує державу-окупанта дозволяти (за умов дотримання лише тимчасових заходів, що як виключення можуть вводитися за умов забезпечення безпеки надзвичайного характеру) національним органам Червоного Хреста та Червоного Півмісяця здійснювати діяльність, що відповідає принципам Червоного Хреста, що були закріплені Міжнародними конференціями Червоного Хреста. Іншим спільнотам, що займаються наданням допомоги, а також існуючим організаціям цивільної оборони буде дозволено продовжувати свою роботу на тих самих умовах (стаття 63).

Важливий аспект держави-окупанта «за допомогою усіх засобів, що вона має відновити та забезпечити наскільки це можливо громадянський порядок та безпеку» полягає у взаємозв'язку такого обов'язку з кримінальним законодавством, що діяло на цій території до окупації. Стаття 64 встановлює принцип, відповідно до якого це законодавство «діє, за виключенням випадків, коли воно може бути відмінено або призупинено державою-окупантом, якщо це законодавство являє собою загрозу безпеці держави-окупанта або перешкоджає застосуванню цієї Конвенції» (наприклад, коли закон проголошує будь яку форму роботи на злочини держави-окупанта). Аналогічним чином існуючі судові органи виконують свої функції під час всіх правопорушень, що передбачені цим законодавством. З іншого боку, ця норма визнає за державою-окупантом право розповсюджувати на цю територію дії власних законодавчих актів, що вкрай необхідні для виконання її зобов'язань відповідно до дії Конвенції IV, підтримка нормального управління територіями та забезпечення безпеки держави-окупанта, особового складу та майна

окупаційних військ або адміністрацій, а також використовуваних нею об'єктів та комунікаційних ліній. Будь які законодавчі акти, що вводяться в дію таким чином, а також ті, за які передбачена кримінальна відповідальність повинні бути опубліковані й доведені до відома населення на їх мові і не мають зворотної сили. Вочевидь, випадки порушень законодавчих актів, що запроваджуються окупаційною владою, повинні розглядатися в судах окупаційної держави. Стаття 66 передбачає, що особи, які в цьому звинувачуються, повинні бути передані аполітичним військовим судам створеним належним чином. Суди першої інстанції повинні бути розташовані на окупованій території, а суди другої інстанції будуть здійснювати судочинство переважно на цій самій території.

Починаючи з 67 статті, норми Конвенції встановлюють правила, якими суди держави-окупанта повинні керуватись під час здійснення кримінального судочинства. Окрім правил процедури, особлива увага приділяється правилам, що стосуються дозволених засобів кримінального покарання. Стаття 68 передбачає, що самим строгим засобом покарання є інтернування або просте тюремне ув'язнення, причому по відношенню до осіб, що потребують заступництва таке буде єдиним заходом позбавлення свободи за таке правопорушення, що, хоча й здійснюється з єдиним наміром нашкодити окупаційній державі, не тягне тяжких наслідків, оскільки не є посяганням на життя або фізичну недоторканість особового складу окупаційних військ або адміністрації, не створює суттєвої колективної небезпеки та не завдає суттєвої шкоди майну окупаційних військ чи адміністрації або об'єктам, що вона їх використовує. Держава-окупант може публікувати положення, що передбачають смертну кару тільки для осіб, які винні в особливо тяжких злочинах, а саме: у шпигунстві, у серйозних диверсійних актах, спрямованих проти військових об'єктів держави-окупанта, а також у навмисних правопорушеннях, що стали причиною смерті одного чи більше осіб за умови, що законодавство окупованої території, яке діяло до початку окупації, передбачало у подібних випадках смертну кару. Смертний вирок може бути винесений злочинцю тільки у випадку, якщо на момент скоєння правопорушення особі було не менше ніж 18 років, а також якщо було особливе застереження суду на те, що, обвинувачений не є громадянином держави-окупанта, й у зв'язку з цим він не пов'язаний з нею жодним обов'язком вірності.

Розділ Конвенції про окуповані території завершується кількома положеннями, що стосуються заходів безпеки, які держава-окупант може застосувати, оскільки буде вважати їх допустимими з огляду на необхідність забезпечення безпеки по відношенню до осіб, що потребують заступництва. Стаття 78 обмежує її можливості щодо цього та вказує, що держава-окупант може примусово поселити їх у визначеному місці або інтернувати їх. Подібне рішення,

окрім всього, передбачає право на апеляцію, й якщо залишиться в силі, повинно періодично переглядатися.

Необхідно зауважити, що дієвість вищезазначених правил, які стосуються дозволених форм покарання та застосування допустимих заходів безпеки, у значній мірі визначається змістом статті 5 положення про те, що коли окрема особа, яка потребує заступництва буде затримана у якості шпигуна чи диверсанта або у якості підозрюваного на законних підставах у діяльності, що загрожує безпеці державі-окупанта, ця особа може бути позбавлена прав на зв'язок, що гарантується даною Конвенцією, у випадку якщо держава-окупант буде вважати, що цього вимагає військова необхідність. Однак, і в такому випадку, з цією особою слід поводитись гуманно. Більш того, у випадку судового переслідування (якщо таке буде можливим) ці особи повинні отримати право на справедливий суд відповідно до правил, що встановлені Конвенцією IV. У такому випадку, особливий режим по відношенню до таких осіб повинен бути припинений у найкоротший строк, що може бути допустимий безпекою держави.

#### Список використаної літератури

1. Гаазька конвенція про закони і звичаї суходільної війни від 18 жовтня 1907 року Електронний ресурс. – режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_765#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text)
2. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. *Четверта Женевська Конвенція (1949)* Електронний ресурс. – режим доступу: <https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm>

### УДК 343.3

**МАКАРЧУК В.В.** канд. юрид. наук, асистент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### **ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕЯКИХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

В тезах розглядаються деякі зміни внесені в законодавство України стосовно мародерства, диверсії, державної зради, крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, заволодіння майном та колабораційної діяльності вчинених в умовах воєнного стану.

**Ключові слова:** Кримінальний кодекс України, кримінальна відповідальність, обтяжуюча обставина, кваліфікуюча ознака, мародерство, колабораційна діяльність.

Вчинення злочинів з використанням умов військового стану означає, що особа вчиняючи злочин має на меті полегшення вчиненого використовуючи найбільш

несприятливий для країни час та тяжкі обставини в суспільстві. Це дає змогу говорити про підвищений ступінь суспільної небезпеки. Відповідно покарання для осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану, буде призначатися обвинувальним вироком суду з урахуванням цієї обтяжувальної обставини та максимальна межа покарання.

Обставина, що обтяжує покарання згідно пункту 11 частини 1 статті 67 Кримінального кодексу України - коли винна особа свідомо (умисно) використовує особливий (надзвичайний) стан держави з метою вчинення кримінального правопорушення. [1, с. 263] У випадку, якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті або частині статті Особливої частини Кримінального кодексу України, як кваліфікуюча або особливо кваліфікуюча ознака злочину, то суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як обставину, що обтяжує покарання. Вчинення злочинів в обумовлений час та в певній обстановці доволі негативно впливає на національну безпеку і оборону.

Верховна Рада України 03 березня 2021 року прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» [2]. Це пояснювалося тим, що мали місце численні підтвержені випадки вчинення громадянами України діянь (державної зради, мародерства та диверсій) які спрямовані на завдання шкоди національній безпеці та обороні держави. У багатьох випадках вищевказані діяння були сплановані та керовані, тобто вчинялися з прямим умислом. Відповідно це потребувало максимального посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України та спрощеного порядку розслідування таких кримінальних правопорушень в умовах дії режиму воєнного стану.

Так, документ передбачає у статтях 111 та 113 Кримінального Кодексу України максимальне покарання за державну зраду та диверсію в умовах воєнного стану у вигляді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі з обов'язковою конфіскацією всього майна. Окрім цього, забороняється будь-яка амністія до осіб, які скоїли державну зраду та диверсію [2]. Очікується, що головним результатом ухвалення закону стане посилення кримінальної відповідальності та справедлива відповідь тим особам, які вчинять державну зраду або диверсію на території України у воєнний час.

Стосовно кваліфікації диверсії, можна навести приклад, що на період дії воєнного стану на території Білоцерківської об'єднаної територіальної громади заборонене використання дронів приватними особами. Такою є вимога сьогодення. Ігнорування заборони використання літальних апаратів без попереднього погодження із правоохоронними органами та Збройними Силами України трактуватиметься як диверсія, а всі причетні особи понесуть (кримінальну)

відповідальність. У випадку виявлення несанкціонованих польотів «безпілотників» вони будуть визначені як ворожі та негайно знищені [3].

Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу щодо посилення відповідальності за мародерство». Змінами до Кримінального кодексу України доповнено склади злочинів, передбачені в статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном) Кримінального кодексу України, кваліфікуючою ознакою – вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану. Також було підвищено мінімальну межу покарання у виді позбавлення волі за ст. 432 (викрадення на полі бою речей, які є при убитих або поранених) Кримінального кодексу України з трьох до п'яти років [4]. На час дії воєнного стану в Україні, будь-яке заволодіння чужим майном незалежно від його вартості, від кількості осіб, що вчиняють злочин, - буде кваліфікуватися як більш тяжкий злочин.

Так, були зафіксовані численні факти мародерства в різних регіонах України. На той час відносно м'яке покарання за мародерство спонукало громадян самостійно на місці події чинити самосуд над затриманими за такі дії особами. Як приклад, в пояснювальній записці до законопроекту наводилися факти стосовно мародерства з посиланнями на інтернет-джерела засобів масової інформації: «Зокрема в Нетішині Хмельницької області люди спіймали мародера та прив'язали його до стовпа за допомогою скотчу зі спущеними штанами. У Таврійську Херсонської області ввіймали та покарали чергових мародерів. За даними поліції мародерів зловили в Лубнах, Кременчуці та Полтаві. Ситуація настільки загострилася, що мер міста Охтирка Сумської області публічно заявив, що за мародерство будуть розстрілювати на місці» [5].

Мародерство є недопустимим у демократичній, соціальній та правовій державі явищем, а ефективна протидія його проявам на даний час є одним із пріоритетних завдань національної безпеки і оборони. Маємо надію що прийняття даного Закону України сприятиме загальній превенції (запобіганню вчиненню нових кримінальних правопорушень) мародерству та підвищенню ефективності правових засобів протидії цьому явищу як зі сторони військовослужбовців так і цивільних осіб.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» внесено зміни у Кримінальний Кодекс України, зокрема додано статтю 111-1. «Колабораційна діяльність» [6].

Вчинення злочинів з використанням умов військового стану безумовно трактується як обставина, що обтяжує покарання. Також впроваджений спрощений порядок розслідування таких кримінальних правопорушень. Ефективна протидія

проявам мародерства в умовах воєнного стану є одним із пріоритетних завдань національної безпеки і оборони.

#### Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків : Право, 2013. 1040 с.
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2113-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-IX#Text> (дата звернення: 16.03.2022).
3. Прирівнюються до диверсантів: на Білоцерківщині у період воєнного часу заборонено запускати дрони : Білоцерківська районна державна адміністрація URL: <https://bcrda.gov.ua/news/1646058781/> (дата звернення: 16.03.2022).
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 р. № 2117-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-IX#Text> (дата звернення: 16.03.2022).
5. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» : Верховна Рада України URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1243626> (дата звернення: 16.03.2022).
6. Закон України : Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) №5143 від 22.02.2022 URL: <https://www.rada.gov.ua/print/220149.html>. (дата звернення: 16.03.2022).

#### УДК 327.5(470:477)

**АРГАТ Я.П.**, к. ю.н, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
*Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

### ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Уже майже вісім років минуло з того часу, як відбулася цинічна окупація з наступною анексією Росією українського Криму та розпочалась збройна агресія Росії проти України на Донбасі.

Переважна більшість провідних міжнародних і вітчизняних політологів, воєнно-політичних експертів, військових спеціалістів та аналітиків поділяють думку, що в рамках реалізації підступної неоімперської «гібридної політики» Росією була розв'язана і зараз продовжується проти України так звана «гібридна війна», тобто повноцінна війна — «гібридна» по формі та «асиметрична» за змістом. Її відмінність характеризується як веденням агресивних військових дій під прикриттям незаконних (неформальних) збройних формувань, так і одночасним використанням широкого спектра політичних, економічних (в



т. ч. енергетичних і торговельно-економічних), а також інформаційно-пропагандистських заходів, з яких, як правило, і починається ця «гібридна війна», та які її супроводжують впродовж усього періоду військових дій. Ряд провідних експертів Заходу небезпідставно називають її ще як **«війна нового покоління»** або **«війна нової генерації»**. [1]

Аналіз воєнних конфліктів початку ХХІ століття свідчить про появу нових форм і методів збройної боротьби між державами для досягнення відповідних політичних цілей і вирішення міждержавних протиріч. І ще раз спостерігаючи події сьогодення дійсно переконані що на зміну класичним формам збройної боротьби прийшли так звані «гібридні війни». Вони мають прихований характер та проводяться, переважно, у політичній, економічній, інформаційній та інших сферах. При цьому, для вирішення окремих завдань збройні сили залучаються в невеликій кількості. Сутність такого підходу полягає у зміщенні центру зусиль з фізичного знищення противника в рамках масштабної війни до застосування засобів так званої «м'якої сили» проти країни-противника з метою дезінтеграції та зміни її керівництва, включення до сфери свого впливу. [2]

**Російсько-українська «гібридна» війна не є локальним, периферійним конфліктом.** Агресія Кремля несе не лише загрозу державності України, її суверенітету, а й єдності ЄС, загалом політичному устрою Європи. Тому вкрай важливим є пошук адекватних, ефективних відповідей, формування спільної політики протистояння російській експансії. «Гібридна» агресія Росії не є ноу-хау Кремля, проте саме на українському напрямі російський режим використовує майже весь арсенал «гібридних» воєн від прямої збройної агресії до комплексу економічних, енергетичних, інформаційних та ін. засобів розхитування країни зсередини. Ряд з них — інформаційні диверсії, шпигунство, експорт корупції, дискредитація державних структур, підтримка деструктивних сил активно використовуються проти європейських країн. [3]

Питання даної тематики на жаль не є закритим і вичерпним, тому що в даний час в Україні триває війна із застосуванням не «м'якої сили», а тяжкої артилерії шляхом вбивства і «геноциду» українського народу. Це залишається відкритим і дуже болюче питання сьогодення!

#### Список використаних джерел

1. Електронний доступ – <https://www.ukrmilitary.com/2017/05/experience-received-by-the-armed-forces-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>
2. Електронний доступ – [Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки \(ukrinform.ua\)](http://ukrinform.ua)
3. В. Божко Особливості та уроки «гібридної війни» Росії проти України [Електронний ресурс] [https://bintel.org.ua/nukma/gibridnaja\\_vojna/](https://bintel.org.ua/nukma/gibridnaja_vojna/)

## **ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Відкритий воєнний напад Росії на Україну розпочався 24 лютого 2022 року, що потягнуло за собою запровадження воєнного стану в Україні та суттєві зміни законодавства України, зокрема ряд Законів України що вносять зміни до Кримінального Кодексу України.

Тож 3 безрезня 2022 року був прийнятий Закон України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство”, який вніс зміни до статті 432 та збільшив відповідальність за таке кримінальне правопорушення, відтепер відповідальність за мародерство буде каратись позбавленням волі від 5 до 10 років [1].

В Кримінальний Кодекс також було додано статтю 111 з приміткою 1, що визначає поняття колабораційна діяльність, яка має різні прояви, зокрема публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, добровільне зайняття громадянином України посади, не пов’язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України та організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією. Це не є вичерпним переліком, адже стаття містить аж вісім частин.

Зокрема, за вчинення крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, або привласнення (розтрати) майна в умовах воєнного стану передбачається покарання від 5 до 15 років позбавлення волі в залежності від тяжкості скоєного злочину [3].

Так, згідно із законом України "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану" [2], у статтях 111 та 113 Кримінального Кодексу України [3], тобто за колабораційну діяльність та диверсію, змінюється максимальне покарання за державну зраду та диверсію в умовах воєнного стану у вигляді позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавлення волі з обов’язковою конфіскацією всього майна. Разом з тим,

встановлюється заборона будь-якої амністії до осіб, які скоїли державну зраду та диверсію. Головним результатом ухвалення закону є посилення кримінальної відповідальності та справедлива відповідальність тих осіб, які вчинять державну зраду або диверсію на території України у воєнний час. Важливо зауважити, що вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, що тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень повинен зазначатися в указі Президента України про ведення воєнного стану [1].

Важливою зміною кримінального законодавства є Закон України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану” [4], що доповнює Кримінальний кодекс статтею 43 з приміткою 1, що передбачає, що не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність), вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, за відсутності ознак катування чи застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Також за змістом цієї статті чітко зрозуміло що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

#### Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство. Закон України № 2117-IX від 03.03.2022. Режим доступу: - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n11>
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану. Закон України № 2113-IX від 03.03.2022. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-IX#Text>
3. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України 2001, № 25-26, ст.131). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану. Закон України № 2124-IX від 15.03.2022. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>